

940.542
A77A

δημιουργία της Ιου Κρήλα

ὁμο

*

*

*

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ

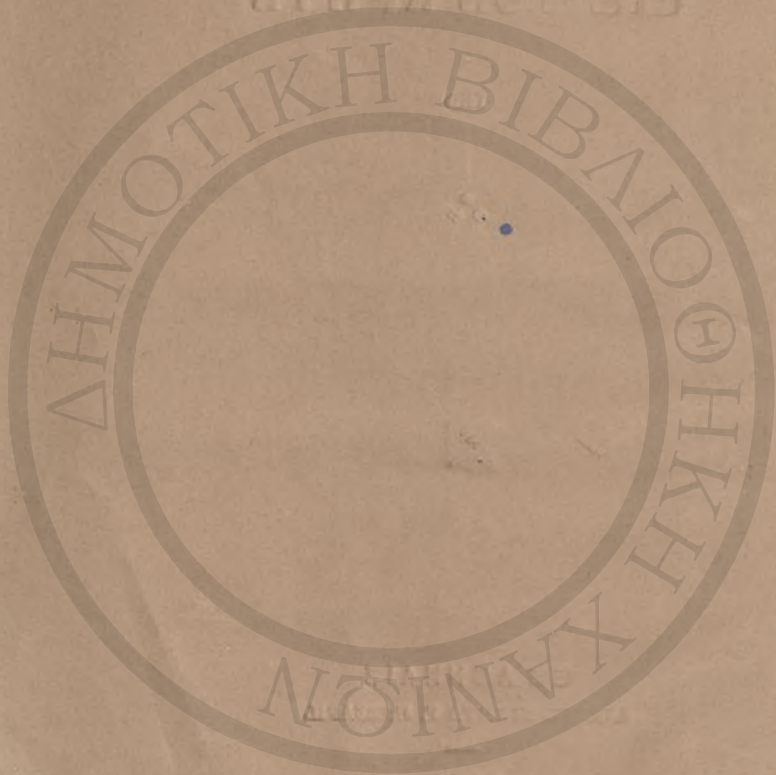

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΥΡΟΙΣ ΝΙΚΗΤΑ Γ. ΠΑΣΣΑΡΗ.

1873.

ΕΙΣΧΡΗΜΑΤΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

111

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
4832
Χρονολ. Έκδοσης 18.3.1958
ΕΠ. Τ. Τ. 1940.542

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ

ΥΠΟ

* * *

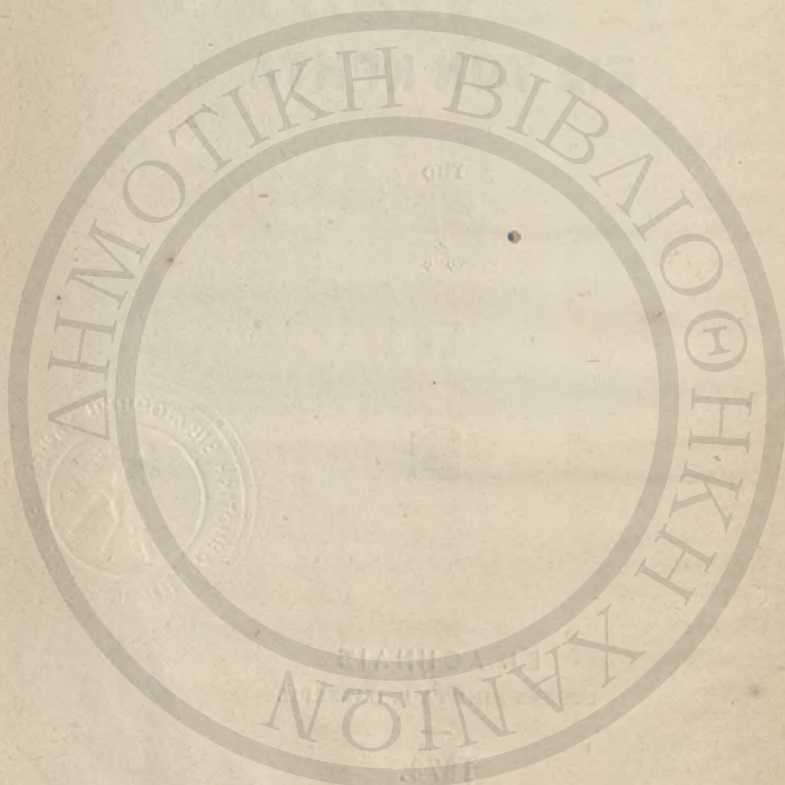
ΔΩΡΕΑ
ΤΑΜΕΙΟΥ ΕΦΕΔΡΩΝ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ
ΝΟΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΝΙΚΗΤΑ Γ. ΠΑΣΣΑΡΗ.

—
1873.

СЪЗДАНАТА

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ.

Α.

Εἰς τὸ προηγούμενον φυλλάδιόν μου α τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν » ὑπεσχέθητι ὅτι θέλω ἐπανελθεῖ ἐκτενέστερον, εἰάν ἴδω τινὰς θέλοντας ν' ἀναιρέσωσι τὰ γραφόμενά μου. Ἴδου ἐπανερχομαι αὐθις εἰς τὸ αὐτὸ θέμα, ἐπειδὴ τινες ἐπεχείρησαν τὴν ἀναίρεσιν τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων.

Γνωρίζων τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνας, τὰς θυσίας καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῶν Κρητῶν, καθὼς καὶ τὰ ἥρωϊκὰ αὐτῶν κατορθώματα, ἀγαπῶ αὐτοὺς ὑπερβολικῶς καὶ φρονῶ ὅτι πᾶς Ἕλλην ὀφείλει νὰ συμπαθῇ εἰς αὐτοὺς, πρὸς δὲ ν' ἀγαπᾷ καὶ θαυμάζῃ αὐτούς. Ἀγαπῶν δὲ τοὺς Κρητὰς καὶ μεριμνῶν περὶ αὐτῶν, ὅσον μοι ἐπιτρέπουσιν αἱ ἀσθενεῖς μου δυνάμεις, τὰ πρόσωπα δὲ καὶ τὰ γεγονότα τῆς τελευταίας Κρητικῆς ἐπαναστάσεως κάλλιστα γνωρίζων, παρετήρησα ὅτι τὰ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διδόμενα εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι πρόσφυγας Κρητὰς βοηθήματα, δὲν εἶναι καλῶς διατεθειμένα, διότι μεταξὺ τῶν λαμβανόντων τοιαῦτα εἰσὶ τινες, οἵτινες λαμβάνουσιν αὐτὰ ἄνευ ἀνάγκης καὶ παρ' ἀξίαν, ἐν ᾧ πολλαὶ χῆραι καὶ ὀρφανὰ, φονευθέντων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐπισήμων ἀγωνιστῶν, πολλοὶ ἐπίσημοι ἀγωνισταὶ τῆς Κρήτης, καταστάντες δυστυχεῖς ἕνεκα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τινες πληγωμένοι ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν, εὐ-

ρίσκονται εἰς μεγίστην ἔνδειαν, οὐδὲν λαμβάνοντες βοήθημα. Φρονῶν δὲ ὅτι ἡ κακὴ αὕτη διανομὴ τῶν βοηθημάτων θέλει ἔχει ὀλεθρίας συνεπειάς ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Κρήτης, διότι μαραίνεται ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ζήλος παντὸς πατριώτου, ὅταν οὗτος βλέπῃ ὅτι ἄλλοι ὠφελοῦντ' ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος μόχθων καὶ θυσιῶν τῶν σήμερον δυστυχοῦντων, ἐθεώρησα ὅτι θέλω ἐκπληρώσει ἱερὸν πρὸς τὴν ἔνδοξον Κρήτην καθήκον, ἔὰν ὑψώσω τὴν ἀσθενῆ φωνὴν μου ὑπὲρ τῆς καλῆς διανομῆς τῶν βοηθημάτων. «Θθεν ὑπὸ μόνῃς τῆς πρὸς τὴν Κρήτην ἀγάπης μου καὶ τῆς πρὸς τὰ θύματα τῆς ἐπαναστάσεως συμπαθείας μου κινούμενος, μακρὰν δὲ πάσης ἀτομικῆς συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας διατελῶν, καθ' ὃ μὴ Κρής, ἔπραξα τοῦτο διὰ φυλλαδίου μου ἐκδοθέντος πρὸ μικροῦ καὶ φέροντος ἐπιγραφὴν « τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν, ἢ τὸ περὶ τῶν βοηθημάτων ζήτημα. »

Διὰ τοῦ φυλλαδίου μου τούτου α) ἀπέδειξα διὰ μακρῶν, ὅτι ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἔχει ἀπαραίτητον καθήκον νὰ περιθάλψῃ τοὺς ἐν Ἑλλάδι πρόσφυγας ἀγωνιστὰς τῆς Κρήτης, διότι ἀπαιτεῖ τοῦτο καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς αὐτούς, καθ' ὃ τὰ πάνδεινα ὑποστάντας καὶ τὰ παντ' ἀπολέσαντας διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ φιλανθρωπία καὶ τὸ συμφέρον αὐτὸ τῆς πατρίδος· β) ἀνέφερα ὅτι μεταξὺ τῶν λαμβανόντων βοηθήματα τριάκοντα ἐξ Κρητῶν, εἰσὶ δώδεκα οἵτινες λαμβάνουσιν αὐτά, ὀλίγοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἀνευ ἀνάγκης, αἱ πολλοὶ δὲ παρ' ἀξίαν, διὰ τοὺς λόγους οὓς ἐν ἐκτάσει ἀναφέρω ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου ἐκείνῳ, κ' ἐγνωμοδότησα ὅτι τὰ βοηθήματα αὐτῶν ἀνερχόμενα εἰς δραχ. 1400 κατὰ μῆνα, πρέπει ν' ἀφαιρεθῶσιν ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ δοθῶσιν εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανὰ τῶν ἐν ταῖς μάχαις φονευθέντων ἀγωνιστῶν, εἰς τοὺς πληγωμένους καὶ εἰς τοὺς οἰκογε-

νειάρχας και δυστυχεῖς ἀγωνιστὰς, οἵτινες μηδὲν λαμβάνοντες σήμερον βοήθημα, στεροῦνται και τοῦ ἐπιουσιου ἄρτου. Τούτων δὲ πάντων τὰ ὀνόματα ἐσημείωσα ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου, και ἀνέφερα τοὺς λόγους, δι' οὓς ἕκαστον αὐτῶν κρίνω ἄξιον βοηθήματος· και γ') ἀνέφερα ὅτι τὰ βοηθήματα τῶν λοιπῶν προσφύγων ὅσοι δ' καίως λαμβάνουσιν τοιαῦτα, δὲν εἶν' ἐν τάξει, διότι ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν λαμβάνουσι βοηθήματα ἀνώτερα τῆς ἀξίας και τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, ἄλλων δὲ τὰ βοηθήματά εἰσι μικρὰ και δὲν ἐξαρκοῦσιν, ὅπως τὰς ἐαυτῶν καλύψωσιν ἀνάγκας, οὐδ' εἶναι ἀνάλογα τῶν μελῶν αὐτῶν ἀγῶνων και θυσιῶν· τούτου ἔνεκα διήρξαμαι εἰς πολλὰς τάξεις τὰ βοηθήματα και κατέταξα ἕκαστον τῶν προσφύγων εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτῷ τάξιν, λαβῶν ὑπ' ὄψιν τοὺς ἀγῶνας, τὰς θυσίας και τὰς σημερινὰς ἀνάγκας ἐνὸς ἑκάστου.

Ἄλλ', ὡς ἦτο ἐπόμενον, Κρητῆς τινες ἐξ ἐκείνων, οἵτινες διὰ τοῦ φυλλαδίου μου κρίνονται ἀνάξιοι βοηθήματος, ἐχολώθησαν διὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενα, κ' ἐπεχείρησαν πόλεμον μανιώδη κατ' αὐτοῦ· και πρῶτον μὲν διὰ διατριβῆς αὐτῶν καταχωρισθεῖσιν εἰς τὴν ἐφημερίδα *Ἀλήθειαν* ὑπ' ἀρ. 1895 και φερούσης δυστυχῶς τὰς ὑπογραφὰς ἐπισήμων τινῶν ἀρχηγῶν, οὓς ἀπεπλάνησαν εἰς τοῦτο οἱ ἐπιτήδαιοι, παραστήσαντες αὐτοῖς ψευδῶς ὅτι διὰ τοῦ φυλλαδίου ὑβρίζονται και ἀδικοῦνται αὐτοί τε και ἡ Κρήτη, ἐξύβρισαν ἀγενῶς ἐμὲ τὸν συντάκτην τοῦ φυλλαδίου και ἀπέφυγον ἀπὸ τοῦ ν' ἀντικρουσώσι τι τῶν ἐν αὐτῷ. Ἐπειτα δὲ διὰ διατριβῆς αὐτῶν φερούσης τὴν ὑπογραφὴν ἐνὸς διακεινομένου ἐπὶ ἱκανότητι περὶ τὸ ὑβρίξειν, καταχωρισθεῖσιν εἰς τὴν ἐφημερίδα *Παλιγγενεσίαν* ὑπ' ἀριθ. 2709 ἔπραξαν τὸ αὐτό. — Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τοῦ ἄλλου ἔργου, και ἵνα

γνωρίζη ὁ ἀναγνώστης καταλεπτῶς τί οὗτοι ἔγραψαν, παραθέτομεν ἐνταῦθα ἀμφοτέρας τὰς διατριβὰς αὐτῶν, ὅπως μάθωσι πάντες πῶς γράφουσιν οἱ λόγιοι τῶν Κρητῶν. Ἴδου ἡ ἐν τῇ Ἀληθείᾳ διατριβή.

Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν ἢ τὸ περὶ βοθημάτων ζήτημα!

ὑπὸ τὸν ἄνω εὐσχημον τίτλον ἐδημοσιεύθη πρὸ ἡμερῶν φυλλάδιόν τι ἐξ 24 σελίδων ἀνώνυμον ἢ μᾶλλον λιβελλος, ἐν ᾧ ὁ γράφων μῆτε Κρῆς ὢν, μῆτε τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης παλαιάν τε καὶ νέαν γινώσκων τὸ παράπαν, μὴδ' αὐτὴν τὴν γεωγραφικὴν αὐτῆς θέσιν, μῆτε εἰς τὰ Κρητικὰ ἐνταῦθα ἀναμιχθεὶς κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦ 1866 ἀγῶνα, μῆτε κατ' αὐτὸν ἀγωνισθεὶς, ἔστω καὶ ὡς ἐλάχιστος ἐθελοντής, μῆτε μῆτε . . . ὅσχι δύνатаί τις εἰκάσαι ἐν τῷ λιβελλῷ, ἀλλ' ἐξ ἀγαθῆς, ὡς λέγει, τάχα πρὸς τοὺς Κρητάς ἀγάπης αὐτοῦ καὶ ἀφοσιώσεως προαγόμενος, καὶ θέλων ὡς τις γενικὸς ἐξελεγκτὴς τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος νὰ βαθμολογήσῃ τοὺς ἐνταῦθα ἀγωνιστὰς καὶ πρόσφυγας Κρητάς. Ὁ φθονερός καὶ καταχθόνιος οὗτος λιβελλογράφος οὐδὲν πλέον σκοπεῖ διὰ τοῦ λιβελλοῦ του παρὰ νὰ δολοφονήσῃ τὴν εὐγενῆ καὶ ἀσπιλον ἱστορίαν τῆς Κρήτης πλήττων δολίως καὶ ἀνάδρωσ κρύφα τὰ εὐγενῆ στήθη ὄλων τῶν ἐνταῦθα τὴν δουλείαν φευγόντων ἐνδόξων λειψάνων τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως ἄλλον ἄλλως, οὐδὲν ἄλλο, λέγομεν, σκοπεῖ καὶ ποθεῖ ματαιῶς, παρὰ νὰ ἐνσπεύρῃ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς Κρήτης μέχρι τοῦ ἄλλου εἰς τὰς πάντοτε ἐν μόνῃ τῇ σιδηρᾷ ὁμοιοῖα θαύματα διαπραξάσας καρδίας τῶν Κρητῶν, τὸ αἰώνιον καὶ καταστρεπτικὸν πῦρ τῆς μαύρης ἔριδος καὶ ἀντιζη-

λίας, και οὕτω νὰ ρίψη εἰς τὸν βόρβορον και τὸν ἐξευτελισμὸν ἔν τε τῷ νῦν και εἰς τὸ μέλλον τὴν ὑπερήφανον αὐτῶν δόξαν.

Τὸν λιβελλογράφον τοῦτον ἐξ ὀνόματος και τῶν ἄλλων συναγωνισμῶν μας ἀποκαλοῦμεν φανερὰ ἀναιδῆ ψεύστην, ἀσεβέστατον πατριώτην, θρασύτατον συκοφάντην και ἄδικον ἄνθρωπον, διότι ἂν δὲν ἦτο τοιοῦτος και ἐπίστευεν ὅτι γράφει ἀληθείας δὲν θὰ ἐκρύπτετο ὑπὸ τρεῖς ἀστερίσκους, ἀλλὰ θὰ ἔγραφεν ἔλευθέρως τὸ ὄνομά του.

Οἱ πρόσφυγες Κρητες.

ΜΙΧ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΣ, Α. ΣΙΦΑΚΑΣ, ΕΜΜ. ΒΑΡΟΥΧΑΣ, ΔΝΤ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ, Γ. ΚΟΡΚΙΔΗΣ, Ν. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ, Χ. ΤΣΟΝΤΟΣ, Χ. Μ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Μ. ΜΥΔΟΝΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ, Δ. Ι. ΜΟΣΚΟΒΙΤΗΣ, Γ. ΓΙΑΝΝΟΥΔΟΒΑΡΔΑΚΗΣ, Ι. Γ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΑΚΗΣ, ΕΜΜ. ΚΟΚΚΙΝΗΣ, Μ. ΜΑΛΙΚΟΥΤΗΣ, ΕΜΜ. ΠΑΠΠΑΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἴδου δὲ και ἡ διατριβὴ τοῦ λαβόντος δίπλωμα μὲ βαθμὸν Ἄριστα, δι' ἣν περὶ τὸ ὑβρίζειν ἀπέδειξεν ἰκανότητα *λογίου* Κρητὸς Μάρκου Παρασκευᾶ Περιδου.

Ἀξιότιμε κύριε. Νέε ἐραστὰ τῆς πατρίδος μου και καλοθελητὰ τῶν πατριωτῶν μου * * και Α'.

Ἄτε Κρῆς ὢν, και τὴν πατρίδα μου ἀγαπῶν κάλλιον σοῦ και τοῖς πατριώταις μου συμπάσχων πλέον σοῦ, συμβουλεύω σοι, ἐὰν τῷ ὄντι ἦσαι φιλόκρης, και ἐκ φιλοκρητικισμοῦ ὀρμώμενος ἔγραψας και ἐδημοσίευσας τὸ περιώνυμον ἐκεῖνο φυλλάδιον « Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν, » νὰ περισυναγάγῃς αὐτὸ, ὑπὸ τοῦ χειρογράφου ἀρχόμενος και εἰς τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια τελευ-

τῶν, καὶ νὰ παραδώσῃς εἰς τὸ πῦρ, διότι καὶ περ ἐξ ἀγαθῆς διαθέσεως ὀρμηθεῖς, ὡς λέγεις, ἐδημοσιεύσας ὁμῶς τρομερὸν λίβελλον, ἐκ κακῶν καὶ ἐσφαλμένων εἰσηγήσεων ἀποπλανηθεῖς, κατὰ τῆς Κρήτης, τῶν Κρητῶν καὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, ἥτις συνεκίνησεν ἀπαξάπασαν τὴν οἰκουμένην. Ἄλλως δὲ, οὐ μόνον οἱ δωρεὰν προσβαλλόμενοι καὶ ἀγενῶς ἐν αὐτῷ ὑβριζόμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ τὰ μάλιστα ὑπὸ σοῦ ἐκθειαζόμενοι καὶ πολλῶ ἐπαίνῳ ὑψηλὸν αἰρόμενοι Κρητῆς θὰ θεωρῶσι σὲ τὸν γράψαντα καὶ δημοσιεύσαντα τὸ φυλλάδιον πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀποτρόπαιον ὄργανον μοχθηρᾶς εἰσηγήσεως, ὅταν συνειδῶσι τὴν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα προσαπτομένην ὑβρίν.

Μηδένα δὲ τῶν ἡρώων τῆς Κρήτης υἱῶν κάλει ἄθλιον, διότι καὶ ὁ ἔσχατος ἡμῶν τῶν ἀτυχῶν Κρητῶν τὴν μὲν πατρίαν γῆν ἔβαψε μὲ αἷμα, τὴν δὲ τῆς νῦν ἐλευθέρας Ἑλλάδος καθ' ἐκάστην ποτίζει μὲ δάκρυα. Μάθε δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι οὐδεὶς μὴ Κρῆς εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ τὰ δεινὰ, τὰς θυσίας καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν Κρητῶν ὅσον καὶ ἂν ᾖ φιλόκρης καὶ ἐρευνητῆς τῶν πραγμάτων αὐτῶν.

Ἐὰν δὲ ἐπιθυμῆς κρητικῆς δόξης καὶ εὐφρημίας, ὡς ἀγαπῶν τοὺς Κρητᾶς, ὑπνρέτησον αὐτοῖς ὡς ὁ ἀληθὴς Ἕλλην καὶ ἀγαθὸς φιλόκρης Σπυρίδων Ζαμπέλιος· εἰ δὲ μὴ, ἔχ' ἀτρέμας, καὶ μὴ κίνει τὸν ἀνάγυρον, μηδ' ἐρέθειζε πληγὰς ἀρκούντως ἤδη ἐξηρηθισμένας.

Ἐὰν δὲ βλέπῃς τοὺς Κρητᾶς ἀδικουμένους, ἅτε μὴ ὦν οὔτε ὑπουργοί, οὔτε βασιλεῖς, ὅπως ἐπανορθώσῃς τὰς εἰς αὐτοὺς γνωμένας ἀδικίας, ἄφες αὐτοὺς νὰ ζητήσωσιν αὐτοὶ οὔτοι τὸ ἑαυτῶν δίκαιον διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν καλάμου, ἅτε ἔχοντες οὐκ ὀλίγους λογίους δυναμένους νὰ παραστήσωσι τὸ ἑαυτῶν δίκαιον πρὸς τε τῶν

ἔσω και τὸν ἔξω ἑλληνισμόν, και μὴ θέλε συγχρόνως νὰ προσβάλλης και αὐτοὺς τούτους τοὺς λογίους ὡς ἀνικάνους και ἀτόλμους.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 15 Ἰουνίου 1873.

ΜΑΡΚΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΠΕΡΙΔΗΣ.

Κ' ἐγὼ μὲν μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδωκα εἰς τὰς ἀγενεῖς και ἀδίκους κατ' ἐμοῦ ἕθρεις αὐτῶν. Ἀλλὰ τρίτος τις ὑπὸ στοιχείῳ Α. ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 2702 φύλλῳ τῆς Παλιγγενεσίας ἀντέκρουσε τὴν πρῶτην τῶν ἀνωτέρω διατριβῶν, ὑποστηρίζων τὸ φυλλάδιον, δικαιολογῶν ἐμὲ, και κατηγορῶν τοὺς ὕβριστάς μου, ἔχει δὲ ἡ διατριβὴ αὕτη ὡς ἑξῆς.

Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν.

Πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐξεδόθη φυλλάδιόν τι ἐπιγραφόμενον « τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν » και πραγματευόμενον περὶ τοῦ ζητήματος τῶν βοηθημάτων τῶν προσφύγων. Ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου τούτου, φίλος τῆς Κρήτης ὢν ἐκ τῶν θερμότερων, πρῶτον μὲν ἀποδεικνύει δι' αὐτοῦ ὅτι ἡ κυβέρνησις ἔχει καθῆκον ἀπαραίτητον νὰ περὶθάλη τοὺς πρόσφυγας ἀγωνιστάς τῆς Κρήτης, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ και ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς αὐτοὺς, καθὼς τὰ πάντ' ἀπολέσαντες και τὰ πάνδεινα ὑποστάντας ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος, και ἡ φιλαθροπία και τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος, ἔπειτα δὲ ἀναφέρει ὅτι τὰ διδόμενα σήμερον εἰς τοὺς πρόσφυγας Κρητας βοηθήματα, δὲν εἶναι καλῶς διατεθειμένα, διότι μεταξὺ τῶν λαμβανόντων αὐτὰ, εἰσὶ τινες οἵτινες τὰ λαμβάνουσιν ἄνευ ἀνάγκης και παρ' ἀξίαν, ἐνῶ ἐπίσημοι ὀπλαρχηγοὶ, οἰκογενειάρχαι και πληγωμένοι, χῆραι και

ὄρφανά ὄπλαρχηγῶν φονευθέντων, στεροῦνται καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, μὴ λαμβάνοντες οὐδὲν βοήθημα, καὶ γνωμοδοτεῖ ὅτι πρέπει ν' ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ ἐκείνους τὰ βοηθήματα καὶ νὰ δοθῶσιν εἰς τούτους.

Ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου πραγματεύεται τὸ ζήτημα τοῦτο μεθ' ὅλης τῆς ἀκριβείας καὶ ἀμεροληψίας, ἀλλὰ Κρητῆς τινες ἐξ ἐκείνων οἵτινες παρ' ἀξίαν λαμβάνουσι τὰ βοηθήματα, δὲν εὐχαριστήθησαν ἐκ τοῦ φυλλαδίου, ὡς ἦτο ἐπόμενο, μὴ δυνάμενοι δὲ ν' ἀμφισβητήσωσιν οὔτε τὸ ἐλάχιστον τῶν ἐν αὐτῷ, καθὼ ἀληθεστάτων, κατέφυγον εἰς ὕβρεις βαναύσους, κατὰ τοῦ συντάκτου τοῦ φυλλαδίου, διὰ διατριβῆς καταχωρηθείσης εἰς τὴν ἐφημερίδα Ἑλληθίαν. Δυστυχῶς τὴν ἀνόητον ταύτην διατριβὴν ὑπέγραψαν καὶ τινες ἐντιμοὶ ἀρχηγοὶ τῆς Κρήτης, παρασυρθέντες ὑπὸ τῶν κακῶν ἐκείνων δαιμόνων τῆς Κρήτης, οἵτινες παρέστησαν εἰς αὐτοὺς ψευδῶς ὅτι διὰ τοῦ φυλλαδίου ὑβρίζονται καὶ ἀδικοῦνται αὐτοὶ τε καὶ ἡ Κρήτη.

Λυπεῖται ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου, διότι οἱ ἀρχηγοὶ ἐγένοντο καὶ πάλιν θύματα τῶν ἐπιτηδείων τῆς Κρήτης καὶ παρεσύρθησαν ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ υπογράψωσιν ὕβρεις κατ' αὐτοῦ ὅστις καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους Κρητὰς καὶ εἰς τὴν Κρήτην ἐφάνη τόσον χρήσιμος, ὅσον ἐπιζήμιος οἱ ἔλεινοὶ συντάκται τῆς διατριβῆς ἐκείνης, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε θὰ γράψῃ πλέον τι, οὔτε θὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ ζητήματος τῶν βοηθημάτων.

Ἀθῆναι τῆ 6 Ἰουνίου 1873.

Α.

Ὁ δὲ Κρῆς Πολιτὴς Πολιουδοβαρδάκης διὰ δύο διατριβῶν αὐτοῦ καταχωρηθεισῶν εἰς τὴν ἐφημερίδα Σχοπιὰν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 119 καὶ 122 ἀντέκρουσεν ἀμ-

φοτέρας τὰς ἀνωτέρω διατριβὰς τῶν ἐπικριτῶν τοῦ φυλλαδίου μου, προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ παύσωσι τὰς καθ' ἑμοῦ ὕβρεις αὐτῶν καὶ προσεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ ἔλθωσι μετ' αὐτοῦ εἰς συζητήσεις ἐπὶ τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ ἀναφερομένων, τὰ ὅποια καθ' ὀλοκληρίαν ἐπιδοκιμάζει καὶ θέλει διὰ μακρῶν ὑποστηρίξει. Περὶ τῶν διατριβῶν τούτων τοῦ Πολιουδοβαρδάκη οὐδένα ποιῶμαι λόγον, ὡς καθ' ὅλα συμφώνων πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ φυλλαδίου μου. Τοῦτο μόνον παρατηρῶ πρὸς αὐτὸν ὅτι ὑπερβολικοὶ ἦσαν οἱ πρὸς με αὐτοῦ ἔπαινοι, δι' ὅπερ, εὐχαριστῶ μὲν αὐτὸν, οὐχ ἤττον ὅμως δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ καὶ τοὺς ἐπαινοὺς, διότι, ἂν ἐπραξά τι ὑπὲρ Κρητὸς τινος, εἶναι τόσον μικρὸν, ὥστε οὐδὲ λόγος περὶ αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ γίνῃ. "Ὅτι δ' εἶμαι ἀφιλοκερδέστατος τῆς Κρήτης φίλος παραδέχομαι, καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ ἡ πρόθεσίς μου εἰς τὸ νὰ γράψω ὅ,τι ἔγραψα, μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγωσιν οἱ ὕβρισταί μου. Ἄλλως τε ὅποιον συμφέρον ἔχω ἐγὼ ἐὰν διατεθῶσι τὸ βοηθήματ' ἄλλως, ἢ μείνωσιν ὡς ἔχουσι; Μὴ ἐγὼ περιμένω τι ἐξ αὐτῶν; Ἰδοὺ δὲ κ' αἱ διατριβαὶ τοῦ Π. Πολιουδοβαρδάκη.

Κύριε συντάκτα τῆς «Σκοπιᾶς».

Καταχωρήσατε παρακαλῶ εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς ἐφημερίδος σας τὰ ἐπόμενα.

Πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐξεδόθη φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον « Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν, » καὶ πραγματευόμενον περὶ τοῦ ζητήματος τῶν βοηθημάτων τῶν προσφύγων. Ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου τούτου μοὶ εἶναι ἄγνωστος, ἀλλ' ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ ἐξάγεται ὅτι οὗτος γνωρίζει πολὺ καλὰ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα τῆς τελευταίας Κρητικῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἶναι φίλος τῆς Κρήτης εἰλικρινῆς καὶ ἀφοσιωμένος. Ἐν μόνον

σφάλμα παρετήρησα ἐν τῷ μνησθέντι φυλλαδίῳ καὶ τὸ σφάλμα τοῦτο τοῦ συντάκτου σπεύδω νὰ διορθώσω. Ἀναφέρει ἐν τῷ φυλλαδίῳ του ὁ συντάκτης ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων πρέπει νὰ δοθῇ καὶ εἰς ἐμὲ βοήθημα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τοὺς λόγους, οὓς ἐκθέτει. Οἱ πατριῶταί μου καὶ οἱ εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης ἀγωνισθέντες ἐθέλονται γνωρίζουσιν ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι εἰσὶν ἀληθεῖς, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε ὑπέβαλον αἰτησὶν περὶ βοηθήματος, οὔτε ἔχω ἀπαίτησιν νὰ λάβω τοιοῦτον, ἀπορῶ δὲ πῶς ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου μὲ κατέταξε μεταξὺ τῶν ἐχόντων δικαίως ἀπαιτήσεις προσφύγων ἀγωνιστῶν ἐπομένως ἀποδοκιμάζω τὴν γνώμην τοῦ συντάκτου τοῦ φυλλαδίου περὶ ἀπονομῆς εἰς ἐμὲ βοηθήματος.

Κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ ἐν λόγῳ φυλλάδιον εἶναι ἀληθέστατον, ἀκριβὲς καὶ ἀμερόληπτον, καὶ εὐχῆς ἔργον θὰ ᾗτο ἂν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, διότι τῷ ἄντι μεταξὺ τῶν λαμβανόντων τὰ βοηθήματα εἰσὶ τινες, οἵτινες παρ' ἀξίαν καὶ ἄνευ ἀνάγκης λαμβάνουσι τοιαῦτα, ἐνῶ ἄλλοι ἐπίσημοι ὄπλαρχηγοὶ, χῆραι καὶ ὄρφανὰ ὄπλαρχηγῶν καὶ πληγωμένοι ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν, περιφέρονται ῥακενδῦται καὶ στεροῦνται καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, μὴ λαμβάνοντες οὐδὲν βοήθημα.

Ἀλλὰ αἰ ἐν τῷ φυλλαδίῳ ἀλήθειαι, ἐφάνησαν πικραὶ εἰς τινὰς ἐκ τῶν λαμβανόντων ἄνευ ἀνάγκης καὶ παρ' ἀξίαν τὰ βοηθήματα, μὴ δυνάμενοι δὲ οὗτοι ν' ἀμφισβητήσωσι οὔτε τὸ ἐλάχιστον αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ ὑβρίσωσι μόνον τὸν συντάκτην τοῦ φυλλαδίου δημοσίως, καὶ μὴ τολμῶντες νὰ παρουσιασθῶσι μόνον τῶν εἰς τὴν δημοσιότητα καθὼ μικροὶ καὶ ἐλεεινοὶ ἄνθρωποι, παρέπεισαν τινὰς ἐκ τῶν προσφύγων ἀρχηγῶν νὰ ὑπα-

γράφωσι μετ' αὐτῶν ἐξυβριστικωτάτην τινὰ διατριβήν, (ἔργον κακοῦ καὶ ἀγενοῦς ἀνθρώπου) κατὰ τοῦ συντάκτου τοῦ φυλλαδίου, ὅστις φαίνεται νὰ ἦναι φίλος τῆς Κρήτης ἐκ τῶν θερμότερων καὶ ἐντιμωτέρων. Κατώρωςαν δὲ νὰ πάρωσι τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐντίμων αὐτῶν ἀλλ' ἀπλοϊκῶν ἀρχηγῶν, παραστήσαντες αὐτοῖς ψευδῶς ὅτι διὰ τοῦ φυλλαδίου ὑβρίζονται καὶ ἀδικοῦνται αὐτοί τε καὶ ἡ Κρήτη.

Ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου, καθὼς ἀνέγνωσα εἰς τινὰ ἐφημερίδα δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ γράψῃ πλέον ἢ νὰ ἔλθῃ εἰς συζητήσεις περὶ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων, ἀφοῦ οἱ Κρήτες ἐξύβρισαν αὐτὸν ἀδίκως καὶ παραλόγως διὰ λέξεων βαναύσων, διότι ἔδειξεν εὐγενῆ μέριμναν ὑπὲρ τῆς Κρήτης καὶ τῶν δυστυχῶν θυμάτων τοῦ ἐνδοξοῦ αὐτῆς ἀγῶνος.

Ἀλλ' ἐγὼ ἀσπαζόμενος καθ' ὀλοκληρίαν τὰ ἐν τῷ φυλλαδίῳ, ἔχω διάθεσιν νὰ ἔλθω εἰς συζητήσεις μετ' αὐτῶν, διὰ ν' ἀποδείξω διὰ μακρῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀκρίθειαν αὐτῶν. Ὅθεν προσκαλῶ τοὺς ἐπικριτὰς τοῦ φυλλαδίου ν' ἀφήσωσι τὰς κατὰ τοῦ ἐντίμου φίλου τῆς Κρήτης ἀσεβεῖς ὑβρεῖς των, καὶ ἂν νομίζωσι ὅτι τὸ φυλλάδιον περιέχει τι ἐσφαλμένον, ν' ἀμφισβητήσωσι τοῦτο εὐπρεπῶς καὶ εἶμαι ἔτοιμος ν' ἀντικρούσω τὰς ἀμφισβητήσεις των, φέρων εἰς τὴν δημοσιότητα τὰ γεγονότα τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, τὰ τείνοντα εἰς ὑποστηρίξειν τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ ἀναφερομένων.

Θέλω νὰ ἐκπληρώσω ἱερὸν πρὸς τὴν ἐνδοξὸν Κρήτην καθήκον, ὑψώνων φωνὴν ὑπὲρ τῶν λιμοκτονούντων ὀρφανῶν τοῦ ἐνδοξοῦ Παυλῆ Ντετιδάκη καὶ τῶν ἄλλων φονευθέντων ἡρώων, ὑπὲρ τοῦ γηραιοῦ Μπροσνερίτου, τῶν ἱερέων τῆς Ρεθύμνης καὶ τῶν ἄλλων δυστυχῶν ἀγωνιστῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν πληγωμένων, οἵτινες ἐκ τῆς

πείνης θ' ἀποθάνωσι διὰ νὰ λαμβάνωσι ὑπέρογκα βοηθήματα οἱ ψάλται καὶ οἱ διδάσκαλοι, οἱ μαραγκοὶ καὶ καὶ οἱ χρυσοχοὶ, οἱ ἀνθρωπίσκοι τῆς Κρήτης.

Παύσατε ὅθεν τὰς ὕβρεις, ἐντίμοι πατριῶται, παύσατε παραπείθοντες καὶ ραδιουργοῦντες τοὺς ἀπλοῖκούς ἀρχηγούς καὶ ἔλθετε νὰ συζητήσωμεν ἐπὶ τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ περιεχομένων, διὰ νὰ λυθῇ τὸ πολυθρύλλητον ζήτημα τῶν βοηθημάτων, ὅπερ σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἔχει ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Κρήτης. Εἰπέτε μοι τίνα ἐν τῷ φυλλαδίῳ εὐρίσκετε ἐσφαλμένα;

Ἐν Ἀθήναις τὴν 8 Ματοῦ, 1873.

ΠΟΛΙΟΣ ΠΟΛΙΟΥΔΟΒΑΡΔΑΚΗΣ.

Σ. Σ. Δημοσιεύοντες τὴν ἀνωτέρω ἀξιέπαινον καὶ πλήρη πατριωτισμοῦ δήλωσιν τοῦ πλεῖστα ὑποστάντος κατὰ τὴν ἐνδοξον Κρητικὴν ἐπανάστασιν Κ. Πολιοῦ Πολιουδοβαρδάκη, ὀφείλομεν, δημοσιογραφικὸν καθήκον ἐκπληροῦντες, νὰ ἐπικροτήσωμεν εἰς τὰς ἰδέας, προῖον γενναίων αἰσθημάτων τοῦ διατριβογράφου.

Ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς ἐν τῇ «Φευταληθείᾳ» γράφοντας, ὅτι δέον νὰ παύσωσιν, ἵνα μὴ τὸ σκάνδαλον μεγαλυθῇ πρὸς αἴσχος τοῦ ὑποκινήσαντος ταῦτα, ὃν γνωρίζομεν.

*Ἀξιότιμε συμπατριῶτα καὶ φίλε Κύριε
Μάρκε Παρασκευᾶ Περίδη!*

Ἀνέγνωσα τὴν εἰς τὸ προχθεσινὸν φύλλον τῆς Παλιγενεσίας καταχωρισθεῖσαν διατριβὴν σου, εἰς ἀπάντησιν τοῦ φυλλαδίου τοῦ ἐπιγραφομένου «τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν.»

Διὰ νὰ γράψῃς τὴν διατριβὴν σου ταύτην, δὲν παύσεις ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τοὺς Κρητὰς, διότι

ἂν ἡγάπας αὐτοὺς, ἂν συνέπασχες μετ' αὐτῶν, ὡς λέγεις, δὲν ἤθελες μείνει ἄφωνος ὡς ἰχθύς ἐπὶ τέσσαρα ὄλα ἔτη, καθ' ἃ αἱ χῆραι καὶ τὰ ὀρφανὰ τῶν φονευθέντων ἡρώων, οἱ πληγωθέντες ἐν ταῖς μάχαις, καὶ οἱ ἔνεκα τῆς ἐπαναστάσεως καταστάντες δυστυχεῖς ἀγωνισταὶ τῆς Κρήτης, λιμοκτονοῦσιν ἐν Ἀθήναις καὶ μυρίας ὑφίστανται στερήσεις καὶ δυστυχίας, ἀλλ' ἤθελες ὑψώσει συμπαθῆ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν φωνὴν σου. Πρώτην ἤδη φορὰν, ὅτε διὰ τοῦ φυλλαδίου προσβάλλονται τὰ ἄδικα συμφέροντα τινῶν φίλων σου, φαίνεσαι εἰς τὴν δημοσιότητα θέλων δῆθεν νὰ ὑποστηρίξης τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν ὅθεν δὲν σκοπεῖς νὰ ὑπερμαχήσης ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν προσφύγων, ἀλλὰ νὰ ἐξυπηρετήσης τὰ ἄδικα συμφέροντα τῶν φίλων σου.

Διὰ τῆς διατριβῆς σου δὲν ἠθέλησας νὰ φανῆς εἰλικρινῆς, διότι σκοπίμως διαστρέφεις καὶ παραμορφῶνεις ἐντελῶς τὰ ἐν τῷ φυλλαδίῳ γραφόμενα, διὰ νὰ λάβῃς ἀφορμὴν νὰ ἐξυβρίσης τὸν ἔντιμον αὐτοῦ συντάκτην. Ἀποκαλεῖς τὸ φυλλάδιον λίβελλον, καὶ ἀναφέρεις ψευδῶς ὅτι δι' αὐτοῦ ὑβρίζεται ἡ Κρήτη καὶ ἡ ἐνδοξος τῶν Κρητῶν ἐπαναστασις· ἀλλὰ πᾶς ἐνδιαφερόμενος δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τὸ φυλλάδιον, καὶ πᾶς ὅστις ἀναγνώσῃ αὐτὸ, δὲν δύναται παρὰ νὰ ὑποθέσῃ διαστρεφεῖς τῆς ἀληθείας ἢ καὶ ἀπονενομημένους ἐκείνους οἵτινες ἀποκαλοῦσιν αὐτὸ λίβελλον κατὰ τῆς Κρήτης καὶ τῶν Κρητῶν.

Μὴ δυνάμενος ν' ἀντικρούσης οὔτε τὸ ἐλάχιστον τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ, ὑβρίζεις τὸν συντάκτην αὐτοῦ ἀδίκως καὶ παραλόγως· μάθε ὅμως ὅτι οὗτος εἶναι ὁ θερμότερος, ὁ ἐντιμώτερος καὶ ἀφιλοκερδέστερος φίλος τῆς Κρήτης, ὁ μόνος ὅστις ἐπροστάτευσε μυριοτρόπως τοὺς δυστυχεῖς πρόσφυγας, ὁ μόνος ὅστις ἐπὶ ὅλην τετραετίαν

ὑποστηρίζει δημοσίως τὰ δίκαια αὐτῶν καὶ ὑψώνει φωνὴν ὑπὲρ τῶν λιμοκτονούντων. Ἄν μοὶ ἦτο ἐπιτετραμμένον, νὰ δημοσιεύω τὸ ὄνομά του, πάντες ἐκεῖνοι, οἵτινες σήμερον ὑβρίζουσιν αὐτόν, ἐὰν ἔχωσιν ἔχνος εὐγνωμοσύνης, ἤθελον ἐρυθριάσει. Αὐτὸς διὰ τοῦ φυλλαδίου του δὲν ὑποστηρίζει τὰ ἄδικα συμφέροντα τῶν φίλων του, ὡς οἱ ὄμοιοί σου πράττουσιν, ἀλλὰ ὑψώνει φωνὴν ὑπὲρ τῶν λιμοκτονούντων ὄρφανῶν, τῶν πληγωμένων καὶ δυστυχῶν ἀγωνιστῶν, ὑπ' οὐδενὸς δὲ συμφέροντος κινεῖται ὅπως οἱ ἔντιμοι φίλοι σου, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἄκρας πρὸς τὴν Κρήτην ἀγάπης του, καὶ ὑπὸ συμπαιθείας πρὸς τὰ θύματα τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἀποφεύγετε σὺ καὶ οἱ φωνασκοῦντες ὅτι ἀδικοῦνται, ἀπὸ τοῦ νὰ ἔλθητε εἰς συζητήσεις ἐπὶ τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ ἀναφερομένων καὶ καταφεύγετε μόνον εἰς ὕβρεις. Κατηγορεῖτε τὸν συντάκτην τοῦ φυλλαδίου ὡς μὴ ὄντα Κρητὰ καὶ μὴ δυνάμενον νὰ γνωρίζῃ τὰ Κρητικὰ, ἀλλὰ πῶς δὲν ἀπαντᾷτε καὶ εἰς ἐμὲ ὅστις δι' ἐκτενοῦς διατριβῆς μου καταχωρισθείσης εἰς τὴν ἐφημερίδα «Σκοπιὰν» σᾶς προσεκάλεσα νὰ ἀντικρούσητε ἂν δύνασθε τὰ ἐν τῷ φυλλαδίῳ ; Διατὶ δὲν ἀποτείνεσθε πρὸς ἐμὲ, ὅστις καὶ Κρῆς εἰμί, κ' ἐπολέμησα ἐν τῇ ἐπαναστάσει, καὶ ἐπληγώθην καὶ πατέρα πολεμιστὴν εἶχον, τοῦ ὁποίου τὸ πλεῖστον μέρος τῆς περιουσίας, ἔνεκα τῆς ἐπαναστάσεως, κατεστράφη ;

Συμβουλευέτε τὸν συντάκτην τοῦ φυλλαδίου, ἂν ἀγαπᾷ τὴν Κρήτην, νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ ὡς ὁ Ζαμπέλιος. Ἐὰς βεβαιούμεν ὅτι καὶ ὡς Ζαμπέλιος τὴν ὑπηρετήσῃ καὶ θὰ τὴν ὑπηρετήσῃ. Ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι τὸ ζήτημα τῶν βοηθημάτων εἶναι τὸ σπουδαιότατον, διότι ἔχει σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Κρήτης καὶ ἐ ὑψόνων φωνὴν ὑπὲρ τῆς καλῆς διανομῆς αὐτῶν, ἐκτελή-

ροῖ ἱερὸν πρὸς τὴν ἔνδοξον Κρήτην καθήκον. Ἀλλ' ἡ φωνὴ τοῦ συντάκτου τοῦ φυλλαδίου δὲν ἤρесе βεβαίως εἰς τοὺς φίλους σου καὶ διὰ τοῦτο ζητοῦσι νὰ τὴν καταπνίξωσι δια τῶν ὕβρεων.

Τέλος συμβουλευεῖς αὐτὸν νὰ παύσῃ μεριμνῶν περὶ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων, διότι ἡ Κρήτη ἔχει ἄρκετους λογίους δυναμένους νὰ ὑποστηρίξωσι τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν. Ἀλλ', ὦ καλὲ φίλε, οἱ λόγοι τῆς Κρήτης, αὐτοὶ, τοὺς ὁποίους ὑπεννοεῖτε, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐφρόντισαν μέχρι τοῦδε, παρὰ διὰ νὰ λάβωσι συντάξεις καὶ βοηθήματα ὑπέρογκα, ἠδιαφόρησαν δὲ ἐντελῶς εἰς τὰς δυστυχίας τῶν χηρῶν, τῶν ὀρφανῶν, τῶν πληγωμένων, τῶν γερόντων, τῶν οικογενειάρχων καὶ δυστυχῶν ἀγωνιστῶν. Βεβαίως οἱ τὸν κόσμον ἄνω κάτω φέροντες φίλοι σου ἐχρῶσι δίκαιον νὰ αἰτιῶνται τὸν συντάκτην, διότι τὸ φυλλάδιον ἐτάραξε τὴν ἡσυχίαν των· τί δὲ πρὸς αὐτοὺς ἂν τόσα ὀρφανὰ, τόσοι πληγωμένοι καὶ δυστυχεῖς ἀγωνισταὶ λιμοκτονοῦσι;

Σὺ δὲ, ὦ Μάρκε Παρασκευᾶ Περίδῃ, καίτοι Κρῆς, δὲν ἠγωνίσθης παντάπασιν ὑπὲρ τῆς Κρήτης, οὐδ' ἀνεμίχθης κἀν εἰς τὰ Κρητικὰ, ἀλλὰ καὶ μολαταῦτα δὲν ἀρνοῦμαι ἀπὸ τοῦ νὰ ἔλθω μετὰ σοῦ εἰς συζητήσεις περὶ τῶν Κρητικῶν, ὅπως σεῖς πράττετε ἀποτεινόμενοι πρὸς τὸν συντάκτην τοῦ φυλλαδίου. Εἶμαι πρόθυμος νὰ συζητήσω μὲ πάντα περὶ τοῦ ζητήματος τῶν βοηθημάτων· ὅθεν, ἂν θέλῃς, ἄφες τὰς ὕβρεις καὶ εἰπέ μοι, τίνα ἐκ τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ θεωροῦσιν οἱ φίλοι σου καὶ σὺ μὴ ἀληθῆ;

Τίς δὲν θὰ συγκινηθῆ μανθάνων ὅτι αἱ χῆραι καὶ τὰ ὀρφανὰ τῶν ἐν Κρήτῃ φονευθέντων ἠρώων, οἱ πληγωμένοι καὶ οἱ ἕνεκα τῆς ἐπαναστάσεως καταστάντες δυστυχεῖς ἀγωνισταὶ λιμοκτονοῦσιν ἐν Ἀθήναις οὐδὲν λαμ-

εάνοντες βοήθημα ; Τίς δὲν θὰ φρίξη μανθάνων ὅτι μεταξὺ τῶν λαμβανόντων σήμερον βοηθήματα προσφύγων εἰσὶ τινες οἵτινες παρ' ἀξίαν καὶ ἀνευ ἀνάγκης τὰ λαμβάνουσι, διότι οὐδὲν ἀπώλεσαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ δύνανται δι' ἄλλου μέσου νὰ πορισθῶσι τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως ; τίς δὲ δὲν θὰ ἐλεεινολογήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες θέλουσι νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ἀδικὸν ταύτην διανομὴν τῶν βοηθημάτων ;

Ἐν Ἀθήναις τὴν 21 Ἰουνίου 1873.

ΠΟΛΙΟΣ ΠΟΛΙΟΥΔΟΒΑΡΔΑΚΗΣ.

Ἦδῃ δ' ἔρχομαι κ' ἐγὼ νὰ φέρω παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τῶν κατ' ἐμοῦ ἀνωτέρω δύο διατριβῶν τῶν ἐπικριτῶν τοῦ φυλλαδίου μου. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ Ἀληθείᾳ διατριβῇ λέγω τὰ ἐξῆς. — Κατὰ τὴν λογικὴν τῆς εἰρημένης διατριβῆς, ἵνα γνωρίζῃ τις τὰ καθέκαστα τῆς ἐπαναστάσεως, ὄφειλε νὰ κατέλθῃ ἐν Κρήτῃ, τοῦλάχιστον ὡς ἐθελοντής. Λοιπὸν οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπιτρέπεται νὰ γνωρίζῃ τὴν ἱστορίαν μιᾶς χώρας, ἂν δὲν ᾔῃ ἐξ αὐτῆς ταύτης ἢ δὲν ὑπηρετήσῃ ἐν αὐτῇ. Ἀλλοίμονον ! καὶ ὁ Γερβίνος, καὶ ὁ Βαρθόλδης καὶ ὁ Πρόκες — Ὅσταν καὶ τόσοι ἄλλοι Γερμανοὶ καὶ ξένοι, γράψαντες τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἀνάγκη νὰ σχίσωσι καὶ εἰς τὸ πῦρ νὰ παραδώσωσι τὰς ἱστορίας αὐτῶν, διότι οὐδ' Ἕλληνες ἦσαν, οὐδ' ὡς ἐθελονταὶ ὑπηρετήσαν. Καλοῦσί με καταχθόνιον καὶ φθονερὸν λιβελλογράφον ! τί ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς ταῦτα ; ὁ λέγων τὴν ἀλήθειαν δὲν φοβεῖται τὰς ὕβρεις, καθ' ὅτι αὐταὶ ἀνταντακλώσιν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ ὑβρίζοντος, ὁ λέγων τὴν ἀλήθειαν δὲν ἐπιζητεῖ ἐριδας, οὐδ' ἀντιζηλίας, μόνον ὁ ψευδόμενος διὰ τοῦ ψεύδους αὐτοῦ καὶ τῆς κακοηθείας πράττει ὅ,τι λέγουσιν ὅτι ἐγὼ ἔπραξα εἰπὼν ἄ-

ληθείας και πράγματα, διότι και τῆς ἀληθείας ἐργάτης εἰμί. Λέγω δὲ εἰς τοὺς ὑπογράψαντας τὸν ἀληθῆ κατ' ἐμοῦ λιβελλοῦν, ὅτ' ἠδύναμην και δικαστικῶς νὰ καταδιώξω αὐτοὺς ἐπὶ ἐξυβρίσει, ὡς ἀποκαλέσαντάς με ἀναιδῆ ψεύστην και θρασύτατον συκοφάντην, δὲν ἐπραξά δὲ τοῦτο, διότι μεταξὺ τῶν ὑπογραψάντων εἶδον και ὀνόματα ἀρχηγῶν τινῶν, τοὺς ὁποίους και μ' ὄλας τὰς ὁποίας ὑπέγραψαν κατ' ἐμοῦ ὕβρεις, ἐκτιμῶ και θέλω ἐκτιμᾶ πάντοτε. "Ἄλλως τε εἰάν ἤμην λιβελλογράφος, δὲν ἐγνώριζον ὅτι τοὺς λιβελλογράφους τιμωρεῖ ὁ νόμος; τότε ἠδύναντο και τ' ὄνομά μου νὰ μάθωσιν, ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο, δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος και θὰ ἴδωσι τίς εἰμί. Ὅσον δ' ἀφορᾷ και τὰς ὕβρεις, διότι δὲν ἐδειξά τ' ὄνομά μου, βεβαίως αὐταὶ θὰ προσαφθῶσιν ἐπίσης και εἰς τὸν γράψαντα τὴν κατὰ τοῦ φυλλαδίου μου ἀπάντησιν Κρητὰ (περὶ οὗ κατωτέρω γίνεται λόγος), ὅστις ἐπίσης ἐκρύβ' ὑπὸ τὴν ἀνωθυμίαν, διότι κατὰ τὴν ἐκφρασιν αὐτῶν τῶν ἰδίων, *ἀν ἐπίστευεν ὅτι γράφει ἀληθείας, δὲν θὰ ἐκρύπτετο ὑπὸ τρεῖς ἀστερίσκους* (ἀν και ὁ γράψας τὴν ἀπάντησιν οὐδ' ὑπὸ ἀστερίσκον τινὰ ἐκρύβῃ, ἀλλ' εἶν' εὐτελῶς ἀφανής), ἀλλὰ θὰ ἐγραφεν ἐλευθέρως τὸ ὄνομά του.

Λύπην μοὶ ἐνεποίησεν ὅτε εἶδον μεταξὺ τῶν ὑπογεγραμμένων εἰς τὴν ἐν λόγῳ διατριβῇ τὰ ὀνόματα τῶν Μυλωνογιαννάκη, Γιαννουδοβαρδάκη, Τσόντου, Νικολούδη, κλπ. συνυπογεγραμμένα δηλαδὴ μετὰ τῶν Χ. Παπαδάκη, Βαρούχα, Μοσχοσίτου κλπ. κ' ἐτι πλέον τὸ τοῦ Κορκίδου, ὅστις συνυπέγραψε μετὰ τοῦ Ἐμμ. Παπαδημητροπούλου, ἐμπειρικοῦ ἱατροῦ, ὅστις παρ' ὀλίγον ν' ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς, ἀν δὲν ἐκάλει ἐμπειρον ἱατρὸν ὅπως θεραπεύσῃ αὐτὸν πάσχοντα πρὸ καιροῦ. Καὶ δὲν ἠδύναντο οὗτοι, ἀν ἀπεδοκίμαζον τὰ ἐν

τῷ φυλλαδίῳ μου νὰ γράψωσιν αὐτοὶ μόνοι τίνα τῶν ἐν αὐτῷ ἀποδοκιμάζουσιν ἀντὶ νὰ καταδεχθῶσι νὰ θέσωσι τὰς ὑπογραφὰς αὐτῶν μετ' ἀνθρώπων πάντη ἀσήμων ; δὲν θὰ ἦτο ἀξιοπρεπέστερον δι' αὐτοὺς τοῦτο, ἢ νὰ γίνωσιν ὄργανα κακεντρεχοῦς μοχθηρίας καὶ νὰ ὑπογράψωσιν ἓνα λιβέλλον ; Ἀποκαλοῦσι διὰ τῶν ὑπογραφῶν αὐτῶν τὸν συντάκτην τοῦ φυλλαδίου ἀσεβέστατον πατριώτην καὶ ἀποκρούουσιν ὅσα γράφει. Ἀποκρούουσι λοιπὸν τὴν ἰδέαν τοῦ συντάκτου, ν' ἀπονεμηθῶσι δηλ. βοηθήματα εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανὰ, εἰς τοὺς πληγωμένους καὶ τοὺς ἱερεῖς, κ' ἐν γένει εἰς τοὺς λησμονηθέντας ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν βοηθημάτων ; Δὲν πιστεύομεν τοιοῦτόν τι νὰ ἐσκέφθησάν ποτε ἀρχηγοὶ διακριθέντες ἐν μάχαις, καὶ ὅμως τὸ τοιοῦτον διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν ἐπεκύρωσαν, μὴ σκεφθέντες ὅτι ἂν ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἄφηνεν ὄρφανὰ καὶ χήρας τὰ τέκν' αὐτῶν καὶ τὰς συζύγους, ἤθελον εὐρεθῆ εἰς οἶαν θέσιν εὐρίσκονται σήμερον οἱ σύζυγοι καὶ τὰ τέκνα τῶν συναγωνιστῶν αὐτῶν. Τοιαύτην μομφὴν δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐν τούτοις ἄκοντες ἐγένοντ' ὄργανα τοῦ συντάξαντος τὴν διατριβὴν μικροραδιοῦργου Κρητῆς.

Ἐπὶ δὲ τῆς Περιδείου διατριβῆς παρατηροῦμεν τὰ ἐπόμενα. Μὲ συμβουλευεὶ ὁ Περίδης, ὅστις εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, συνέγραψε ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ κ' ἐξέδωκε 540, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, τυπογραφικὰ φύλλα, νὰ ρίψω εἰς τὸ πῦρ τὸ φυλλάδιον καὶ νὰ παύσω ὑβρίζων καὶ γράφων κατὰ τῆς Κρήτης, τῶν Κρητῶν καὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, ἣτις συνεκίνησεν ἀπαξάπασαν τὴν οἰκουμένην. Δὲν θαυμάζω διὰ ταῦτα, διότι δὲν περιέμενα νὰ γράψῃ ὁ Περίδης ὀρθὰ πράγματα· πότε ὕβρισα, μὴ ὕβριστὰ Περίδην, τὴν Κρήτην ; ἀνάγνωσον αὖθις τὸ φυλλάδιόν μου, διότι ἄτε πρῶτον ἀνέγνωσες αὐτὸ, δὲν θὰ ἐνόησας αὐτό, καὶ θὰ

πεισθῆς περὶ τοῦ ἐναντίου. — Δι' ὅσα δὲ λέγεις ὅτι ἀγαπᾷς τὴν πατρίδα σου, Περίδην, κάλλιον ἐμοῦ, καὶ συμπάσχεις πλεόν ἐμοῦ, καθ' ὃ Κρής, δὲν πείθομαι, καὶ πρὸς τὸ παρὸν περιορίζομαι νὰ σοὶ κάμω δύο ἐρωτήσεις, ἐὰν δ' ἐπανέλθῃς θὰ σοὶ δείξω τίς εἶσαι, ἵνα καὶ οἱ μὴ γνωρίζοντές σε, σὲ μάθωσι, πόσους ἐξύβρισας, τί ἐπραξας κλπ. Ἐρώτησις πρώτη : Ἐκτὸς τοῦ μισθοῦ, ὃν ἐλάμβανες παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὰ Κρητικά, ἐπληρώνεσο διὰ τὰς ἐν τῇ ἐφημερίδι «Νόμῳ» καταχωρήσεις, καὶ πόσον ; Ἐρώτησις δευτέρα : Ἐξώφλησας τὸ πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος τῶν Κρητῶν χρέος σου, καὶ ἂν ὑπάρχῃ τὸ γραμματίδι καὶ εἰς χεῖρας τίνος ; Καὶ ὅμως ὁ Περίδης ἐναβρύνεται ἀποκαλῶν ἐκυτὸν πατριώτην καὶ καυχᾶται ὅτι ἀγαπᾷ πλείοτερον ἐμοῦ τὴν Κρήτην. Ἀρκοῦσι νομίζω ταῦτα διὰ τὸν Μάρκον Παρασκευᾶν Περίδην.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διατριβῶν, οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος Κρηῖτες, ἐκείνοι, ὧν τὰ βοηθήματα κατέκρινον ὡς ἄδिका, διὰ φυλλαδίου αὐτῶν ἐκδοθέντος πρὸ τινων ἡμερῶν καὶ ἐπιγραφομένου «Κρητὸς ἀπάντησις», ἔρχονται εἰς λεπτομερῆ ἀπάντησιν καὶ ἀντίκρουσιν τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου ἀναφερομένων.

Τὰς ὕβρεις αὐτῶν περιεφρόνησα καὶ περιφρονῶ τὴν δ' ἀνυπόστατον καὶ ἄδικον ἀπάντησιν δὲν θέλω ἀφήσει ἀνεξέταστον, εἰς τοῦτο δὲ μὲ ὠθεῖ ἡ ἀγάπη μου πρὸς τὴν Κρήτην καὶ τὸ συμφέρον αὐτῆς.

Β'.

Αἱ ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου ἀλήθειαι ἐφάνησαν ὡς εἰκὸς, πικραὶ εἰς τοὺς ὡς εἴρηται Κρητας, διότι δι' αὐτῶν προσβάλλονται τ' ἄδिका συμφέροντ' αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο πόλεμον ἐκήρυξαν κατ' ἐμοῦ καὶ διὰ διατριβῶν μ' ἐξύ-

βρισαν λίαν άγενώς. Ἐπειδή δὲ διὰ τοῦ φυλλαδίου μου ὁ μὲν Κριάρης ὀνομάζεται μέγιστος καὶ πρῶτος ἐκ τῶν προσφύγων καὶ τίθεται εἰς τὴν πρώτην κ' ἐξαιρετικὴν τάξιν τῶν βοηθημάτων, ὁ δὲ Πολιὸς Πολιουδοβαρδάκης τίθεται μεταξύ τῶν δικαιουμένων βοηθήματος προσφύγων ἀγωνιστῶν, προσέτι δ' ἐπειδὴ ὁ Πολιουδοβαρδάκης ἐπεδοκίμασε τὰ ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου καὶ ἀνέλαβε διὰ τῶν ἐφημερίδων τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν, ὑπέθεσαν ἴσως οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ὅτι τοῦτο ἐξεδόθη τῇ ἐνεργείᾳ καὶ προτροπῇ τῶν δύο τούτων, καὶ διὰ τοῦτο διὰ τῆς ἀπαντήσεως αὐτῶν ἐπιτίθενται κατ' αὐτῶν, ὑβρίζοντες καὶ ἀμφισβητοῦντες τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν. Αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἀπαντήσεως αὐτῶν, τοῦτο δὲ ὁμολογοῦσιν ἐν τῷ ἐπιλόγῳ αὐτῆς.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰ κατὰ τοῦ Κριάρη λεγόμεν' αὐτῶν, ἀπαντῶ τὰ ἐξῆς ἐν ὀλίγοις :

Ὁ Κριάρης, ὁ Κόρακας καὶ ὁ Χατζημιχάλης, εἶναι οἱ μέγιστοι καὶ πρῶτοι ἀγωνισταὶ τῆς Κρήτης· τό γνωρίζει ὅλος ὁ κόσμος, καὶ ὅσον καὶ ἂν προσπαθήσῃσι τὰ πονηρὰ ἀνθρωπάρια καὶ κακοὶ τῆς Κρήτης δαίμονες νὰ μειώσῃσι τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅσον καὶ ἂν προσπαθήσῃσι νὰ καλύψῃσι τὴν ἀλήθειαν, ὑπὸ ἰδιοτελείας καὶ πάθους κινούμενοι, δὲν θὰ κατορθώσῃσι τοῦτο. Λέγουσιν ὅτι ἐν Κρήτῃ εὐρίσκονται ἄλλοι ἀγωνισταὶ ἀνώτεροι τοῦ Κριάρη· ψεύδονται, διότι οὐδεὶς ἀνώτερος τοῦ Κριάρη εὐρίσκειτ' ἐκεῖ, ἀλλὰ μόνον εἰς ἰσάξιός αὐτοῦ, ὁ Κόρακας. Λέγουσιν ὅτι δὲν εἶναι ὁ μέγιστος καὶ πρῶτος ἐκ τῶν προσφύγων, ψεύδονται, διότι οὐδεὶς πρόσφυξ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Κριάρην. Λέγουσιν ὅτι ὁ Κριάρης διὰ τῆς ἐπιτιθειότητος τῶν φίλων καὶ θαυμαστῶν αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ θεωρῆται καὶ νὰ ταχθῇ πρῶτος ἐν τοῖς βοηθήμασι, ψεύδονται, διότι ὁ Κριάρης καθ' ὃ ἀπλούστατος ἄνθρωπος καὶ ἄκακος, πρὸς

δὲ καὶ λίαν ἀνεπιτήδειος, δὲν ἔχει φίλους ἰσχυρούς, οἵτι-
νες συνήθως διὰ τῆς ὑποκρισίας, τῆς χαμερπείας καὶ τῆς
ῥαδιουργίας ἀποκτώνται· οἱ μόνοι φίλοι τοῦ Κριάρη εἰσὶν
αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατορθώματ' αὐτοῦ·
θαυμαστάς δ' ἔχει τῶ ὄντι, διότι εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ.
Ἐπιφάσκει οἰκτρῶς ὁ ἀπαντῶν Κρῆς ἢ μᾶλλον ἀντιφά-
σκουσιν οἱ ἀπαντῶντες Κρηῖτες, διότ' ὁμολογοῦσιν ἐν τῇ
ἀπαντήσῃ αὐτῶν, ὅτι ἐκτιμῶσι τὴν γενναιότητα τοῦ ἀρ-
χιηγοῦ Κριάρη καὶ ἤθελον ὑπερασπίσει αὐτὸν ἐὰν προσε-
βάλλετο οὗτος ὑπὸ τινος· καὶ ὅμως ὀλίγον κακωτέρω
καὶ τί δὲν ἐξεμοῦσι κατὰ Κριάρη; ἐκτιμῶσι τὴν γενναιό-
τητ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅμως ὁ Κριάρης εἶναι μηδέν. Καὶ εἶ-
ναι δυνατόν νὰ ἐκτιμᾷ τις τὴν γενναιότητα ἐνὸς μηδενι-
κοῦ; Ἡ λογικὴ τῶν λογίων Κρητῶν οὕτω θέλει. Λέ-
γουσιν ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κριάρη δὲν εἶναι κατακερματι-
σμένον ἀπὸ τὰς πληγὰς τοῦ πολέμου, λέγουσιν ὅτι δὲν
ἐπληγώθη, παρ' ἅπαξ μόνον καὶ οὐχὶ ἐν τῇ μάχῃ· ψεύ-
δονται ἀναιδέστατα, διότι ὁ Κριάρης ἐπληγώθ' εἰς τὸν
πόδα, μαχόμενος εἰς Ἀγίαν Ῥουμέλιν, ἐπληγώθ' εἰς τὸ
οὐς μαχόμενος εἰς Σταυρὸν τῆς Κανδάνου, ἐπληγώθη δὲ
λίαν βαρέως εἰς Πελεκάνον κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν
τῆς ἐπαναστάσεως, ἐκ δὲ τῆς πληγῆς αὐτοῦ ταύτης καὶ
σήμερον ἀκόμη ὑποφέρει πόνους ἀλγεινούς. Λέγουσιν ὅτι
τὰ ἥρωϊκὰ κατορθώματα τοῦ Κριάρη ὑπερυψώθησαν ὑπὸ
τῶν ἀντιπάλων τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τμήματος καὶ
τοῦ ἑτέρου ἀρχηγοῦ τοῦ Σελίνου, διὰ νὰ μειώσωσι τὴν
δόξαν αὐτῶν καὶ πάλιν ψεύδονται, διότι τὰ ἥρωϊκὰ κα-
κορθώματα τοῦ Κριάρη οὐ μόνον δὲν ὑπερυψώθησαν, ἀλλὰ
τοῦναντίον ἐσμικρύνθησαν καὶ ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν πο-
νηρῶν καὶ ἐπιτηδείων φίλων τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ, τῶν
φθονούντων τὴν δόξαν αὐτοῦ, διὰ ψευδῶν ἐκθέσεων καὶ
διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἰσχυρῶν αὐτῶν φίλων. Ὁ Κριάρης,

ὁ Καμπούρης καὶ ὁ Σκαλίδης τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1867 ἐν Σταυροῦ ὄντες τοῦ Σελίνου μετὰ 88 ἄλλων ὀπλαρχηγῶν καὶ καπετανέων, δι' ἐγγράφου αὐτῶν, ἐπιδοθέντος εἰς τὴν Συνέλευσιν καὶ δημοσιευθέντος διὰ τοῦ τύπου, ἀπεκήρυξαν τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τοῦ τμήματος Ἰ. Ζυμβρακάκη, ὅστις καὶ εἶχεν ἐνταῦθα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς εἶχεν ὅλα τὰ μέσα, ὅπως ἀντιπολιτευθῆ τὸν Κριάρη, ἄνδρα ἀπλοῖκόν καὶ μὴ γνωρίζοντα οὐδένα ἐν Ἑλλάδι, ἵνα δι' αὐτῶν ῥαδιουργίᾳ καὶ μεγαλοποιῆ τὰ κατορθώματ' αὐτοῦ. Καὶ δὲν διατείνομαι ὅτι ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς ἠθέλησε νὰ μειώσῃ τὴν δόξαν τοῦ ἥρωος Κριάρη, ἀλλὰ πολλοὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἠδύνατο νὰ πράξωσι τοῦτο, μνησικακοῦντες ἴσως, διότι ὁ Κριάρης δὲν ἀνεγνώρισεν ὡς γενικὸν ἀρχηγὸν τὸν Ζυμβρακάκη. "Αδίκως ἐπομένως καὶ ἡ μομφὴ ὅτι τοῦ Κριάρη τ' ἀνδραγαθήματ' ἀνύψωσαν οἱ φίλοι αὐτοῦ, καθ' ὅτι οὗτος διὰ τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτοῦ ἐχθροὺς καὶ ἀντιζήλους μᾶλλον ἀπέκτησεν ἢ φίλους. "Οτι δὲ λέγομεν ἀληθείας ἀποδεικνύει καὶ τὸ ἐξῆς.

Κατὰ τὸ 1870 ἔτος ὁ Κρῆς Στυλιανὸς Σταυρούδης ἐξέδωκε τρία κατὰ συνέχειαν φυλλάδια, εἰς τὰ ὅποια ἐπαινεῖ τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τοῦ τμήματος καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Εἰς τὰ φυλλάδια ταῦτα ἀπήντησεν ὁ Στυλιανὸς Παππαδάκης κ' ἐξέδωκε βιβλίον φέρον ἐπιγραφὴν «Ἀπομνημονεύματα τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 κλπ.» Ὁ Στυλ. Παππαδάκης, ἔχων πρόσφατα τότε τὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἰδοῦ τί ἐγραψεν ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ αὐτοῦ περὶ Κριάρη, κατηγορῶν τὸν γενικὸν ἀρχηγόν, ἐν σελίδι 74. «Ἀντεπολιτεύθη (ὁ γεν. ἀρχηγός) μανιωδῶς τὸν γίγαντα τῆς ἐπαναστάσεως Κριάρη, τὸ πρότυπον τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως, καὶ σοβαρὰς ἤψε διενέξεις μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ἀχωρίστου συν-

αδελφου και συνεπαρχιωτου του, νοήμονος και γενναίου ἀρχηγού Γ. Κορκίδου ἐκηρύχθη ἀπ' ἀρχῆς ἐχθρός ἄσπονδος τοῦ Σκαλίδη, ἐρραδιούργει τὸν Χ. Μιχάλην διὰ τῶν καπετανέων τῆς ἐπαρχίας του και ἄλλα τοιαῦτα.»

Βλέπεις, ἀναγνώστα, τί ἔγραφε περὶ Κριάρη ὁ Παππαδάκης; ὅτ' εἶναι ὁ γίγας τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ πρότυπον τοῦ ἠρωϊσμοῦ και τῆς αὐταπαρνήσεως. Βεβαίως ὁ Παππαδάκης και μέχρι σήμερον θὰ ἐμμένῃ εἰς ὅσα ἄλλοτε διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ὑπεστήριξε και περιμένω μάλιστα νὰ ἴδω αὐτὸν διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ἀναιροῦντ' αὐθις τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κρητός. Ἄλλ' ἴσως σήμερον ἤλλαξαν αἱ περιστάσεις και ἀπὸ γίγαντος ὁ Κριάρης ἐγένετο νάνος· ἴσως σήμερον και τῆ συμβουλῆ και συνεργεία αὐτοῦ ἐξεδόθη ὁ κατὰ τοῦ Κριάρη λίβελλος και ὁ σήμερον δὲν εἶναι ὁ πρὸ τριῶν ἐτῶν Παππαδάκης.

Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἀρκοῦμαι εἰς ταῦτα· ἐπὶ τούτῳ δ' ἀντιγράφω ὅσα περὶ αὐτοῦ ἔγραψεν ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τῆς ἐφημερίδος αὐτοῦ « Προμηθέως » ἐν ἀριθ. 15, διακεκριμένος δημοσιογράφος, διατελέσας ἐθελοντῆς ἐν Κρήτῃ, ὁ φίλος μου Κανελλίδης, συντάκτης ἤδη τῶν « Καιρῶν. » Εἰς τὴν γνώμην τούτου πειθομαι τὰ μάλα, διότι ὡς ἐθελοντῆς ὑπηρέτησεν ἐν Κρήτῃ κ' ἔγραψε περὶ Κριάρη ὅτ' εἶδε και ἀντελήφθη. Ἐλπίζω δ' ὅτι και σήμερον θὰ ὑψώσῃ φωνὴν ἐν τῇ ἐφημερίδι αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ ἀδικουμένου Κριάρη.

Ἴδου τὸ ἄρθρον τοῦ « Προμηθέως » γραφὴν ἅμα τῇ πτώσει τῆς ἐπαναστάσεως, ἅμα τῇ συλλήψει τοῦ Κριάρη βαρέως πληγωμένου, ὅτ' ἐν Ἀθήναις ἠγνοεῖτο ἡ τύχη αὐτοῦ.

Ὁ Κριάρης.

Ἀναγνώστα! εὐδοῦ μετ' ἐμοῦ εἰς ἐκδρομὴν νοεράν.
Ἀποτιθέμενος πάντα διαλογισμὸν, ἀναλαμβάνω τοῦ πένι.

θους τὸν πέπλον καὶ πορεύομαι πρὸς τὴν τλήμονα γῆν τῶν συμφορῶν καὶ τῶν δακρύων. Δὲν ἀπέρχομαι ἐκείσε πλέον περιεζωσμένος ῥομφαίαν, ἀφοῦ μετὰ μικρὸν ἔνδακρυς θέλω δεχθῆ τοῦ χαιρετισμοῦ τὸν ἀσπασμὸν ἀπὸ τὸν Κρήτα μετανάστην, ὅστις ἐπανακάμπτει εἰς τὴν γῆν του βαρυθύμως, ἵνα γευθῆ καὶ πάλιν τὸν ἄρτον τῆς δουλείας! Διαπλέων τὰς θαλάσσας, ἃς τὸ πρὶν διέσχισε ναῦς ἱερά, μὲ τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας, θὰ ἀναζητήσω εἰς ἄσημον τάφον ἔνδοξα ὅστ᾽, ἢ εἰς θαλάμους ὀδύνης τὴν πελιδὴν ὄψιν μεγαλομάρτυρος ἀνδρὸς, οὗ τὴν σεπτὴν κορυφὴν ἐπιστέφει τοῦ ἥρωος ἡ δόξα. Τὸ πάλαι τὰ ἄθλα τῶν ἡρώων ἔψαλλον οἱ αἰοῖδοι, σκορπίζοντες εἰς τοὺς αἰῶνας τὴν φήμην των καὶ τὸ ὄνομά των· ἀλλ' ἤδη φεῦ! Ἐφημερίδες ποιοῦσι ψευδεῖς διθυράμβους, εἰς τὴν ἀγυρτεύουσαν κακίαν. Ἀναγῶστα! εὐδοῦ μετ' ἐμοῦ. Σκοπῶ γὰ ἀναβιβάσω εἰς ἀρμάζοντα θρόνον τὴν σιωπῶσαν ἀρετὴν, ὑποδεικνύων σοι τέκνον ἀληθὲς τῆς ἀνδρείας, ἥτις σήμερον ἀπέβη στείρα, ὡσεὶ γραῦς γεγηρακυῖα.

Τελῶν φόρον ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης, θὰ ἀναρτίσω, ὡς ἀπαρχὴν, εἰς τοῦ Προμηθέως τὴν πινακοθήκην εἰκόνα ζωηράν, πλὴν φυσικὴν τοῦ λέοντος ἐκείνου, ὅστις, βρυχώμενος ἐπὶ τριετίαν εἰς βουνὰ καὶ πεδιάδας, ἀπέδειξε σύνθημα τρόμου τὸ ὄνομα Κριάρης!

Γινώσκεις, ἀναγῶστα, καλῶς τὸν ἥρωα, ὃν ἐπικαλύπτει τὸ ὄνομα τοῦτο; Ἀλλοίμονον! τοὺς καρποὺς τῶν ἀγῶνων του ἔδρεπον ἱεροσύλως διὰ τῶν ψευδῶν ἐκθέσεων ἀνάξιοι δημοκόποι, ὅτε αὐτὸς ἀκάματος καὶ ἀτρόμητος ἐδίωκε τῆς ἐκδικήσεώς του χορτασμὸν εἰς τῶν μαχῶν τοὺς θορύβους.

Τὸν Κριάρην, τὸν ἀθάνατον ἥρωα τοῦτον τοῦ μικροῦ Σελίνου, γινώσκω καλῶς, σπουδάσας αὐτὸν ἐκ τοῦ πλησίον. Ἐκεῖ εἰς τοὺς βράχους του ἐκάθησα πολλάκις παρὰ

τὸ πλευρόν του, καρδαίων ἐθελοντοῦ πυροβόλον· ἕξαλλος ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, προσέβλεπον τὴν ἐρυθρὰν ἐκείνην ὄψιν, ἣτις ἐνέπνεε τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὸ ἀτημέλητον καὶ εἶδε χθές ἐκεῖνο σῶμα, ὅπερ ἐνέκρυπτε τοσαύτας ἀρετάς· κλίνων ὑπὸ περιεργείας τὸν αὐχένα, ἐθαύμαζον τὸ εὐτελές ὄστρακον, τὸ περικλεῖον τοσοῦτων μαργαριτῶν θησαυρόν. Μὲ πόδας ταχεῖς, ὡς ἀστραπὴν, καὶ μὲ ὄψιν φαιδρὰν ὡς τὴν γαλήνην, ὁ Κριάρης, ἐξώρμα κατὰ τοῦ θανάτου· εἶχε τοῦ γίγαντος τὴν καρτερίαν πρὸς τὰς ταλαιπωρίας καὶ τῆς τίγρεως τὸ αἰμοχαρὲς κατὰ τῶν Τούρκων. Ἄγγελος θάρρους καὶ χαρᾶς πρὸς τοὺς ἐθελοντάς, ἐξεδήλου τοῦ πατρὸς τὴν στοργὴν πρὸς πάντας τοὺς ἐπαναστάτας· εἰς δὲ τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἐνουπήρχεν ἡ ταπείνωσις καὶ εἰς τὸν λόγον του ἡ εἰλικρίνεια.

Ἄναγνώστα! ἀκολούθει με εἰς ἐκδρομὴν νοεράν. Φερόμενος εἰς ἀναμνήσεις γλυκείας, θ' ἀνασύρω ἀπὸ τοῦ χρόνου τὴν σπυδὸν ὄνομα καὶ πράξεις θαυμαστάς, ἵνα σοὶ δεῖξω, ὅτι οὐδὲν ἀπήλαυσεν ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς Κρήτης τὴν πανολεθρίαν, ἐκτὸς τῆς λάμπειως, ἣν προσέθηκαν εἰς τὸ στέμμα τῆς δόξης αὐτῆς τὰ ὀνόματα τοῦ Κόρακα καὶ τοῦ Κριάρη!

Ἴδου ὁ Κριάρης!

Εἶναι ἀνὴρ ὑπερπεντηκοντούτης. Βραχὺς τὸ ἀνάστημα καὶ μετρίως εὐτραφῆς τὸ σῶμα, οὐδένα κέκτηται ἐξωτερικὸν ὄγγον, συνήθη εἰς ἀνδρας στρατιωτικούς. Εἶδεχθῆς τὴν ὄψιν, ἔχει ἐξογκωμένα τῶν παρειῶν του τὰ μῆλα καὶ ἐρυθρὰ, ὡς ὁ Σύλλας. Τὸ εὐρὸ μέτωπόν του καὶ τὴν μεγάλην κεφαλὴν του καλύπτει ῥάκος μακροθυσάνου πύλου, καὶ τὸ τραχύ του σῶμα ἐνδύματα Κρητὸς εὐτελοῦς. Τῶν ὀφθαλμῶν του αἱ κόραι, κρυπτόμεναι εἰς κοῖλα βαθέα καὶ δασείας ὄφρεις, ὑποδηλοῦσιν ἀνδρα περιεσταλμένης διανοίας, τὸ δὲ εὐρὸ καὶ λάσιον στήθος του σκεπάζει

λέοντος καρδίαν. Ἄμειρος παντός αἰσθήματος ἐπιδείξεως καὶ ὑπεριφανείας οὐδέποτε περιεκόσμησεν ἑαυτὸν μὲ ἀλαζόνα πανοπλίαν. Καλυπτόμενος ὑπὸ μάλινον λευκὸν χιτῶνα, ἐκάθητο μεταξύ τῶν συμπολεμιστῶν του, φέρων ἐπ' ὤμου τὸ ὄπλον καὶ ἐπὶ τῆς ῥάχews τῆς τροφῆς του τὸν σάκκον. Συλλήθδην δὲ εἶπειν ὁ Κριάρης οὐδεμίαν ἔχει ἥρωος ἐπίδειξιν ἐξωτερικὴν. Ὁ ἀναζητῶν αὐτὸν, εἰς μὲν τὸ στρατόπεδόν του, τὸν διέκρινεν ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ εὐτελεστέρου τῶν ὀπαδῶν του, εἰς δὲ τὴν μάχην ὑπὸ τὴν πυρίνην ὄψιν τοῦ πολεμιστοῦ, ὅστις πρῶτος πάντων ἔσπευδεν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ.

Ἄλλ' ὅμως ὁ ἀνὴρ οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἥρωος τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως! Γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς μικρᾶς ἐπαρχίας τοῦ Σελίνου, ἐδόξασε μαχόμενος τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ὁ δὲ ἑλληνισμὸς ὀφείλει πολλὰ εἰς τὸν θαυμάσιον τοῦτον ἄνδρα. Παλληκαρᾶς μᾶλλον ἐξοχος ἢ στρατηγὸς συνέλεγεν ἀκαμάτως τοὺς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του ὀπλίτας καὶ ἐπέτα πανταχοῦ, ὅπου τὸ πυροβόλον ἐβρόντα καὶ ὁ θάνατος ὀρύετο, προσφέρων εἰς τοὺς μαχητὰς τῆς ἐλευθερίας μείζονα τόλμην καὶ πλείονας τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν στρατιώτας. Πασῶν τῶν κατὰ τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας συγκροτηθεισῶν μαχῶν τὸν καπνὸν ὠσφράνθη ὁ Κριάρης· οἱ δὲ Τούρκοι οὐδέποτε ἐπαύσαντο ταρασσόμενοι ὑπὸ τῆς φωνῆς καὶ τῆς βοῆς τῶν ὄπλων του. Ἐκδίκησιν καὶ λύσσαν ἀποπνέων κατὰ τῶν τυράννων τῆς πατρίδος του, οὐδέποτε ἠνέχθη τὴν μετ' αὐτῶν συνδιαλλαγὴν, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν συναδέλφων του! Πολιρκῶν τὴν Κάνδανον, εἶδε τοὺς Τούρκους κόπτοντας μεληδὸν τὸν ἀδελφόν του καὶ ἐκφέροντας ἐναντίον αὐτοῦ θηριώδεις σαρκασμους, πρὸς οὓς ἐκεῖνος ἀπήντα ἀταράχως «ψῆστε τον βρωμόσκυλα!» Πολεμῶν ἐν Μελιδονίῳ, εἶπε πρὸς τοὺς ἀναγγείλαντας, ὅτι ὁ ἐγγὺς ὑπάρχων υἱὸς του ἐπληγώθη ἄστειλατε τὸν

ιατρόν!» καὶ ἀτάραχος ἐξηκολούθησε τὴν μάχην. Ὅτε δὲ ὁ Μουσταφᾶς, ὑποτάξας ἅπασαν τὴν Κρήτην, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Σελίνου, ὁ Κριάρης ἀρνηθεὶς ὑποταγὴν, ἐπυρπόλησε πρὸς παραδειγματισμὸν τὸν οἶκόν του, καὶ προσέφερε τοὺς βοῦς του εἰς διατροφὴν τῶν ἐθελοντῶν.

Τοιοῦτος ὁ Κριάρης! Ἀναδειξάς διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ του πρῶτην ἐν μάχαις τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σελίνου, παρέτεινε διὰ τῆς ἐπιμονῆς του τὴν ἐπανάστασιν ἧτις, ἦτο νεκρὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀρκαδίου.

Ἄλλ' ὅμως σήμερον ὁ μέγας οὔτος ἦρος πληγωθεὶς καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του μετήχθη ἀπελπισ καὶ κατησχυμένος εἰς Χανία, ἐνθα ἡ τίκεται εἰς κλίνην ἀγωνίας ἢ κείται νεκρὸς εἰς ἄσημον τάφον! Δὲν ἐκπέμπω διὰ τοῦτο, ὡς Βρούτος, τὴν φοβερὰν κατὰ τῆς ἀρετῆς ἀποστροφὴν. Ἐπόμενον ἦτο τὴν μεγάλην τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τραγωδίαν, τοιοῦτου ἥρωως ἡ καταστροφὴ νὰ περατώσῃ!»

Καὶ ταῦτα τὰ τοῦ Προμηθέως.

Λέγουσιν οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου καὶ τοῦ Κριάρη κατήγοροι, ὅτι μέλη τινὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ δύνανται νὰ ἐργάζωνται· ψεύδονται καὶ εἰς τοῦτο, διότι τὰ τέκνα τοῦ Κριάρη ἅπαντα εἰσὶν ἀνήλικα, ἐκτὸς τοῦ ἐνὸς υἱοῦ αὐτοῦ, ὅστις ἔνεκα τῆς βαρείας καὶ ἐνδόξου αὐτοῦ πληγῆς δὲν δύναται νὰ ἐργάζηται. Λέγουσιν ὅτι τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ὠκονόμησε, ψεύδονται καὶ αὖθις, διότι ἅπασα ἡ περιουσία αὐτοῦ, ἧτις ἦτο οὐχὶ εὐκαταφρόνητος, κατεστράφη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, τὰ δ' ἐρείπια τῶν κτημάτων αὐτοῦ κατέχει σήμερον ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις. Λέγουσιν ὅτι ὁ Κριάρης μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπαναστάσεως ἐπώλησε τοὺς βόας αὐτοῦ· ψεῦδος καὶ τοῦτο, διότι κατὰ τὸ πέρας τῆς ἐπαναστάσεως οὐδ' ἓνα βοῦν εἶχεν ὁ Κριάρης, οὐδ' ἐν πρόβατον, ἐπειδὴ πάντα εἶχε προσφέρει εἰς

τροφὴν τῶν ἐπαναστατῶν, διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως. Λέγουσιν ὅτι ὁ Κριάρης δὲν ἦτο ἀνώτερος κατὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τοὺς ἀγῶνας ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς· ἀλλὰ τίς ἄλλος ἐδειξε τόσῃ ἀνδρείαν καὶ τόσῃ ἐπιμονῇ ὅσῃν ὁ Κριάρης; Δύο στίχοι ἐκ τῆς περιφήμου Κρητηΐδος τοῦ Ἀντωνιάδου διακεκριμένου ποιητοῦ καὶ Κρητὸς τῆν πατρίδα, εἶναι ἡ καλλίστη εἰς τοῦτο ἀπάντησις :

«Βλέπω τὸν νέον καὶ μέγαν Κριάρην τὸν κόσμον θαμβοῦντα
Μ' ὄσῃν ὄρμῃν πολλαπλῶν ἐκριπίζει πολέμων τὴν δαδα.»

Λέγουσιν ὅτι ὁ Κριάρης διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, μεταβά-
ντος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐζήτησε παρὰ τῶν ὁμογενῶν βο-
θήματα, ψεύδονται καὶ εἰς τοῦτο, διότι ὁ υἱὸς τοῦ Κριάρ-
ρη, ἐκεῖνος, περὶ οὗ οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ἐν
τῷ κατὰ τὸ ἔτος 1870 ἐκδοθέντι βιβλίῳ τοῦ Παππαδά-
κη ἐν σελίδι 114 γράφουσι τὰ ἑξῆς· «ὁ καθ' ὅλα γόνος
»ἄξιος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἠρίστευσε καὶ εἰς ἄλλας μά-
»χας, εἰς δὲ τὴν μάχην ἐν Μελιδόνι ἐπληγώθη ὅτε ἀπε-
»πειράτο νὰ ἀρπάσῃ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Χατζημιχά-
»λη τὴν ἐχθρικὴν σημαίαν» ὁ υἱὸς λέγω οὗτος τοῦ Κριάρ-
ρη, μετέβη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἵνα ζητήσῃ πόρον ζωῆς,
καθ' ὃ μὴ λαβὼν βοήθημά τι ἐν Ἑλλάδι ἀπέτυχε δ' ἐ-
κει τούτου, κ' ἐπέστρεψε δυστυχῆς, στερούμενος καὶ τοῦ
τελευταίου ὄβολου. Ἀλλὰ τίς οἶδεν, ἴσως σήμερον εἴ-
πωσιν ὅτι οὐδ' οὗτος ἐπληγώθη, ὡς εἶπον διὰ τὸν πα-
τέρ' αὐτοῦ. Εὐτυχῶς ὅμως οὗτος ἐνοσηλεύθη ἐν Ἀθήναις,
ἐθεράπευσαν δ' αὐτὸν οἱ ἐνταῦθα στρατιωτικοὶ ἰατροί· νο-
σηλευόμενον δ' ἐν τῷ στρατιωτικῷ νοσοκομείῳ, ἐπεσκε-
φθη αὐτὸν καὶ ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν. Λέγουσιν ὅτι ὁ Κριάρ-
ρης εἶχε μικρὸν τίτλον ἐν Κρήτῃ, ἀρχηγὸς ὢν τῆς ἡμι-
σειας ἐπαρχίας Σελίνου, ὅπως πλείστοι ἄλλοι ἀρχηγοί·
τοῦτο δὲν ἀρνοῦμαι, διότι εἶναι ἀληθές, πλὴν οἱ ἀγωνι-

σταί δὲν κρίνοντ' ἐκ τῶν τίτλων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων, κ' ἐκ τῶν ἔργων οὐδεὶς δύναται νὰ συγκριθῆ πρὸς τὸν Κριάρην. Λέγουσιν ὅτι ὁ Κριάρης δὲν ἐκινεῖτο ἄνευ τῆς συμβουλῆς ἐτέρου τινὸς ἀρχηγοῦ, τοῦ Σκαλίδου· ψεύδονται, διότι ὁ Κριάρης οὐδέποτε ἔδεχθη συμβουλὰς ἢ διαταγὰς, οὐδέποτε ἀνεγνώρισέ τινα ἀνώτερον ἢ ἐμπειρότερον αὐτοῦ, ἀλλ' ἔσπευδεν ὅπου ἡ ἀνάγκη τῆς πατρίδος αὐτὸν ἐκάλει, πρῶτος πάντοτε, χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τινά. Θέλουσι διὰ τοῦ φυλλαδίου αὐτῶν νὰ ἐξισώσωσι τὸν Κριάρην οὐ μόνον με τοὺς δευτερεύοντας καὶ τριτεύοντας ἀρχηγούς, ἀλλὰ καὶ με τοὺς τελευταίους τῶν ἀγωνιστῶν, τοῦτο ἀρκεῖ ἵνα δείξῃ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ἄφρον τοῦ ἀνωμόμου Κρητός, πρὸς δὲ τὸ μοχθηρὸν καὶ διεστραχμμένον τῶν συντακτῶν τῆς ἀπαντήσεως.

Ὁ Κριάρης εἶναι ὁ μέγιστος καὶ πρῶτος ἐκ τῶν προσφύγων ἀγωνιστῶν. Ἄμα κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1866 συνῆλθεν ἡ Συνέλευσις ἐν Κουτσουναρίοις διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὰ προκαταρκτικὰ τῆς ἐπαναστάσεως, εἰς τὸν Κριάρην ἀπενεμλήθη ἀμέσως τὸ ἀνώτατον στρατιωτικὸν ἀξίωμα· ἀπὸ δειξίς ὅτι ἐθεωρεῖται ὁ ἀνώτατος πάντων. Διωρίσθη φρούραρχος τῆς Συνελεύσεως καὶ εἰς μόνον αὐτὸν ἐπετράπη ν' ἄγῃ ἄνδρας ἐνόπλους πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως. Ἄμα δ' ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως ἀνεκνήρυχθη ἀρχηγὸς ἐν Σελίνῳ. Αὐτὸς ἤρχισε τὴν πρώτην μάχην τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Σταυρωῖ τῆς Κανδάνου τῇ 17 Αὐγούστου 1866. Φέρων δὲ πάντοτε πολυάριθμον κ' ἐξ ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν στρατιωτικὸν σῶμα, συνεκρότησε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐννεμήκοντα καὶ τέσσαρας μάχας, ὅσας δηλαδὴ οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν. Ἐφρονεύθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν δύο ἀδελφοὶ κ' ἐπέκεινα τῶν πενήκοντα συγγενῶν αὐτοῦ.

Ὅταν ὁ Μουσταφᾶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1867 τὴν

Κρήτην ἅπασαν ὑποτάξας, ἐκτὸς τοῦ Σελίνου, ἐπήρχετο φοβερός κατ' αὐτοῦ, καὶ ἅπαντες οἱ εἰς Σέλινον καταφυγόντες ἀρχηγοὶ ἀπηλπισμένοι ἀπήρχοντο εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν, ἢ δ' ἐπανάστασις ἔπνεε τὰ λοιπῆα, ὁ Κριάρης ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ Σέλινον καὶ σῶσῃ τὴν ἐπανάστασιν, διὰ δὲ τῆς ἐν Ὀχρα τοῦ Κουστογεράκου ἡρωϊκῆς ἐπιμονῆς αὐτοῦ, ἐπέτυχε τοῦτο, ἐκδιώξας τὰ στίφη τοῦ Μουσταφᾶ. Ὁ Μουσταφᾶς φεύγων κατησχυμένος ἐκ τοῦ Σελίνου εἰσῆλθεν εἰς τὰ πλοῖα καὶ διηυθύνθη πρὸς τὰ Σφακία, ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀγίαν Ρουμέλην εὔρεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν Κριάρην καὶ ἄλλους ἀρχηγούς, οἵτινες ἐπιτυχῶς ἀπέκρουσαν τὴν ἀποβίβασιν αὐτοῦ. Διὰ τῶν κατορθωμάτων τούτων, διὰ τῶν δύο τούτων ἐπιτυχῶν μαχῶν, ἐσώθ' ἢ ἐπανάστασις κ' ἐπανελήφθη αὖθις ζωηροτέρα καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Ἑλλάς ὠνόμασαν τότε τὸν Κριάρην σωτῆρα τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Κριάρης ἐδικαιούτο τότε καὶ ἡδύνατο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τὴν γενικὴν τοῦ τμήματος ἀρχηγίαν ν' ἀναλάβῃ, ἀλλ' εἰς ἄκρον μετριόφρων ὢν, δὲν ἐπέδιωξε τοῦτο, οὔτ' ἐδέχθη κἀν καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Κισσάμου, ἣτις προσεφέρθη αὐτῷ κατ' τὸ εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἔγγραφον, φέρον χιλίας πεντήκοντα ὑπογραφὰς Κισσαμιτῶν.

Ἡ ἐπανάστασις ἔπεσεν· οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπαναστατῶν ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ ξένων πλοίων, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Τούρκους, συνεπεία ἐντίμου ἀποφάσεως τοῦ ἐν Ὀμαλῷ συγκροτηθέντος συμβουλίου. Μόνος ὁ Κριάρης ἐπέμεινε μὴ θέλων νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα, καὶ τέλος, ἀκολουθούμενος ὑπ' ὀκτώ ἀνδρείων ὄπαδῶν αὐτοῦ, ἐπεσφράγισεν ἐνδόξως τὴν πολυτρόπαιον ἐπανάστασιν διὰ τοῦ γνωστοῦ ἡρωϊκοτάτου κατορθώματος αὐτοῦ ἐν Πελεκάνῳ, ὅπου ἐφονεύθησαν δύο ἐκ τῶν ὄπαδῶν αὐτοῦ,

ἔπεσε δὲ καὶ ὁ ἴδιος πληγωθεὶς λίαν βαρέως καὶ συλληφθεὶς ἡμιθανής.

Ὁ Κριάρης συνελήφθη ἐτοιμοθάνατος σχεδὸν ἐκ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης πληγῆς αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ φημιζομένου ἐπὶ γενναιότητι καὶ ἀνδρिकाῖς ἀρεταῖς Σελῆμ Ἀγα Φούσκη, ἀρχηγοῦ τῶν ἐντοπίων τοῦ Σελίνου Ὁθωμανῶν, ὅστις ἐκτιμῶν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ Κριάρη ἀρετάς, ἐκώλυσε τ' ἄτακτα τῶν Τούρκων στίφη ἀπὸ τοῦ νὰ φονεύσωσι τὸν Κριάρην συλληφθέντα. Ὁ Φούσκης οὗτος ἦλθε πρὸ μικροῦ εἰς Ἀθήνας πάσχων κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κριάρη, φιλοξενηθεὶς παρ' αὐτοῦ τὸν ἐπίσημον αὐτὸν Ὁθωμανὸν ἐγνώρισα ἐν ταῦθα, ὡμίλησα μετ' αὐτοῦ, οὗτος δὲ μοὶ ὡμολόγησεν ὅτι τὸν Κριάρην ἀναγνωρίζει ὡς διάσημον ἥρωα. Αὐτὸς συνέλαβε τὸν Κριάρην πληγωμένον· τί λέγουσιν εἰς ταῦτα οἱ διατεινόμενοι ὅτι ὁ Κριάρης δὲν ἐπληγώθ' εἰς μάχην, οἵτινες ἰσχυρίζονται μάλιστα ὅτι αὐτοὶ εἰσιν οἱ εἰδότες ;

Ὁ Κριάρης ἠγωνίσθη γενναίως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ τοῦ 1821 ἀγῶνος, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ἡρωϊκώτατα δύο ἕτεροι ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἔλαβε δὲ μέρος εἰς ὅλας τὰς κατόπιν ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης. Οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ἐτόλμησάν ν' ἀρνηθῶσι καὶ τοὺς κατὰ τὸ 1821 ἀγῶνας αὐτοῦ, εὐτυχῶς ὅμως ὑπάρχουσιν εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἔγγραφα μαρτυροῦντα τοὺς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην ἡρωϊκοὺς αὐτοῦ ἀγῶνας, τὰ δ' ἔγγραφα ταῦτα φέρουσι τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπισημοτέρων τοῦ 1821 ὀπλαρχηγῶν Κρητῶν τε, Πελοποννησίων καὶ Ρουμελιωτῶν, φέρει δὲ μάρτυρα τῶν ἀγῶνων αὐτοῦ καὶ τὸν ἐνδοξὸν ἀργυροῦν σταυρὸν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Κριάρης εἶναι ὁ μέγιστος ἐκ τῶν προσφύγων ἀγωνιστῶν τῆς Κρήτης, καὶ ὅσα θέλουσιν ἄς φλυαρῶσι κατ' αὐτοῦ τ' ἀνθρωπάκια τῆς Κρήτης, οἱ ἐργάται τῶν περὶ

ήγεμονείας ψηφισμάτων. Ἴνα δὲ δώσω πλειοτέραν πίστιν εἰς τὰ λεγομένα μου, ἐζήτησα κ' ἔλαβον πληροφορίας, ἐκ διακεκριμένων ἐθελοντῶν τῆς Κρήτης, ἃς παρακατιὸν δημοσιεύω.

Τὸν Κριάρην ἀδίκως κατηγορήσαν, πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ προῦκάλεσα τὰς κάτωθι δημοσιευομένας ἐπιστολάς, ἵνα ἴδῃ καὶ ὁ ἀναγνώστης, ἐὰν εἶχον δίκαιον καὶ εἰς τὸ πρῶτον φυλλάδιόν μου.

Πρὸς τὸν Κύριον Κον Ἰωάννην Ζυγομαλά, ἀρθι
πολοχαγὸν τοῦ Πεζικοῦ

ἐνταῦθα.

Ἀθῆναι 2 Ἰουλίου 1873.

Φίλιτατέ μοι

Σοὶ πέμπω τὸ φυλλάδιόν μου «Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν» καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μοι ἀπαντήσης, ἐὰν εἶχον δίκαιον νὰ θέσω τὸν Κριάρην εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν εἰς βοθηήματα δικαιουμένων.

Ἰπηρετήσας ὡς ἐθελοντῆς ἐν Κρήτῃ, καὶ κατὰ τὴν τῶν πολλῶν ὁμολογίαν, διεκρίθης ἐκεῖ ὅσον ὀλίγοι, φέρεις δὲ κ' ἐνθύμησιν τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τὴν σφαίραν, ἣτις παρ' ὀλίγον τῆς ζωῆς νὰ σὲ στερήσῃ. Ἐκεῖ ἐν τῷ ἀγῶνι ἐγνώρισας τοὺς πλείστους τῶν Κρητῶν, ἐπειδὴ δὲ κακόβουλοί τινες ἠθέλησαν νὰ καταβιάσωσι τὸν γέροντα Κριάρην ἐκ τῆς προσηκούσης αὐτῷ θέσεως, ἐξέδωκαν δὲ πρὸς τοῦτο καὶ ὑβριστικὸν κατ' αὐτοῦ φυλλάδιον, σὲ παρακαλῶ νὰ μ' εἴπῃς, ὡς ἀληθῆς στρατιώτης, ἐὰν τὰ ἐν τῷ ὑβριστικῷ ἐκείνῳ φυλλάδιῳ κατὰ Κριάρην ἔχονται ἀληθείας, καὶ τί περὶ αὐτοῦ γνωρίζεις.

Πεποιθῶς ὅτι θέλω τύχει ἀπαντήσεως, σοὶ ἐκφράζω

ἐκ προοιμίων τὰς εὐχαριστίας μου καὶ τοὺς ἀσπασμούς μου.
Πιστεύω ὅτι ταχεῖας θέλω τύχει ἀπαντήσεως.

Ὁλος ὑμέτερος

Ὁ γράψας

«Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν.»

Ἀθῆναι τὴν 6 Ἰουλίου 1873.

Φίλτατε

Μοὶ ζητεῖτε πληροφορίας περὶ τοῦ ἀρχηγοῦ Κριάρη κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν τῆς νήσου Κρήτης· ἂν καὶ δὲν εἶμαι οὐδόλως εἰς θέσιν νὰ παρῆξω ὑμῖν ὅ,τι καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ γνωσθῇ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, μ' ὅλα ταῦτα, ἐπειδὴ καὶ γὰρ ὑπερέτησα εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Κρήτης, καὶ ἰδίως ὄμμασιν ἀντελήφθην τὰς ἀρετὰς τοῦ ἐξόχου τούτου πολεμιστοῦ, σὰς γράφω τὰ ὀλίγα ταῦτα, περὶ ὧν εἴσθε ἀρμόδιοι νὰ ποιήσητε οἰανδήποτε νομίζετε καταλληλοτέραν χρῆσιν.

Ἡ ἐπαρχία Σελίνου ἀντὶ ἐνὸς εἶχε δύο ἐπίσημους ὀπλαρχηγούς, τὸν Κριάρη καὶ τὸν Κορζίδην· ἀμφότεροι δὲ οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι εἶναι ἀπαραιτήτως πρέπον καὶ δίκαιον νὰ καθέξουν ὡραίαν σελίδα ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς τελευταίας Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Κριάρης εἶναι ἐκ τῶν σπανίως ἀναφερομένων ἐκείνων ἀτόμων, τῶν ὁποίων ὁ πατριωτισμὸς θωρακίζει τὴν καρδίαν δι' ἀνδρείας ἐξόχου. Ἡ τελευταία Κρητικὴ ἐπανάστασις ἀνέδειξε τοῦτον ἐξ ἀπλοῦ ἀτόμου, εἰς πολεμιστὴν καὶ ὀπλαρχηγὸν ἐξαιρετικῶς διακριθέντα. Ἐνώσατε ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀνδρείαν, ἀποφασιστικότητα, καρτερίαν καὶ πατριωτισμὸν διαπρεπῆ. Τί διέπραξε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος ὁ ἐπιφανὴς οὗτος πολεμιστῆς, ἀνήκει εἰς μόνην

τὴν ἀμερόληπτον ἱστορίαν νὰ περιγράψῃ. Ἐγὼ τοῦτο μόνον σᾶς πληροφορῶ, ὅτι εἰς τὸ δυτικὸν διαμέρισμα τῆς νήσου καὶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα ἔτυχε νὰ παρευρεθῶ, ἡ σημαία τοῦ Κριάρη ἐδέχετο τὴν πρώτην ὀρμὴν τῶν τουρκικῶν σφαιρῶν, διότι οὗτος ἔσπευδε πρὸ παντός νὰ ἀντικρούσῃ τὸν ἐχθρὸν εὐτολμώτερον. Ὁ δὲ ἐγγύτερον ἐπιβλέπων καὶ παρενοχλῶν τοὺς Τούρκους, καὶ ὁ ὀρμητικότερον κατ' αὐτῶν ἐπιτιθέμενος, ἦτο πάντοτε ὁ Κριάρης. Τοῦτο προσεπιμαρτυρεῖται ἰδίως, ἐὰν συγκρίνητε τὰς ἀπωλείας τῶν ὀπλιτῶν τῶν διαφόρων ὀπλαρχηγῶν, ἔνθα θὰ ἴδῃτε ὅτι ὁ ἀριθμῶν πλείονας φονευμένων καὶ πληγωμένων εἶναι ὁ Κριάρης, ὅστις καὶ κατὰ τὰς ἐκ συγγενῶν ἀπωλείας, ὑπερτερεῖ τοὺς λοιποὺς ἐν Κρήτῃ ὀπλαρχηγούς.

Τὸν Κριάρην, σᾶς βεβαιῶ, οὐδέποτε ἐπτόησεν ὁ θάνατος καὶ οὐδαμοῦ κατέβαλεν ἠθικῶς ὁ κίνδυνος. Ἐθαύμασα το ἀκούραστον καὶ τὸ ἐπίμονον τοῦ ἀνθρώπου τούτου καὶ ἰδίως τὸ σημεῖον, εἰς ὃ ἐκράτησε τὸν ἐπαναστατικὸν ὄρκον του, τηρήσας μέχρις ἐσχάτων αὐτὸν ἀπαράβατον. Διότι, καὶ εἶναι τοῦτο γνωστὸν, ἐνῶ ἡ ἐπὶ πλεόν παράτασις τοῦ ἀγῶνος κατέστη τελευταῖον ἀδύνατος, καὶ οἱ ἐπαναστᾶται ὀπλαρχηγοὶ ἅπαντες συνελθόντες ἐν Σαμαριᾷ, ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῆς ὑποταγῆς τῶν εἰς τοὺς Τούρκους, μὴ ἐξαιρουμένου οὐδὲ τοῦ Κόρακα, οὐδὲ τοῦ Χατζημιχάλη, μόνον ὁ Κριάρης δὲν ὑπετάγη, καὶ τραπεῖς ἐπὶ τῶν ὀρέων κατεδιώκετο ὑπὸ χιλιάδων Τούρκων, μέχρις οὔ πληγωθεὶς καιρίως καὶ προδοθεὶς, συνελήφθη καὶ διὰ συνοδείας τρισχιλίων Τούρκων αἱματόφυρτος μετεφέρθη εἰς Χανία.

Τὸ κατ' ἐμὲ, καὶ μόνῃ ἡ περίστασις αὕτη ἀρκεῖ ὅπως ἀποθανατίσῃ αὐτὸν καὶ τοῦ παρέξῃ ἡ ἱστορία τὴν τῆς

άνωτέρας βαθμίδος θέσιν, μεταξύ άπάντων τών όπλαρχηγών τής Κρήτης.

Διά δέ τόν άξιόλογον όπλαρχηγόν Κορκίδην, οϋτινος οί πλήρεις άφοσιώσεως άγώνες, άναμφισβήτητοι παρά πάντων άποβαίνουν, σās ειδοποιώ ότι οϋδέν δικαιότερον ήθελεν εΐσθαι, ή η έξύμνησις τών μεγάλων αύτου κατά τήν άτυχή εκείνην επανάστασιν κόπων και θυσιών. Οϋτος ών εκ τών επισημοτέρων κατοίκων τοϋ Σελίνου και εκ τών τά πρώτα μεμυημένων τής επαναστάσεως, μεγάλης δέ ύπολήψεως τυγχάνων, έρρίφθη μεθ' ύψηλής άφοσιώσεως εις τόν άγώνα, και ήγωνίσθη μετά θάρρους και αυταπαρησέως επιζήλου, φέρων πάντοτε πολυάριθμον σώμα εκ τής επαρχίας του, άκούραστος και ένεργητικός εις πάν ότι ώφέλιμον διά τόν άγώνα, έτάσσετο πάντοτε όπως καθέξη τήν πρώτην θέσιν τών κόπων και θυσιών. Τά προτερήματά του δέ ταϋτα είναι φυσικά και σπάνια, και ένεκα τούτων πολλών ευγενών πλεονεκτημάτων κάτοχος άποβαίνει, και δύναμαι νά ειπω ότι και ύπέρτερος πλείστων, και πώποτε ύποδεέστερος συναδέλφων του καθίσταται. "Ενθα ό Κριάρης έμάχετο, ό Κορκίδης ήμιλλάτο, και τό ύπ' αύτόν σώμα πάντοτε ήτο παρόν εις τās μάχας, ως και εις άλλας κινδυνώδεις περιστάσεις. Χαρακτηριστικόν δέ ανώτερον παντός επαινου διά τόν όπλαρχηγόν αύτόν είναι ή συμπεριφορά αύτου πρós άπαντας τούς έθελοντάς έν Κρήτη, παρ' οίς λίαν άξιαγάπητος και προσφιλης κατέστη. "Ως πρós τήν πατριωτικήν ταύτην ευγένειαν, οϋδείς Κρης, οϋδείς όπλαρχηγός είναι εφάμιλλος αύτου. "Ερωτήσατε τόν τυχόντα έθελοντήν περι τούτου. Εΐναι δέ λυπηρότατον, διότι εισέτι δέν εξετιμήθη όσον έδει έν 'Ελλάδι.

"Όσον άφορά δέ τά μέλη τής συνελεύσεως, και δι' αυτά άδυνατώ νά σās παρεξω εκτενεΐς πληροφορίας, εάν

ὁμως θέλετε νὰ σχηματίσητε ἰδέαν τινά, ἢ νὰ μορφώ-
σητε πεποιθήσιν ἐκ τῆς ἰδίας μου πεποιθήσεως, ἢν ἐσχη-
μάτισα ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐνθα ἐφ' ἱκανὸν διέμεινα, τοῦτο
σᾶς λέγω, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν πληρεξουσίων οἱ μᾶλλον ἐ-
νεργητικοί, οἱ μᾶλλον ἀφοσιωμένοι εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ
οἱ μᾶλλον κοπιᾶσαντες καὶ δοκιμασίας γευθέντες εἰσὶν
οἱ δύο ἱερεῖς Παρθένιοι, ὁ Βουβουλάκης, ὁ Κασελάκης, ὁ
Νικολουδάκης, ὁ Παππαδογιαννάκης καὶ ὁ Μαντακάκης.
Ἐνδέχεται νὰ ἦναι καὶ ἄλλοι ὅμοιοι αὐτῶν, ἀλλ' ἐγὼ
αὐτοὺς ἐβλεπον πάντοτε μοχθοῦντας εἰς τὸ καθήκον των,
τοὺς τρεῖς δὲ τελευταίους τοὺς εἶδον διακριθέντας καὶ
εἰς διαφόρους μάχας.

Σὲ ἀσπάζομαι.

Ὁ φίλος σου

ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΥΓΟΜΑΛΑΣ

ἀνθυπολοχαγός.

Πρὸς τὸν Κύριον Κ^{ον}

Ἀντώνιον Πετρίτσην

Εἰς Ἑρμούπολιν Σύρου.

Ἀθῆναι 3 Ἰουλίου 1873.

Φίλιπτε μοι

Σήμερον δέν σοι ἀναφέρω τ' ὄνομά μου, μετὰ καιρὸν
θὰ μάθης ὅτι εἶμαι φίλος σου καὶ κάλλιστα γνωριζόμεθα.

Παρακαλῶ μίαν χάριν ὑπηρετήσας ἐν Κρήτῃ ὅσον ὀ-
λίγοι, καὶ πάντες ἐκεῖ σ' ἐξετίμησαν ἐσχάτως ἐξεδόθη
φυλλάδιόν τι, ἐπιτιθέμενον ἀηδῶς καὶ βαναύσως κατὰ
τοῦ ἥρωος Κριάρη. Ἐπειδὴ ἐγνώρισας ἐκεῖ τὰ πλεῖστα

τῶν προσώπων, γράφον μοι σὲ παρακαλῶ, τίνα ιδέαν ἔχεις περὶ Κριάρη καὶ θέλεις μὲ καθυποχρεώσει.

Τὴν ἐπιστολὴν σου ἀναμένω δι' οὗ μέσον λαμβάνεις τὴν παροῦσαν.

Ὅλος ὑμέτερος

Ὁ γράψας

« Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν ».

Σῦρος 12 Ἰουλίου 1873.

Φίλιππε συγγραφεὺ «τῶν δικαίων τῶν Κρητῶν».

Ἐλαβον τὴν ἀνευ ὀνόματος ἐπιστολὴν σου, ὑπογεγραμμένην ὅμως ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον· μὲ βεβαιοῖς ὅτι εἶσαι φίλος μου, τὸ πιστεύω, ἀγνοῶ ὅμως τὸν λόγον διατὶ νὰ κρύπτῃς τ' ὄνομά σου.

Διὰ τῆς ἀνὰ χειράς μου ἀωνύμου σου ἐπιστολῆς, μοῦ λέγεις ὅτι ἐξεδόθη φυλλάδιόν τι ὑβρίζον βαναύσως τὸν ἥρωα Κριάρην, ἐγὼ οὔτε τὸ παρὰ σοῦ ἐκδοθὲν, οὔτε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος εἶδον φυλλάδια· μοῦ ζητεῖς δέ, ὡς γνωρίζοντα τὰ τῆς Κρήτης, νὰ σοῦ γράψω τίνα ιδέαν ἔχω περὶ Κριάρη· σοῦ ἀπαντῶ λοιπὸν, ἀγνωστε φίλε, ὅτι περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς ἔχω τὴν ιδέαν, τὴν ὁποίαν σύμπασα ἡ ἐλληνικὴ δημοσιογραφία καὶ κοινὴν ἔχει, τὸν δὲ τολμήσαντα νὰ γράψῃ κατὰ τοῦ Κριάρη, ἀντὶ τοῦ νὰ τὸν ὀνομάσῃ ἱερόσυλον, προδότην, τέρας κ. τ. λ. τὸν ὀνομάζω ἀστείον, ἐξ ἴσου δὲ ἀστείον θὰ θεωρήσω καὶ τὸν ἐπιχειρήσαντα νὰ γράψῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἀνασκευάσῃ τὰ ἐν τῷ ἀστείῳ ὑβριστικῷ φυλλάδιῳ, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι τὸ ἀξίωμα δὲν γράζει ἀπο-

δείξω, ὁ Κριάρης εἶναι Κριάρης, συνηγόρους δὲν θέλει, ἐποποιούς εὗρηκε καὶ θὰ εὔρη.

Σὲ ἀσπάζομαι ἄγνωστε.

Α. ΠΕΤΡΙΤΣΗΣ.

Υ. Γ. Μὲ τὸ ὄνομά σας, σὲ παρακαλῶ, ἄγνωστε φίλε, νὰ μοῦ πέμψης καὶ τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος φυλλάδια, τὸ ἰδικόν σου καὶ τὸ κατὰ Κριάρη.

Ἐὶς ἴδιος.

Πρὸς τὸν Κύριον Κ^ο

Ἀνδρέαν Βασιλείου

Ἀθῆναι 43 Ἰουλίου 1873.

τελειόφοιτον τῆς Νομικῆς

ἐνταῦθα.

Φίλιππε

Εὐρέθης εἰς πολλὰς τῆς Κρήτης μάχας κ' ἐπολέμησας ἐκεῖ ὡς ἐθελοντής, οὐδεὶς δὲ θὰ λησμονήσῃ τὸν ἱατρὸν Βασιλείου, τὸν φίλτατον ἀδελφόν σου, ἥρωϊκῶς πεσόντα καὶ ποτίσαντα διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τοὺς αἰμοσταγεῖς τῆς Κρήτης τόπους· σ' ἐλκύει βεβαίως πρὸς τὴν Κρήτην θλιβερά, πλὴν καὶ προσφιλὴς ἄμ' ἀνάμνησις, καὶ δὲν δύνασαι ἢ νὰ ἦσαι φίλος τῆς προσφιλοῦς, πλὴν καὶ τάλαιπώρου Κρήτης, ὡς φίλον δ' αὐτῆς σὲ παρακαλῶ μίαν χάριν, ἐπειδὴ κ' ἐγώ, καίτοι μὴ κατελθὼν ὡς ἐθελοντής ἐν αὐτῇ, τῆς Κρήτης εἰμὶ φίλος.

Ἐξέδωκα φυλλάδιόν τι, τ' ὁποῖον ἔμαθον ὅτι ἀνέγνωσας· ἐν αὐτῷ, ἐπιλαμβανόμενος τοῦ περὶ βοηθημάτων ζητήματος, κατατάσσω τὸν ἥρωα Κριάρην εἰς τὴν πρωτίστην καὶ μοναδικὴν θέσιν. Σὲ παρακαλῶ, εἰπέ μοι τὴν περὶ τοῦ φυλλαδίου γνώμην σου, ἰδίᾳ δὲ τὴν περὶ Κριάρ-

ρῆ, διότ' ἠθέλησάν τινες, ἐξ ἰδιοτελείας κινούμενοι, σταυροφορίαν νά κηρύξωσι κατ' αὐτοῦ.

Πέποιθα ὅτι θέλω τύχει ἀπαντήσεως ὑμῶν.

Ὅλος ὑμέτερος

Ὁ γράψας

« Τά δίκαια τῶν Κρητῶν »

Ἀθῆναι τῆ 28 Ἰουλίου 1873.

Φίλτατε.

Ἀπαντῶν ἀσμένως πρὸς τὴν ἀπὸ 13 φθίνοντος ἐπιστολὴν ὑμῶν, ἐν πρώτοις ὀφείλω νά ζητήσω συγγνώμην διὰ τὴν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον παράτασιν τῆς σιωπῆς μου.

Ἀληθῶς, φίλτατε, ἀνέγνωσα μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὸ ὑφ' ὑμῶν ἐκδοθὲν φυλλάδιον « τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν », ἐθαύμασα δὲ ὑπερβαλλόντως τὸ ἀμερόληπτον τοῦ χαρακτῆρός σας, προκειμένου μάλιστα περὶ διακρίσεως προσώπων, καὶ τῆς ἐφ' ἐκάστου αὐτῶν ἀπονομῆς τῆς ἀξίας, ἐξ ἧς συνεπῶς καὶ ἡ κατὰ τάξιν διαίρεσις αὐτῶν, κατατάσσειν ἕκαστον εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν, ἀναλόγως τῶν θυσιῶν καὶ τοῦ ζήλου, μεθ' οὗ εἰργάσθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς θλιβερᾶς μὲν, πλὴν καὶ προσφιλοῦς μοι πολυτλήμονος Κρήτης! ἔχων ὑπ' ὄψιν, ὀρθῶς σκεπτόμενος, καὶ τὰς ἰδιαιτέρας, ὀλιγωτέρας ἢ περισοτέρας κοινωνικὰς ἐκάστου ἀνάγκας· συμπεραίνων δέ, δὲν δύναμαι ἢ νά ὁμολογήσω διὰ ταύτης τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ γεγραμμένων, ἅμα δὲ ἐπιδοκιμάσω δημοσίᾳ αὐτά.

Τί δὲ εἶπω, ὡς ἔμαθον ἐξωδίκως, διὰ τοὺς ἀμφισβητοῦντας τὰς πολεμικὰς ἀρετάς, καὶ τὸν ἀμίμητον πατριωτισμὸν τοῦ μεγαθύμου ἥρωος Κριάρη; πρὸς δὲ κατα-

τάσσοντας και κατατασσομένους ἐν ἴσῃ πρὸς αὐτὸν μοίρα ; τῇ ἀληθείᾳ σφόδρα ἐξεπλάγην, ἀκούσας ὅτι ὑπάρχουσί τινες ἐκ τῶν ἐνταῦθα (!) διαμενόντων προσφύγων ὀπλαρχηγῶν τῆς Κρήτης, τοὺς ὁποίους ἄλλως ὑπερβαλλόντως σέβομαι καὶ ἐκτιμῶ διὰ τε τ' ἀκραίφνην αἰσθήματά των καὶ τὸν ζῆλον μεθ' οὗ εἰργάσθησαν ἀόκνως, ἀντιταχθέντες εὐθαρσῶς κατ' ἀπείρων καταδρομῶν τῆς φύσεως, ἀμφισβητοῦντες τὰς ὡς εἶπον ἀρετὰς τοῦ δυστυχοῦς μὲν ἀλλ' ἥρωος Κριάρη, ἀπορῶ τῇ ἀληθείᾳ, πῶθεν λαμβάνοντες ἀφορμὴν φθονοῦσιν αὐτόν, ἀρνούμενοι τὰς πασιφανεῖς καὶ πανθομολογηθείσας ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς τούτου.

Κατ' ἐμέ, φίλτατε ἐκδότα, ὅστις ἐν πολλαῖς μάχαις καὶ περιστάσεσιν εὐρέθην πλησίον του, καθὼς καὶ μετ' ἄλλων ὀπλαρχηγῶν τῆς Κρήτης, οὐδεὶς δύναται, λέγω, νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸν νέον ἥρώα μας, ὀρθῶς δ' ἔπραξας κατατάξας αὐτὸν ἐν τῇ πρωτίστῃ καὶ μοναδικῇ θέσει.

Ὁλος ὑμέτερος
ΑΝΔ. Α. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

Τί λέγει εἰς τὰς ἐπιστολάς ταύτας τῶν ἀξιοτίμων τῆς Κρήτης ἐθελοντῶν, ἡ συναυλία των λογίων Κρητῶν ; Τί λέγει ὁ Χαράλαμπος Παπαδάκης ;

Γ.

Ἐρχόμεθα εἰς τὸν Πολιὸν Πολιουδοβαρδάκην. Ὁ Π. Πολιουδοβαρδάκης διὰ διατριβῆς αὐτοῦ καταχωρισθείσης εἰς τὴν ἐφημερίδα «Σκοπιάν» ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἔχει ἀπαιτήσιν νὰ λάβῃ βοήθημα, καὶ κατέκρινε μάλιστα τὸ φυλλάδιόν μου κατὰ τοῦτο, καθ' ὅσον δηλαδὴ κατέτα-

ξ' αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἐχόντων δικαίας ἀπαιτήσεις προσφύγων ἀγωνιστῶν· ἐπομένως οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ἦτο περιττὸν νὰ κατηγορήσωσι τὴν μεταξὺ τῶν δικαιουμένων βοηθήματος ἀγωνιστῶν κατάταξιν αὐτοῦ. Πλὴν ὁ σκοπὸς αὐτῶν δὲν ἦτο αὐτός, ἠθέλησαν νὰ κατηγορήσωσι καὶ νὰ προσβάλωσιν αὐτὸν, διότι ὑποθέτουσιν ὅτι τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ ἐξεδόθη τὸ φυλλάδιόν μου, ἀφ' οὗ οὗτος ἀνέλαβε νὰ ὑποστηρίξῃ δημοσίως αὐτό.

Εἰς τὰς κατὰ τοῦ Πολιουδοβαρδάκη κατηγορίας αὐτοῦ ἀπαντῶμεν τὰ ἐξῆς: Ὁ Πολιουδοβαρδάκης εἶναι μέλος τῆς ἐνδόξου καὶ ἱστορικῆς οἰκογενείας τῶν Κριαροπενίδων· εἶν' ἔγγονος τοῦ ἐνδόξου Γραμβουσιανοῦ Πολιοῦ Κριαρομπενουδάκη, καὶ υἱὸς τοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν ἀνδρείου ὑπαρχηγοῦ τῶν Σελινιωτῶν Πολιουδοβαρδα, τοῦ διαπράξαντος πλείστ' ἀνδραγαθήματα καὶ πλείστας ὑποστάνας θυσίας, δεινοπαθήματα καὶ πληγὰς τοῦ πολέμου, τοσαῦτα δὲ παθόντος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ὅσα ὀλίγοι ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν ὑπέστησαν, τοῦ παραγκωνισθέντος καὶ μὴ λαβόντος βοήθημα, ἀλλ' ἐπανακάμψαντος εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἄλλοτ' ἐπιζήλου περιουσίας αὐτοῦ· εἶναι υἱὸς ἐκείνου, δι' ὃ οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Παππαδάκη ἐκδοθὲν βιβλίον τῷ 1870 ἐν σελίδι 114 ἐγραψαν τὰ ἐξῆς: «Ὁ Βάρδας Πολιουδάκης εἶναι εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων στηριγμάτων τοῦ Κριάρη.» Ἐρχόμεθα εἰς τὸν ἀντάξιον τοῦ πατρὸς υἱόν.

Ὁ Πολιοῦς Πολιουδοβαρδάκης ὑπῆρξε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως πιστότατος ὀπαδὸς τοῦ Κριάρη· ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς ὑπὸ τούτου συγκροτηθείσας μάχας καὶ εἰς πάσας διεκρίθη ἐπὶ ἀνδρεία καὶ τόλμῃ. Ἡ πρώτη μάχη τῆς ἐπαναστάσεως συνεκροτήθη τὴν 17 Αὐγούστου 1866, ἀλλὰ τὴν παραμονὴν αὐτῆς,

ὀκτὼ Σελινιωται, ἐν οἷς καὶ ὁ Πολιουδοβαρδάκης ὑπὸ τὸν Κριαρόβαρδαν συνήντησάν τινες ἐνόπλους Ὀθωμανούς· πρῶτος ἐπυροβόλησε κατ' αὐτῶν ὁ Πολιουδοβαρδάκης, ὃν ἐμιμήθησαν καὶ τινες ἄλλοι ἐκ τῶν συντρόφων αὐτοῦ, ἀποτέλεσμα δὲ τοῦ πυροβολισμοῦ αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ φόνος δύο Ὀθωμανῶν. Ὄθεν τὴν πρώτην ἐπαναστατικὴν βολὴν ἔρριψεν ὁ Πολιουδοβαρδάκης, τὸν πρῶτον φονεθέντα Τοῦρκον, ἐφόνευσεν αὐτός. Ἐπληρώθη δις εἰς τὴν μάχην τῆς Τρυπητῆς καὶ ἄπαξ εἰς τὴν μάχην τῶν Κουτσουαριῶν. Εἶναι δὲ εἷς ἐκ τῶν τελευταίων ὀπαδῶν τοῦ Κριαῖρη, μεθ' ὧν οὗτος ἐπεσφράγισεν ἐνδόξως τὴν ἀτυχῆ ἐπανάστασιν διὰ τῆς ἐν Πελεκάνῳ περιδόξου ἐξόδου. Ψεύδονται ὅθεν οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου εἰς ὅσα περὶ Πολιουδοβαρδάκη γράφουσι. Λέγουσιν ὅτ' ἦτο ἀπλοῦς στρατιώτης· ψεύδονται, διότι οὗτος ἕνεκα τῶν ἀνδραθημάτων αὐτοῦ ἔφερε τὸν τιμητικὸν τοῦ χιλιάρχου βαθμόν· πλὴν καὶ διὰ τοῦτον λέγομεν ὅτ' οἱ ἀγῶνες δὲν κρίνοντ' ἐκ τῶν τίτλων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων. Πεντήκοντα Μοσχοβῖται καὶ Βαροῦχαι καὶ Σαρολίδαι καὶ Βαρδίδαι καὶ Παππαδάκαι καὶ Βασιλακογεῶργαι, ἂν τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν εἰς ἓν ἐνώσωσι, δὲν θὰ δυνηθῶσιν ὅλοι ὁμοῦ νὰ φθάσωσι τοὺς ἀγῶνας μόνου τοῦ Πολιουδοβαρδάκη. Οἱ τίτλοι ἀπενεμήθησαν πολλάκις παρ' ἀξίαν· ἀπόδειξις δὲ τὸ ἐξῆς. Ὁ Ζωγράφος ἦτο ὑπαρχηγὸς τῶν ἐξ ἀνατολικωτέρων ἐπαρχιῶν, ἀναπληρωτῆς τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Σφακιανάκη, διατελοῦντος ὑπὸ τὸν Κόρακαν, τὸν γενικὸν ὄλου τοῦ τμήματος ἀρχηγόν· οἱ δὲ Γεωργακάκης, Λυβιοπέτρος, Ἀναγ. Μαντακάκης, Βαρδαντώνης, Καθρός, Μπολοθασίλης, Παππαμανώλης, Νιώτης, Ξετρύπης κλπ. ἦσαν ἀπλοὶ ὀπλαρχηγοὶ ἐν ταῖς δυτικαῖς ἐπαρχίαις· ἐν τούτοις μὲ οὐδένα ἐκ τούτων δύναται νὰ συγκριθῆ ὁ Ζωγράφος, διότι πάντες οὔτ' ἦσαν καλλίτεροι αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ Πολιουδοβαρδάκης δὲν ἔχει ἀπαίτησιν νὰ λάβῃ βοήθημα καὶ ὅσα περὶ αὐτοῦ ἔγραψαν οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ἦσαν περιττά, γραφέντα ἕνεκεν πάθους πρὸς αὐτόν. Ἄλλως οὗτος προσεκάλεσεν αὐτοὺς διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ νὰ συζητήσωσι λογικῶς καὶ ἀπαθῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Οὗτοι ἐδέχθησαν μὲν τὴν πρόκλησιν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀπέφυγον διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν ν' ἀπαντήσωσιν αὐτῷ καὶ ἀνωνύμως ἀγενῶς ἐξύβρισαν αὐτὸν καὶ βαναύσως.

Δ'.

Ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου ἀνέφερον ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἐξισῶνται μὲ τοὺς πληρεξουσίους, διότι οὗτ' ἦσαν πολὺ ὑποδέστεροι ἐκείνων, ὡς ἀπλοῖ ὑπάλ-ληλοι ὄντες αὐτῶν κ' ἐνεργοῦντες κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν. Οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου (φέροντες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τὸν τίτλον τοῦ πληρεξουσίου), προσπαθοῦσι ν' ἀναιρέσωσι τοῦτο καὶ λέγουσιν ὅτι οἱ πληρεξούσιοι ἦσαν ἰσόβαμοι μὲ τοὺς ἀρχηγούς, ἢ ἐπιρροή αὐτῶν ἴση μὲ τὴν τῶν ἀρχηγῶν, οἱ δὲ ἀγῶνες τῶν πληρεξουσίων ἰσάξιοι καὶ ἀνώτεροι, ὅτ' οἱ ἀρχηγοὶ ἐνήργουν κατὰ τὰς διαταγὰς τῶν πληρεξουσίων, αἱ δὲ πράξεις τῶν ἀρχηγῶν ἐθεωροῦντο ἄκυροι, ἐὰν δὲν διετάσσοντο ἢ ἐπεδοκιμαζόντο ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων. Καὶ εἰς τοῦτο ψεύδονται οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου· διότ' εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι τινὲς τῶν πληρεξουσίων ἦσαν σπουδαῖοι καὶ εἶχον μεγίστην ἐπιρροήν, ὡς οἱ δύο ἱερεῖς Παρθένιοι, ὁ ἀτυχῆς καὶ ἀτυχῶς διὰ τὴν Κρήτην αὐτοκτονήσας Λόγιος, ὁ Βολουδάκης, ὁ Κασσελάκης, ὁ Μπουμπουλάκης, ὁ Νικολούδης, ὁ Παππαδογιαννάκης, ὁ Ν. Μανταλάκης, ὁ Μπουρδουμπάκης καὶ εἴ τις τὴν

μνήμην μου διαφεύγη ἤδη, καὶ ἠδύνατο νὰ λογισθῶσιν ἴσοι μὲ τοὺς ἀρχηγούς, ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι δὲν ἦσαν πολλοί, δὲν ἦσαν οὔτε Παππαδάκαι, οὔτε Σεργάκαι, οὔτε Σαρολίδαι, οὔτε Μπιστάκαι· ἐν τούτοις οὔτε οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι πληρεξούσιοι ἠδύνατο νὰ ἐξισωθῶσι μὲ τοὺς πρωτεύοντας ἀρχηγούς Κόρακαν, Κριάρην, Χατζήμιχάλην καὶ Ῥωμάνον, ἀλλά, ἄλλοι μὲν μὲ τοὺς δευτερούοντας καὶ ἄλλοι μὲ τοὺς τριτεύοντας. Δὲν προσφέρει τὰς αὐτὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα ἐκεῖνος ὅστις μακρὰν τοῦ πεδίου τῆς μάχης γράφει ἐκθέσεις καὶ φλυαρεῖ, μ' ἐκεῖνον ὅστις θέτει τὸ στήθος αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν ἐχθρικῶν σφαιρῶν. Δὲν εἶναι ἀληθές ὅτ' οἱ πληρεξούσιοι ἦσαν γενικοὶ ἐπόπται τῶν ἐκστρατειῶν, διότι πολλάκις οὔτε κἂν νὰ ὁμιλῶσιν αὐτοῖς κατεδέχοντο οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοί. Καὶ ὁ ἔσχατος τῶν πολεμιστῶν ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀνώτερον τῶν γραμματικῶν καὶ πληρεξουσίων· διότι ἐκεῖνος μὲν ἐξήρχετο αἰμοσταγῆς ἐκ τῆς μάχης, οὔτοι δὲ μέλανες ἐκ τῆς μελάνης καὶ μακρόθεν μόνον ἐθεώρουν τοὺς μαχομένους καὶ οἱ πλείστοι οὔτε εἶδον κἂν μάχην τινά. Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ λοιποὶ πολεμισταὶ ἦσαν παντοδύναμοι καὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίζοντο ἀπέναντι αὐτῶν τοὺς πληρεξουσίους, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ὡς ἄνω εἴρηται. Ἀπόδειξις τούτου ἔστω ὅτι ἐν Ἀργυρουπόλει, ὁ εἰς τὴν θύραν τῆς συνελεύσεως φυλάσσωσιν στρατιώτης, ἀπώθησεν ἀποτόμως κ' ἐξύβρισε σκληρῶς τὸν μακαρίτην Δόγιον, ἕνα ἐκ τῶν ἀρίστων πληρεξουσίων, διότι οὗτος ἐξήτει νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῇ συνελύσει ἄνευ προηγουμένης ἀδείας ἀρχηγοῦ τινος. Δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι αἱ πράξεις τῶν ἀρχηγῶν ἀπῆλθον τὴν διαταγὴν καὶ τὴν ἔγκρισιν τῶν πληρεξουσίων, διότι οὐδεμίαν περίστασιν παρουσιάζεται, καθ' ἣν ἐτιμωρήθη ἀρχηγός τις μὴ ὑπακούσας εἰς τὰς διαταγὰς τῶν πληρεξουσίων, ἀλλ' οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ σκε-

φθῆ τις τοιοῦτόν τι, οὐδεμία περίστασις παρουσιάζεται, καθ' ἣν ἡ Συνέλευσις καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀπεδοκίμασαν πράξιν τινα οἰουδὴποτε ἀρχηγῶ. Ἄλλως ἄς ἀναφέρωσιν οἱ ἀναλαβόντες τὸ εὐγενὲς τῆς ἀντικρούσεως τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου ἔργον, μίαν περίστασιν, καθ' ἣν ἀρχηγός τις ἀπειθήσας εἰς τὰς διαταγὰς τῆς συνελεύσεως ἐδικάσθη ὑπ' αὐτῆς καὶ κατεδικάσθη. Ἐν τούτοις πολλάκις οἱ ἀρχηγοὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίσαντο τῆς συνελεύσεως τὰς διαταγὰς, πολλάκις ἐποδοπάτησαν τὰ ὑπὸ πληρεξουσίων γενόμενα ψηφίσματα περὶ ἡγεμονείας. Πλὴν οἱ ἐπικριταὶ μου τὸ ψεῦδος ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν, νομίζοντες ὅτι δι' αὐτοῦ δύνανται νὰ ὑπερισχύσωσι. Πρὸς δὲ πολλάκις οἱ ἀρχηγοὶ ἀπεδοκίμασαν τὰς πράξεις τῆς Κυβερνήσεως, τῆς Συνελεύσεως καὶ τῶν ἐπιτροπῶν. Ἀπόδειξις δὲ τα διαδραματισθέντα ἐν Ἀργυρουπόλει, ὅπου ἡ συνέλευσις καὶ ἡ Κυβέρνησις διὰ τῆς βίας καὶ διὰ τῆς ἀπειλῆς τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν ὑπέγραψαν τὸ ψηφίσμα τῆς μέχρι θανάτου ἐπιμονῆς εἰς τὸ σύνθημα τῆς ἐνώσεως, διότι ἡ συνέλευσις καὶ ἡ Κυβέρνησις ἤρουντο νὰ πράξωσι τοῦτο, κλίνουσαι μᾶλλον εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἡγεμονείας. Μάρτυρες αὐτόπται τοῦ γεγονότος τούτου εἰσὶν οἱ ἐξ Ἀθηνῶν ἀπεσταλμένοι ἀξιότιμοι ἄνδρες Ἀντωνιάδης, Νικολαΐδης καὶ Παππαδάκης. Τί πρὸς ταῦτα λέγουσιν οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου; Πιθανὸν νὰ εἴπωσιν ὅτι οἱ ἀνωτέρω οὐδέποτε τῆς Κρήτης ἐπάτησαν τὸ ἔδαφος ὡς ἀπεσταλμένοι.

Ε΄.

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου ἀνέφερον ὅτι ἐκ τῶν λαμβανόντων βοηθήματα Κρητῶν, οἱ ἐξῆς δώδεκα 1) Στυλ. Παπαδάκης. 2) Μάξιμος Δασκαλάκης.

3) Χαραλ. Παπαδάκης. 4) Μαλικούτης. 5) Μπιστάκης. 6) Σέργης. 7) Σαρολίδης. 8) Βασιλ. Κωσταροῦ Βολουδάκης. 9) Σκουλάς. 10) Βαρδίδης. 11) Γ. Σγουρός. και 12) Βασιλακογεώργης, λαμβάνουσιν αὐτὰ ἀνευ ἀνάγκης, οἱ πλείστοι δ' αὐτῶν και παρ' ἀξίαν, δια τὸς λόγους οὓς ἐν ἐκτάσει λέγω περι ἐνός ἐκάστου ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου, ιδίως δὲ διότι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐπολέμησεν ἐκτὸς τοῦ Σγουροῦ, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλεσέ τι ἐνεκεν τῆς ἐπαναστάσεως, διότι οἱ μὲν δέκα ἐξ αὐτῶν κατῆλθον ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐθελονταί, οἱ δὲ λοιποὶ δύο οὐδὲν εἶχον ἐν Κρήτῃ ν' ἀπολέσωσι, διότι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν θὰ δυστυχήσῃ, ἀφαιρουμένου τοῦ βοηθήματος αὐτοῦ, διότι πάντες ἔχουσι και ἄλλο μέσον δι' οὗ πορίζονται τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως αὐτῶν. Ἐγνωμοδότησα δ' ὅτι πρέπει ν' ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ βοηθήματα και νὰ δοθῶσιν εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν φονευθέντων ἀγωνιστῶν, και τοὺς πληγωμένους, και εἰς τοὺς οἰκογενειάρχας ὀπλαρχηγούς κ' ἐπισήμους ἀγωνιστάς, οἵτινες ἐνεκα τῆς ἐπαναστάσεως κατέστησαν δυστυχεῖς και δὲν δύνανται δι' ἄλλου τρόπου νὰ πορισθῶσι τὸν ἄρτον τῆς ἡμέρας. Οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου προσεπάθησαν ν' ἀναιρέσωσι ταῦτα, ἀλλ' ἀπέτυχον, διότι οὔτε τὴν δυστυχίαν και τὰ δικαιώματα τῶν περὶ ὧν πρόκειται χηρῶν, ὄρφανῶν, πληγωμένων και λοιπῶν ἀγωνιστῶν ἐτόλμησαν ν' ἀμφισβητήσωσιν, οὔτε τὸ ὅτι οὐδὲν ἀπώλεσαν οἱ μνησθέντες δώδεκα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, οὔτε τὸ ὅτι οὗτοι ἔχουσι και ἄλλον πόρον ζωῆς ἡδυνήθησαν ν' ἀρνηθῶσι. Περιωρίσθησαν μόνον, ἐκθέτοντες ψευδῆ γεγονότα, νὰ ὑποστηρίξωσιν ὅτι προσέφερον σπουδαίας ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Τὰ λεγόμενα ταῦτα τῶν ἐπικριτῶν τοῦ φυλλαδίου μου δύναμαι ν' ἀντικρούσω δια μακρῶν, διότι πάντα τὰ κατ' αὐτοὺς γνωρίζω ἀκριβῶς.

Γνωρίζω άπασαν τήν κατά τήν επανάστασιν πορείαν και τας ενεργείας του Στυλιανου Παππαδάκη και των άλλων, γνωρίζ' όλα τα μέσα οσα μετεχειρίσθη ούτος δια να πείση τινάς οτ' είναι σπουδαίος αγωνιστής, γνωρίζ' οτι εν ω έλάμβανε και λαμβάνει μέγιστον βοήθημα ως αγωνιστής της Κρήτης, εγένετο και υπότροφος της Έλλ. Κυβερνήσεως κ' εστάλη εις Ευρώπην δια να σπουδάση μαθηματικά, αντι τούτου δ' επέστρεψε πρό μικρού εξ Ευρώπης με δίπλωμα νομικού. Γνωρίζω τον τρόπον δι' ου ο Χαρ. Παπαδάκης εγένετο πληρεξούσιος της επαρχίας Μονοφατζίου, μη κατορθώσας τούτο εν Αγίω Βασιλείω και Μεσσαρά, ταις πατρίσι των γονέων αυτού, γνωρίζω όποιαν υποδοχήν και προσοχήν έδωκαν εις αυτόν εν τη συνελύσει, και διατι ήναγκάσθη ν' αναχωρήση εκειθεν ταχέως και να γίνη γραφεύς του Κόρακα, γνωρίζω αν αι συμβουλαι αυτού έβλαψαν ή ωφέλησαν, ως λέγει, τον Κόρακαν. Τέλος τα πάντα γνωρίζω, αλλά θεωρώ περιττον να εκθέσω ταυτα, διότι δεν είναι δυνατον να πεισθη ο κόσμος εκ των φωνασκιων των επικριτων του φυλλαδιου μου, οτ' είναι δίκαιον να λαμβάνη βοήθημα ο Στυλ. Παππαδάκης, οστις κ' επιστήμων είναι και προικα έλαβεν υπανδρευθεις και ουδεμίαν υφίσταται ανάγκην, και δια παντός τρόπου προσπαθει να διορισθη υπάλληλος παρά τη Όθωμανική Κυβερνήσει, απελθών επί τούτω πρό μικρού εις Κωνσταντινούπολιν, εν ω ή χήρα και τα ορφανά του ενδοξοτάτου των φονευθέντων αρχηγών Παυλη Ντετιδάκη, λιμοκτονοῦσιν εν Αθήναις, μηδεν λαμβάνοντα βοήθημα. Δεν είναι δυνατον να πεισθη ο κόσμος οτ' είναι δίκαιον να λαμβάνη βοήθημα ο Χαρ. Παπαδάκης, οστις και διδάσκαλος είναι και ψάλτης και οικοτρόφους μαθητάς εν τη οικία αυτού επί πληρωμῃ διατηρεῖ και ουδεμίαν υ-

φίσταται ἀνάγκην, ἐν ᾧ ὁ γηραιὸς κ' ἐνδοξὸς ἀγωνιστῆς Μπροσνερίτης στερεῖται καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πεισθῇ ὁ κόσμος ὅτ' εἶναι δίκαιον νὰ λαμβάνωσι βοήθημα ὁ καθηγητῆς τῆς γαλλικῆς γλώσσης Μάξιμος Δασκαλάκης, περὶ οὗ γνωρίζω κάλλιστα διὰ τίνος μέσου κατώρθωσαν ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ Κουμουνοῦρου νὰ πείσωσιν ἵνα κατέλθῃ εἰς τὴν πατρίδ' αὐτοῦ Κρήτην, καὶ ὁ δημοσιογράφος καὶ διδάσκαλος Μπιστάκης, ὁ καὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου σχολιαστῆς, οἵτινες οὐδεμίαν ὑφίστανται ἀνάγκην, ἐν ᾧ οἱ ἀτρόμητοι τῆς Ῥεθύμνης ἱερεῖς Παπαμανώλης καὶ Παπαστυλιανὸς λιμοκτονοῦσι μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πεισθῇ ὁ κόσμος ὅτ' εἶναι δίκαιον νὰ λαμβάνωσι βοήθημα ὁ Σέργης καὶ ὁ Σαρολίδης, οἵτινες ἐφοδιασθέντες μὲ πιστοποιητικὰ περιῆλθον τὸ ἐξωτερικὸν κ' ἔλαβον, ὡς δῆθεν μέγιστοι ἀγωνισταὶ τῆς Κρήτης, ἀρκετὰ βοηθήματα παρὰ τῶν ὁμογενῶν καὶ οὐδεμίαν ὑφίστανται ἀνάγκην, ἐν ᾧ αἱ χῆραι καὶ τὰ ὀρφανὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν ἐνδόξως πεσόντων ἐν ταῖς μάχαις, λιμοκτονοῦσι. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πεισθῇ ὁ κόσμος, ὅτ' εἶναι δίκαιον νὰ λαμβάνῃ βοήθημα ἐκ δρ. 150 κατὰ μῆνα ὁ ἀμελέστατος μαθητῆς καὶ σπάταλος υἱὸς τοῦ μικροῦ Κωσταροῦ, καθ' οὗ πλεῖστα ἔγραψαν οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ἐν τῷ κατὰ τὸ ἔτος 1870 ὑπὸ τοῦ Παππαδάκη ἐκδοθέντι φυλλαδίῳ αὐτῶν, ἐν ᾧ ὁ ἐπιμελὴς καὶ χρηστὸς υἱὸς τοῦ ἐνδόξου Κόρακα λαμβάνει βοήθημα ἐκ μόνον δραχ. 50, ὅστις εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, δούς ἐν τῇ στρατιωτικῇ τῶν εὐελπίδων σχολῇ τὰς ἐξετάσεις αὐτοῦ ὅπως καταταχθῇ ἐν αὐτῇ, μεταξὺ 42 ἐξετασθέντων, ἀνεδείχθῃ πρῶτος. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πεισθῇ ὁ κόσμος ὅτ' εἶναι δίκαιον νὰ λαμβάνωσι βοηθήματα ὁ μαραγκὸς Μαλικούτης, ὁ βυρσοδέψης Γ.

Σγουρός και ὁ χρυσοχόος Βαρδίδης, ὅστις πρὸ μικροῦ ἐπέστρεψεν ἐξ Εὐρώπης ἔνθα οὐ μικρὸν ἐφορολόγησε τοὺς ὁμογενεῖς, ὡς μέγιστος και δυστυχῆς ἀγωνιστῆς τῆς Κρήτης, ἐν ᾧ τόσοι οἰκογενειάρχαι ὄπλαρχηγοί, κατastάντες δυστυχεῖς ἔνεκα τῆς ἐπαναστάσεως, λιμοκτονοῦσι μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πεισθῇ ὁ κόσμος, ἐκ τῶν φωνασιῶν τῶν ἐπικριτῶν τοῦ φυλλαδίου μου, ὅτ' εἶναι δίκαιον νὰ λαμβάνωσι βοηθήματα οἱ γελοῖοι ἀγωνισταὶ Βασιλακογεώργης, Σκουλάς και Μοσχοβίτης, ἐν ᾧ οἱ ἐν ταῖς μάχαις ἀκρωτηριασθέντες ἀγωνισταὶ και ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν καταστάντες, ἐπαιτοῦσι πρὸς πορισμὸν τοῦ ἄρτου αὐτῶν.

Ὅθεν, ἂν και ἀναγνωρίζω τὰς ὑπηρεσίας τινῶν ἐκ τῶν ἀνωτέρω δώδεκα Κρητῶν, ἂν και δὲν ἀγνωῶ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Μαξ. Δασκαλάκη εἰς τὸ νὰ μὴ ὑπογράψῃ τὸ ψήφισμα περὶ ἡγεμονείας, εἰς ἣν ἐπὶ τέλους ἐνέδωκεν, ἐπιμένω οὐχ ἤττον διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους εἰς τὴν ἰδέαν μου ὅτι πρέπει ν' ἀφαιρεθῶσιν ἐξ αὐτῶν τὰ βοηθήματα και νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς ἐξῆς, οἵτινες δὲν λαμβάνουσι τοιαῦτα : εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ντετιδάκη, εἰς τὸν Μπροσνερίτην, τὸν Παπαμανώλην, Παπαστυλιανόν, Σταμαθιουδάκην, εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν φονευθέντων Κούβου, Ντεληδράκου, Δασκαλάκη (τοῦ Κισσαμίτου) και Μπουμπουλάκη, εἰς τοὺς Νιώτην, γέροντα Χριστόδουλον, Βαρδαντώνην, Φιώτην, Καλλεργάκην, Δριμύν, Σπιθούρην, Βογιατζόπουλον, Μπέμπελην, Κουρμούλην, εἰς τοὺς ἀκρωτηριασμένους Βαρδὴν Σταυράκην, Βλαχάκην και Χατζιδάκην, και εἰς τὰς λοιπὰς χήρας και τὰ ὄρφανὰ τῶν φονευθέντων ἀγωνιστῶν, κατὰ τὴν ἀνωτέρω τάξιν, διὰ τοὺς λόγους, οὓς ἐν ἐκτάσει δι' ἑκαστον αὐτῶν ἀναφέρω ἐν τῷ πρώτῳ φυλλαδίῳ μου.

Προσέθηκα δ' ἐνταῦθα τοὺς Νιώτην καὶ Σπιθούρη, τοὺς ὁποίους ἐν τῷ πρώτῳ φυλλαδίῳ μου κατὰ παραδρομὴν παρέλειψα, ἐν ᾧ εἶναι ἄξιοι βοηθήματος καθ' ὃ ἀξιόλογοι ἀγωνισταὶ καὶ ὄπλαρχηγοὶ δυστυχοῦντες.

ΣΤ'.

Ἐπειδὴ, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, φρονῶ ὅτι τὰ βοηθήματα ἐκείνων, οἵτινες λαμβάνουσι ταῦτα δικαίως, δὲν εἶναι ἀνάλογα καὶ δὲν δίδονται κατὰ τὴν πρέπουσαν τάξιν, διότι τινὲς μὲν τούτων λαμβάνουσι βοηθήματ' ἀνώτερα τῆς ἀξίας καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, ἄλλων δὲ τὰ βοηθήματα εἰσὶ μικρὰ καὶ δὲν ἐξαρκοῦσιν εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, οὔτε εἶναι ἀνάλογ' ἀπέναντι τῶν μεγάλων αὐτῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν, ἐγνωμοδότησα διὰ τοῦ φυλλαδίου μου, ὅτι πρέπει νὰ γίνωσι πολλαὶ τάξεις βοηθημάτων καὶ νὰ ταχθῇ ἕκαστος ἀγωνιστῆς εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτῷ τάξιν· λαθὼν δὲ ὑπ' ὄψιν μου τοὺς ἀγῶνας, τὰς θυσίας καὶ τὰς σημερινὰς ἀνάγκας αὐτῶν, κατέταξα ἕκαστον εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτῷ θέσιν καὶ ἐξέθηκα ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου τοὺς λόγους τῆς κατατάξεως ἐνὸς ἑκάστου αὐτῶν.

Οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ἐπεχείρησαν καὶ τὸ μέρος τοῦτο νὰ προσβάλωσιν, ἐκθέτοντες δ' ἐν τῇ ἀπαντήσῃ αὐτῶν ἀνυποστάτους τινὰς καὶ ψευδεῖς λόγους, γνωμοδοτοῦσιν ὅτ' εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν ἀγωνιστῶν πρέπει νὰ ταχθῶσιν οὐ μόνον ὁ Κριαρῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἑξῆς: Κορκιδῆς, Τσουδερός, Σκαλιδῆς, Μαθιός, Γιαννιδοβαρδάκης, Τσόντος, Μ. Σγουρός, Νικολούδης, Ζωγράφος, Κοκκινίδης, Μανουσογιαννάκης, Στρατουδάκης, Παπαδημητράκης, Σίφακας, Δημητρακάκης, Τυλλιανάκης καὶ Παπαγιαμαλῆς.

Ἡ κατάταξις αὐτῶν αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου, ἢ ἀγνοοῦσιν ἐντελῶς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν, ἢ εἶναι εἰς ἄκρον φατριασταί, τετυρωμένοι ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ παντάπασιν εἰλικρινεῖς, ἄνευ αἰσχύνης ὑποστηρίζοντες γελοίας καὶ ἀνοήτους ιδέας. Λέγω δὲ τοῦτο, διότι ὑπάρχει ἀναφορὰ τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1869 δοθεῖσα εἰς τὴν βουλὴν, εἰς τὴν ὁποίαν τινὲς ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰσὶν ὑπογεγραμμένοι ἰδιοχείρως μὲ τὸν τίτλον ὀπλαρχηγοῦ καὶ οὐχὶ ἀρχηγοῦ· πῶς σήμερον οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου, οἱ κηρυχθέντες ὑπὲρ τῶν εἰτλων, ὀνομάζουσιν αὐτοὺς ἀρχηγούς, θέτοντες εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν ἀγωνιστῶν;

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν κατάταξιν πάντων αὐτῶν μετὰ τοῦ Κριάρη, εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ἐπραξάν τοῦτο, ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἐναντίον αὐτοῦ πάθους αὐτῶν κινούμενοι διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους, κ' ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ προσβάλωσιν αὐτόν· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν κατάταξιν πάντων τῶν λοιπῶν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν ἀπαντῶμεν.

Ὁ Κορκιδῆς, ὁ Μαθιός, ὁ Σκαλίδης, ὁ Τσουδερός, ὁ Τσόντος, ὁ Μ. Σγουρός, ὁ Γιαννιδοβαρδάκης, ὁ Νικολοῦδης καὶ τινες ἄλλοι, εἶναι πολὺ ἀνώτεροι τῶν λοιπῶν· οἱ ἀγῶνες, αἱ θυσίαι, τὰ δεινοπαθήματα καὶ ἀκόμη αἱ σημεριναὶ ἀνάγκαι αὐτῶν, εἰσὶ δεκαπλασίως ἀνώτεροι ἀπὸ τὰς τῶν Παπαγιαμαλῆ, Δημητρακάκη, Τυλλιανάκη, Σίφακα καὶ τινῶν ἄλλων. Οἱ λόγοι τῆς ιδέας μου ταύτης ἐκτίθενται λεπτομερῶς ἐν τῷ πρώτῳ φυλλαδίῳ μου. Οὕτω λόγου χάριν ὁ Κορκιδῆς, ἀρχηγὸς ἐν Σελίῳ, ἦτο προῦχων τοῦ τόπου, ἔχων μεγάλην περιουσίαν, καὶ πλείστ' ὅσους βόας καὶ πρόβατα, ἄπερ πάντα ὑπὲρ τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ ἐθυσίασε Κρήτης. Ἦτο ὁ μᾶλλον προσηγὴς τῶν ἀρχηγῶν πρὸς τοὺς ἐθελοντάς,

καὶ διὰ ταῦτα ἔπρεπε νὰ κατέχη ἀνωτέραν τῶν λοιπῶν θέσιν. Ἄλλ' οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου κατατάτ-
τουςιν αὐτὸν εἰς ἴσην θέσιν μετὰ τοῦ Σίφακα καὶ τοῦ
Ζωγράφου, τοῦ Παπαγιαμαλῆ καὶ τοῦ Δημητρακάκη.
Ὅλοι αὐτοὶ εἰς τὴν πρώτην τάξιν πρέπει νὰ κατατα-
χθῶσι; καὶ ὁ εἰς τὸν ἄλλον δὲν ὑπερτερεῖ κατὰ μίαν
τρίχα, ὥστε νὰ ἦναι ἀνώτερος αὐτοῦ; Λέγουσιν οἱ ἐπι-
κριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ὅτι κακῶς κατέταξα τὸν
Σκαλίδην εἰς ἀνωτέραν τοῦ Γιαννιδοβαρδάκη τάξιν, ἀφ'
οὔ ἀμφοτέροι ἦσαν ἀρχηγοὶ ἴσων τμημάτων τῆς ἐπαρ-
χίας Κισσάμου. Ἐκ τούτου καὶ μόνου δύναται τις νὰ
κρίνη περὶ τοῦ ἐσφαλμένου καὶ ἀνοήτου τῆς κρίσεως τῶν
ἐπικριτῶν. Ὁμολογῶ ὅτι ἀμφοτέροι ἦσαν ἀρχηγοὶ τμη-
μάτων, ἀμφοτέροι γενναῖοι καὶ πρόθυμοι εἰς τὰς μάχας,
ἀλλ' ἂν ὄχι δι' ἄλλο τι, τοῦλάχιστον διὰ τὸν ἀναμφι-
σβήτητον λόγον ὅτι ὁ Σκαλίδης ἔχει πολυμελῆ οἰκο-
γένειαν καὶ πολλὰς ἀνάγκας, ἐν ᾧ ὁ Γιαννιδοβαρδάκης
οὔτε σύζυγον, οὔτε τέκνα ἔχει, οὔτε ἄλλο τι οἰκογε-
νειακὸν βᾶρος, ὁ Σκαλίδης βεβαίως πρέπει νὰ λαμβάνη
μεγαλειότερον τοῦ Γιαννιδοβαρδάκη βοήθημα. Τέλος αἱ
ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος κρίσεις τῶν ἐπικριτῶν
τοῦ φυλλαδίου μου εἶναι προφανέστατα ἄδικοι, αὐτοὶ
δ' εἰσὶν οἱ ὄντως ἄδικοι ἄνθρωποι καὶ οὐχὶ ἐγώ' ἐπομέ-
νως νομίζ' ὅτ' εἶναι περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψω περιπλέον
εἰς ἀντίκρουσιν αὐτῶν.

Ἡ κατάταξις τῶν ἀγωνιστῶν ἐπὶ τῶν βοηθημάτων,
εἶναι δικαιοσύνη καὶ ἀκριβής, ὅπως ἐν τῷ φυλλαδίῳ
μου «τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν» ἐγένετο. Οἱ πρόσφυγες
ἀγωνισταὶ τῆς Κρήτης πρέπει νὰ ταχθῶσιν ἐν τοῖς βοη-
θήματι κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν: 1) Κριάρης· 2) Ἐ-
πίσκοπος· 3) Κορκίδης· 4) Οἰκογένεια Ντετιδάκη· 5)
Τσουδερός· 6) Σκαλίδης· 7) Μαθιός· 8) Μ. Σγουρός· 9)

Τσοντολάμπης· 10) Γιαννιδοβαρδάκης· 11) Οἰκογένεια Δασκαλάκη 12) Ἐμπροσνερίτης· 13) Υἱὸς Κόρακα· 14) Οἰκογένεια Σαββοπούλου· 15) Παπαμανώλης· 16) Ζωγράφος· 17) Παππαστυλιανός· 18) Οἰκογένεια Τυρτίρη· 19) Νικολοῦδης· 20) Κοκκινάκης· 21) Στρατουδάκης· 22) Μανουσογιαννάκης· 23) Παπαδημητράκης· 24) Μήτηρ Δασκαλάκιδων· 25) Σταμαθιοδάκης· 26) Νιώτης· 27) Ὁ γέρον Χριστόδουλος· 28) Βαρδαντώνης· 29) Οἰκογένεια Ντεληδράκου· 30) Οἰκογένεια Κούβου· 31) Οἰκογένεια Μπουμπουλάκη· 32) Οἰκογένεια Δασκαλάκη τοῦ Κισσαμίτου· 33) Δημητρακάκης· 34) Σίφακας· 35) Τυλλιανάκης· 36) Σπιθούρης· 37) Φιώτης· 38) Καλλεργάκης· 39) Παπαγιαμαλής· 40) Βογιατζόπουλος· 41) Δριμύς· 42) Κουρμούλης· 43) Βαρδῆς Σταυράκης· 44) Βλαχάκης· 45) Χατζιδάκης· 46) Ἀρχοντάκης· καὶ 47) αἱ οἰκογένειαι τῶν λοιπῶν φονευθέντων ἀγωνιστῶν δεκαπέντε περίπου. Ἐξαιροῦμεν ἐνταῦθα τ' ὄνομα τοῦ Πολιοῦ Πολιουδοβαρδάκη, διότι· οὗτος διεκήρυξεν ὅτι οὐδεμίαν ἀπαίτησιν βοηθήματος ἔχει. Πόσον καλὰ θὰ ἔκαμνον καὶ τινες ἄλλοι ἐὰν αὐτὸν ἐμιμοῦντο ! Αὐτοὶ καὶ μόνοι, κατὰ τὴν ἀνωτέρω τάξιν πρέπει νὰ λαμβάνωσι βοηθήματα.

Λέγουσιν οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου ὅτι παρέλειψα ἐν αὐτῷ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἀγωνιστὰς δικαιουμένους νὰ λάβωσι βοήθημα· τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, διότι ὁμολογῶ μὲν ὅτι ἐκ τῶν παραλειφθέντων εἰσὶ τινες διακεκριμένοι πολεμισταί, ἀλλ' οὗτοι, οὔτε ὄπλαρχηγοὶ ἦσαν, οὔτε οἰκογενειακὰ βάρη ἔχουσι, πάντες δ' ἔχουσι πόρον ζωῆς, διορισθέντες ἄλλοι μὲν τελονοφύλακες, ἄλλοι δασοφύλακες, ἄλλοι κλητῆρες καὶ ἄλλοι εὐρόντες ἰδιωτικὴν τινα ἐργασίαν, δι' ἧς πορίζονται τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως αὐτῶν. Ἄλλως τὸ βοήθημα δι-

δεται εἰς μόνον τὸν μὴ δυνάμενον, ἕνεκεν οἰουδήποτε λόγου νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ προσπορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Εἶπον δ' ὅτι καὶ ἄλλοι δικαιῶνται οἱ ἐπικριταὶ τοῦ φυλλαδίου μου, οὐχὶ ὑπὸ συμπαθείας πρὸς τοὺς πατριώτας αὐτῶν κινούμενοι, διότι, ἂν ἐφρόντιζον δι' αὐτούς, ἤθελον μεριμνήσει περὶ αὐτῶν πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ φυλλαδίου μου, ὅτ' ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα λαμβάνουσιν αὐτοὶ ὑπέρογκα βοηθήματα, χωρὶς νὰ φροντίσωσι διὰ τοὺς δυστυχεῖς ἀγωνιστάς. Ἄλλ' ἔπραξαν τοῦτο διὰ νὰ κατηγορήσωσι τὸ φυλλάδιόν μου, διὰ νὰ δημοκοπήσωσι κ' ἐγείρωσι τοὺς παραλειφθέντας Κρήτας εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ φυλλαδίου μου.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ τῆς δημοκοπίας αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ τοῦ φυλλαδίου μου πολέμου, συνέταξαν πρὸ μικροῦ ἀναφορὰν πρὸς τὴν βουλὴν, ὑπογραφεῖσαν παρ' αὐτῶν καὶ τινῶν ἀρχηγῶν, κ' ἐν γνώσει τοῦ ὅτι ἡ ἀναφορὰ αὕτη δὲν ἤθελε ληφθῆ παντάπασιν ὑπ' ὄψιν διὰ τὸ ὑπέρογκον τῶν ἐν αὐτῇ ἀπαιτήσεων μέχρι παραλογισμοῦ, ἐζήτησαν παρὰ τῆς βουλῆς νὰ δώσῃ βοηθήματα εἰς 113 ἄλλους Κρήτας καὶ νὰ μὴ ἀφαιρέσῃ ἀπ' οὐδενός.

Τὴν ἀναφορὰν ταύτην ἔκαμον διὰ νὰ κολακεύσωσι τοὺς 113 αὐτοὺς Κρήτας κ' ἐγείρωσιν εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ φυλλαδίου μου, πλὴν διὰ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης ἐνέπαιζαν πάντας αὐτοὺς καὶ ἠδίκησαν καὶ τοὺς δικαιούμενους νὰ λάβωσι βοηθήματα. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἄλλ' ἄρα γε οἱ πολεμισταὶ τῆς Κρήτης δὲν νοοῦσιν ὅτι ἐμπαίζονται πάντοτε ὑπὸ τῶν ἐπιτηδείων καὶ δολίων λογίων αὐτῶν;

Ζ'.

Αὗτ' εἶναι ἡ τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθητι ἀπάντησις. Τίνα

Θὰ πιστεύσῃ ὁ κόσμος καὶ ἡ Κυβέρνησις, ἐμέ, ὅστις ὑπὸ οὐδενὸς συμφέροντος κινουμαι, καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας, καθ' ὃ μὴ Κρής, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀκρας πρὸς τὴν Κρήτην ἀγάπης μου καὶ ὑπὸ συμπαθείας πρὸς τ' ἀτυχῆ θύματα τῆς ἐπαναστάσεως, ἢ τοὺς ἐπικριτὰς τοῦ φυλλαδίου μου, οἵτινες εἶναι Κρήτες, ἐξ ἐκείνων, οἵτινες διὰ τοῦ φυλλαδίου μου κρίνονται ἀνάξιοι βοηθήματος καὶ κινουῦνται ὑπὸ τοῦ ἀτομικοῦ αὐτῶν συμφέροντος ; Ἐμὲ θέλει πιστεύσει ἡ Κυβέρνησις, ὅστις ψυχρῶς καὶ ἀμερολήπτως καὶ μεθ' ὅλης τῆς ἀκριβείας καὶ εὐγενείας ἐξεσάξω τὸ ζήτημα καὶ ὑποστηρίζω τὰς ἰδέας μου, ἢ τοὺς ἐπικριτὰς τοῦ φυλλαδίου μου οἵτινες γράφουσι πάντοτε μετὰ μεγίστου πάθους, μοχθηρίας καὶ βαναυσότητος ἅμα, ὑβρίζοντες οὐ μόνον ἐμὲ ἀλλὰ καὶ τοὺς κορυφαίους τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Κρήτης ; Ἐγὼ οὐδὲν θ' ἀπολέσω ἢ θὰ κερδίσω, ἀν οὕτως ἢ ἄλλως διατεθῶσι τὰ βοηθήματα, οἱ Παππαδάκαι ὅμως καὶ οἱ Μπιστάκαι, οἱ Σέργαι καὶ οἱ Σαρολίδαι καὶ ἡ ὁμάς αὐτῶν θ' ἀπολέσωσι καὶ οὐκ ὀλίγα. Ἐγὼ δὲν λέγω ὅτι οἱ ἀγωνισταὶ δὲν πρέπει ν' ἀμοιβῶνται διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν, ἀλλ' ἤδη τὰ χρήματα εἰσὶν ὀλίγα κ' ἐξ αὐτῶν ἀνάγκη νὰ λάβωσιν οἱ πλείονας ἀγῶνας καὶ πλείονας ἔχοντες ἀνάγκας.

Μὲ κατηγοροῦσιν οἱ ἐπικριτὰι τοῦ φυλλαδίου μου ὅτ' εἶμαι φίλος τοῦ Κριάρη καὶ τοῦ Πολιουδοβαρδάκη καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς αὐτοὺς φιλίας μου κινούμενος ἐξέδωκα τὸ φυλλάδιον. Τοῦτο εἶναι ψευδέστατον, διότι ἐγὼ δὲν εἶμαι φίλος αὐτῶν, ἀλλὰ τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτῶν οὐδένα Κρήτα ἔχω φίλον ἀτομικῶς, ἀγαπῶ δὲ πάντας τοὺς ἀγωνιστάς, ὡς τοιούτους. Ἀλλὰ καὶ ἀν ὑποθέσωμεν ὅτ' εἶμαι φίλος τοῦ Κριάρη καὶ τοῦ Πολιουδοβαρδάκη, ποῖον τὸ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ φυλλαδίου μου

ἐπιδιωκόμενον συμφέρον αὐτῶν; Ὁ Κριάρης καὶ σήμερον εἶναι πρῶτος ἐν τοῖς βοηθήμασι καὶ οὐδεμίαν περιπλέον ἀξίωσιν ἔχει, ὁ δὲ Πολιουδοβαρδάκης διεκήρυξε διὰ τῶν ἐφημερίδων ὅτι οὐδεμίαν ἀπαίτησιν βοηθήματος ἔχει. Ποῖον λοιπὸν τὸ ἐκ τοῦ ἀγῶνός μου τούτου ἐπιδιωκόμενον συμφέρον τῶν ὑποτιθεμένων φίλων μου; Ἄνυπόστατον ὄθεν καὶ ψευδὲς καὶ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, ὅπως πάντα τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἐπικριτῶν τοῦ φυλλαδίου μου. Ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου διὰ τὸ μέλλον τῆς Κρήτης ζητήματος τῶν βοηθημάτων, ἐπικαλοῦμαι τὴν μετὰ σπουδαίαν μελέτην ἐμερόληπτον κ' ἐμβριθῆ κρίσιν τῶν ἀρίστων τῆς Κρήτης ἐθελοντῶν Κορωναίου, Νικολαΐδου, Σμολένσκη, Πετροπουλάκη, Μήτζα, Πετρίτζη, Μποτζαραίων, Ζυγομαλά, Ζερβομπεάκου καὶ λοιπῶν. Ἐπικαλοῦμαι τὴν ἀμερόληπτον κρίσιν τοῦ ἐντίμου Κρητὸς Ν. Δεικτάκη, τοῦ γνωρίζοντος τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τόσον ἀκριβῶς, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος, εἴτε Κρῆς, εἴτε ξένος, καθ' ὃ ἀναμιχθέντος κ' ἐργασθέντος ἐν τοῖς πρώτοις εἰς τὰ Κρητικά, κ' ἔχοντος εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἅπαντα τὰ ἔγγραφα τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐξεπλήρωσα ἱερότατον πρὸς τὴν ἔνδοξον, πλὴν ἀτυχῆ Κρήτην καθῆκον, προσέφερον αὐτῇ σπουδαιοτάτην κατ' ἐμὲ ὑπηρεσίαν, ὑψώσας φωνὴν ὑπὲρ τῆς καλῆς διανομῆς τῶν βοηθημάτων καὶ πραγματευθεὶς διὰ μακρῶν τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἀπόκειται ἤδη εἰς τὴν Κυβέρνησιν ν' ἀποφασίσῃ ἂν πρέπη νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν αὐτῆς τὰς ἰδέας μου. Ἄν αἱ ἰδέαι μου δὲν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, θὰ λυπηθῶ τὰ μέγιστα, ἀλλ' ἐγὼ τὸ καθῆκόν μου ἐξεπλήρωσα. Εἶμαι ὅμως βέβαιος ὅτι δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ πάντες θὰ ἐπιδιοκίμασωσι τὰς ἰδέας μου. Καὶ ταῦτα γράφω διὰ τελευταίαν φοράν, σκοπῶν ν' ἀ-

διαφορήσω δι' ὅσα γράψωσι μετὰ ταῦτα, διότι ἐβαρύν-
θην ὑβρίζομενος καὶ προπηλακίζομενος παρ' ἀνθρώπων
οὐδεμίαν ἔχόντων ἀξίαν.

Η'.

Κρίνω καλὸν ἵνα, προτοῦ καταλήξω, δημοσιεύσω καὶ
τάς ἀκολούθους διατριβάς, ἵνα πεισθῇ τὸ κοινὸν ἔτι
μᾶλλον εἰς τοὺς λόγους μου. Πρὸ τούτων ὅμως τίθημι
κρίσεις τινὰς τοῦ τύπου ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν φυλλαδίων,
τοῦ ἰδικοῦ μου δηλαδὴ καὶ τοῦ ἀπαντήσαντος Κρητός.

Πατρὶς Σύρου

Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν, ἢ τὸ περὶ βοηθημάτων ζή-
τημα ὑπὸ *** ἐν Ἀθήναις τύποις Ν. Πάσσαρη, 1873.»

Τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον φυλλα-
δίου διανεμομένου δωρεάν, συνιστῶμεν εἰς πάντας καὶ
ιδίως εἰς τοὺς κυρίους βουλευτάς, διότι πολλαὶ ἐν αὐτῷ
ἀλήθειαι ἐκτίθενται καὶ ἔπρεπε τέλος ἢ Κυβέρνησις νὰ
λάβῃ τὸ μέτρον ἵνα διὰ νόμου κανονίσῃ τὸ ζήτημα
τοῦτο, καθόσον ἀδίκον καὶ ἀπάνθρωπον εἶναι χρήματα
προωρισμένα δι' ἱερὸν σκοπὸν, οἷος ἡ περιθαλψὶς τῶν χη-
ρῶν καὶ ὀρφανῶν τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων νὰ δι-
δωνται εἰς ἰατρούς, ὑπαλλήλους, στρατ. συνταξιούχους,
τεχνίτας καὶ ἄλλους τοιούτους.

Παρόπη Σύρου ἀρ. 118.

Περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν φυλλάδιον ἐπιγεγραμμέ-
νον «Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν κτλ.» ἐν ᾧ διάφορα πα-
ράπονα ἐκτίθενται περὶ δυσαναλόγου καὶ ἀδίκου διανο-
μῆς τῶν βοηθημάτων πρὸς τοὺς ἀτυχεῖς ἀγωνιστάς τῆς
μεγάλης ἑλληνικῆς ἐκείνης νήσου. Δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν

οὐδ' εὐμοιροῦμεν πληροφοριῶν, ἵνα δικαίως καὶ ἐν συνειδήσει γράψωμεν περὶ τοῦ φυλλάδιου καὶ τῶν δι' αὐτοῦ ἐκφερομένων παραπόνων. Συνιστῶμεν ὅμως τῇ κυβερνήσει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς ἐκατέρωθεν λόγους καὶ δικαιοσύνη τοὺς ἀδικουμένους, χωρὶς ἐννοεῖται, νὰποκόψῃ βοηθήματα ἤδη διδόμενα καὶ συντηροῦντα οἰκογενείας. Ἡ Κρήτη ἔχει δικαιώματα πλείοντα πάσης ἐλευθέρως ἐπαρχίας εἰς τὴν ἀγάπην καὶ περιθαλψίν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου.

Σκοπιὰ ἀριθ. 124.

Ἐστάλη ἡμῖν ἡ ἀπάντησις τοῦ Κρητὸς εἰς τὸ φυλλάδιον «τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν». Ἀναγνόντες ἐπισταμένως ἀμφότερα τὰ φυλλάδια, δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ κατακρίνωμεν τὸν ἀγνωστον Κρητῆ, δι' ὅσας ἐξερεύγεται βαναύσους καὶ κακοήθεις ὕβρεις κατὰ τοῦ γράψαντος μετριοπαθῶς καὶ ὑψώσαντος τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἀξίων προστασίας. Ἡ ἐν αὐτῷ κακοήθεια ὑπερέβη πᾶν ὄριον ὑβρίζεται ἀγενῶς ὁ ἥρωρ τῆς τελευταίας Κρητικῆς ἐπαναστάσεως Κριάρης, διότι πᾶν δικαίως κατετάχθη ὡς πρῶτιστος τῶν ἀγωνιστῶν. Εἶναι ἀπελπισία διὰ τὸ μέλλον, ἀφοῦ ἀπὸ σήμερον ὅτε ζῶσιν ὅλα τὰ πρόσωπα τῆς ἐπαναστάσεως, προσπαθοῦσιν ἄνθρωποι οὐτιδανοὶ νὰ μειώσωσι τὴν ἀξίαν τοῦ ἐν ταῖς μάχαις ἀπαραμίλλου Κριάρη. Ἄς μάθωσιν οὗτοι ὅτι οὐδὲν θὰ πράξωσι, διότι πάντες γνωρίζουσι τίς ἦτο οὗτος ἐν ταῖς μάχαις. Ἀρκοῦσι τὰ ὀλίγα ταῦτα.

Πατρις Σύρον ἀρ. 384.

Ἰπὸ τὸν τίτλον «Κρητὸς ἀπάντησις» εἰς τὸ φυλλάδιον «τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν» ἐξεδόθη ἐσχάτως ἐν Ἀθήναις φυλλάδιον. Δι' αὐτοῦ ὁ ἀγνωστος ἡμῖν συγγρα-

φεὺς προσπαθεῖ ν' ἀναιρέσῃ τὰ ἐν ἄλλῳ φυλλαδίῳ ἐπι' γραφομένῳ «τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν» καὶ ἐλαττώσῃ ὄντως τὴν δόξαν τοῦ ἥρωος τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως Κριάρῃ· εἰδοποιοῦμεν ὅμως αὐτὸν ὅτι ματαίως κοπιᾷ καὶ οὐδὲν θέλει κατορθῶσει, διότι ἐνόσω ὑπάρχει ἱστορία τὸ ὄνομα τοῦ Κριάρῃ θὰ ἦναι σφικτὰ συνδεδεμένον μετὰ τῆς πατρίδος καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ὑπόληψις τοῦ ἔθνους θὰ μένῃ πάντοτε ἡ αὐτή. Ἀνδρῶν, ὡς ὁ Κριάρῃς, τὰ ὀνόματα ἀποδεικνύονται δι' ἔργων καὶ οὐχὶ διὰ λόγων ἢ φλυαριῶν. Ὁ Κριάρῃς θὰ μένῃ πάντοτε τὸ *ιδανικὸν* τῆς ἀνδρείας παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ὡς λίαν εὐφυῶς ὠνόμασεν αὐτὸν κατὰ τὸ διάστημα τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως ὁ καλὸς συμπολίτης μας κ. Μ. Περιίδης, ὅστις φαίνεται ἡμῖν παράδοξον πῶς ἐνῶ ἄλλοτε ὀλοκλήρους στήλας τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Νόμου» ἀφιέρωσεν ἐγκωμιάζων τὸν ἥρωα τοῦ Σελίνου καὶ περιγράφων τὰ κατορθώματα ἐκείνου τοῦ ὁποίου ἐκαυχᾶτο ὅτι ἦτο συμπατριώτης, ἤδη δὲν ἀπήνητησεν εἰς τὰς βωμολοχίας τοῦ ἀναγγελλομένου φυλλαδίου.

Τελευταῖον δὲ λέγομεν εἰς τὸν συντάκτην τοῦ ἀνωτέρω φυλλαδίου ὅτι δικαιώματα ἀπέναντι τοῦ ἔθνους δὲν ἀποκτᾷ τις αὐτοβιογραφούμενος καὶ γράφων περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ὅτι ὑπέστη χρηματικὰς θυσίας ἢ ὅτι ἦτο δεξιὸς βραχίων στρατηγοῦ τινός ἢ γραμματέως ἄλλου ἢ ὅτι φέρει ἰδανικὰς πληγὰς, ἀλλὰ προσφερόμενος πρὸς τὴν πατρίδα ὡς πρέπει εἰς τίμιον ἄνδρα. Τὸν συμβουλεύομεν δὲ τελευταῖον νὰ παύσῃ γράφων, διότι ἡ φύσις ἴσως ἐπλασεν αὐτὸν ἄριστον διδάσκαλον ἢ ἱερέα ἢ *καπετάριον* ἢ ἰατρὸν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἱστοριογράφον.

Ἰδοὺ καὶ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος διατριβαί.

Κύριε Συντάκτα τῆς Παλιγγενεσίας.

Πρὸ τινων ἡμερῶν ἐξεδόθη φυλλάδιόν τι «Κρητὸς ἀπάντησις», εἰς ἀναίρεσιν ἐτέρου «Τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν». Εἰς τὸν λίβελλον τοῦτον κατὰ τοῦ Κριάρη δὲν προτιθεμαὶ ν' ἀπαντήσω, εἰμὴ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ ἐμὲ μόνον.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ φυλλαδίου, ὁ γράφων λέγει περὶ τοῦ γράψαντος τὸ ἄλλο φυλλάδιον ὅτι οὐδένα ἠθελε δυσαρεστήσει, ἐὰν περιωρίζετο εἰς τὴν ἐξύμνησιν ἐνὸς ἀρχηγοῦ τῆς Κρήτης, ὡς ἐπραξε καὶ ὁ πέρυσιν ἐν τῷ συλλόγῳ Παρρασσῶ μυθιστορικῶν ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου ἀναγνούς δοκίμιον.

Ἐπειδὴ ἐγὼ εἰμι ὁ ἀναγνούς τὴν βιογραφίαν τοῦ Κριάρη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1870 ἔτους, ὡς καὶ τὴν τοῦ Χατζημιχάλη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐσκόπουν δὲ ν' ἀναγνώσω καὶ τὴν τοῦ Κόρακα, ἐὰν διετέλουν μέλος τοῦ εἰρημένου συλλόγου μέχρι σήμερον, κ' ἐπειδὴ ἐγὼ γνωρίζω ἐὰν ἡ ἀνάγνωσις τῆς βιογραφίας τοῦ Κριάρη δυσηρέστησεν ἢ ὄχι, τῷ λέγω ὅτι ψεύδεται, ἴσως ἐν ἀγνοίᾳ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τινὲς τῶν αὐτοκαλουμένων λογίων Κρητῶν, ἠρέθισαν τινὰς ἀρχηγούς, μὴ παρευρεθέντας κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εἰρημένης βιογραφίας, παραστήσαντες αὐτοῖς ὅτι ἐγὼ ὕβριζον αὐτούς. Ἴν' ἀποφύγω τὴν μομφὴν ταύτην, προσεκάλεσα μιᾷ τῶν ἡμερῶν τοὺς δυσαρεστηθέντας ἀρχηγούς ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, καὶ ἀνέγνωσα αὐτοῖς τὴν ὅλην βιογραφίαν τοῦ Κριάρη. Νομίζω δ' ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἦλθεν ἐν τῇ οἰκίᾳ μου καὶ ὁ γράψας τὸ παρὸν φυλλάδιον γνωστὸς λόγιος Κρῆς.

Σήμερον δὲ λέγω εἰς τὸν Κρητὰ τοῦτον νὰ φυλάξῃ τὴν ὄρεξιν αὐτοῦ καὶ μετ' οὐ πολὺ θέλουν ἐκδοθῆ καὶ

αί τρεῖς βιογραφίαι τῶν ὡς εἶρηται ἡρώων, καὶ ἂν θέλῃ, δύναται νὰ ἐπικρίνῃ ταύτας, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι τότε τοῦλάχιστον θὰ μᾶς κάμῃ τὴν χάριν νὰ ἴδωμεν καὶ τὸ χρυσοῦν αὐτοῦ ὄνομα ἐν τῇ δημοσιότητι καὶ δὲν θὰ κρυβῆ ἄθις ὑπὸ τὴν ἀνωρυμίαν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 4 Ἰουλίου 1873.

Παλιγγενεσία ἀρ. 2719. Α. Ι. ΟΛΥΜΠΙΟΣ.

Κύριε συντάκτα τῆς Παλιγγενεσίας.

Ἴνα μὴ ἐξηγηθῆ ἡ σιωπὴ μου ὡς πρόθεσις σφετερισμοῦ ἀλλοτρίου ἔργου, δημοσιεύσατε παρακαλῶ ὅτι δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ γράψας τὸ φυλλάδιον «Κρητὸς ἀπάντησις» εἰς τὸ ἀνώνυμον φυλλάδιον «τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν ἤτοι τὸ περὶ βοηθημάτων ζήτημα» καθὰ αἰνίττεται ὁ βιογράφος τοῦ Κριάρη Α. Ι. Ὀλύμπιος διὰ τῆς διατριβῆς του ἐν τῷ ἀριθ. 2719 τῆς ἀξιότιμου ἐφημερίδος ὑμῶν, ἀλλ' ὅμως ὅτι δὲν θεωρῶ καὶ ἐγὼ, ὡς αὐτὸς, λίβελλον τὴν ἐπὶ ἱστορικῶν ἀληθειῶν στηριζομένην ταύτην ἀπάντησιν.

Καὶ ὅτι μὲν ὁ γράψας τὴν εἰρημένην ἀπάντησιν πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ ἐτέρου φυλλαδίου, τρώντι λιβέλλου, δημοσιευθέντος κατὰ τὸν ἐνταῦθα προσφύγων ἀγωνιστῶν Κρητῶν, δὲν εἶχεν, ὡς φαίνεται, ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς χειρίστης ἐντυπώσεως ἣν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς γινώσκοντας τὰ κατὰ τὸν ἀγῶνα Κρήτας ἡ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου βιογράφου ἐν τῷ συλλόγῳ «Παρνασσῶ» ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἐσπερινὴν συνεδρίασιν τῆς 28 Δεκεμβρίου 1870 βιογραφία τοῦ Κριάρη, ἐνὸς τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος, συμφωνῶ πλήρῶστα μετ' αὐτοῦ καὶ μαρτυρῶ ἐὰν θέλῃ, οὐχὶ ὅμως καὶ ὅτι, ὡς λέγει, μόνοι οἱ μὴ παρευρεθέντες κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν

ὡς ἐρεθισθέντες ὑπ' ἄλλων δυσηρεστήθησαν, διότι εὐθύς κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην ἀνάγνωσιν μικροῦ δεῖν καὶ θόρυβον ἤγειρον οἱ παρόντες Κρήτες ἐντὸς τοῦ συλλόγου, εἰ μὴ προὔλαμβανεν ἡ φρόνησις καὶ μὴ ἐσέβοντο τὸ σωματεῖον. Βίς δὲ μάλιστα τῶν προσκεκλημένων ἀρχηγῶν ἀκριβῶς τὰ κατὰ Κριάρην ἐπιστάμενος καὶ πικροτάτας ἀπέτεινεν ἀμέσως παρατηρήσεις τῷ κ. Ὀλυμπίῳ.

Καὶ ἐν τῷ δωματίῳ αὐτοῦ τὴν 5 Ἰανουαρίου καὶ ὥραν 4 1/2—7 οἱ προσκληθέντες εἰς ἀκρόασιν τῆς βιογραφίας ταύτης ἀρχηγοὶ καὶ πληρεξούσιοι ἐντονώτερον τὰ γεγραμμένα ἀπεδοκίμασαν καὶ καταμεμφθέντες τοῦ γράψαντος ῥητῶς εἶπον εἰς αὐτὸν ἅπαντες ὅτι ψευδολογιῶν ἐβρίθην ἡ βιογραφία ἐκείνη.

Ἄλλὰ δὲν ἐννοῶ διατί ὁ κ. Ὀλύμπιος σαρκάζει τοὺς λογίους ἀγωνιστὰς Κρήτας; ἢ μήπως νομίζει ὅτι ἄνδρες ἀγωνισταὶ δὲν δύνανται συγχρόνως νὰ ᾔηνε καὶ λόγιοι; Ἐὰν τοῦτο, σφάλλει μεγάλως, διότι κατὰ τὴν ὑψηλὴν σημασίαν τῆς λέξεως οὐδὲ κἂν δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν ἀγῶνες ἄνευ ἀγωνιστῶν λογίων.

Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἀποτεινόμενος πρὸς ἐμὲ προκαλεῖ με ἀπειλητικῶς νὰ ἐπικρίνω τὰς μετ' οὐ πολὺ ἐκδοθησομένας βιογραφίας του, λέγω αὐτῷ ὅτι ἦτο περιττὴ πᾶσα τοιαύτη πρόκλησις, διότι ἔπρεπε νὰ γινώσκῃ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι οὔτε ἐγὼ οὔτε ἄλλος τις τῶν κατ' αὐτὸν αὐτοκαλουμένων λογίων Κρητῶν θέλομεν παραλείψει καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον, ἐὰν καὶ αἱ ἐκδοθησόμεναι βιογραφίαι ὁμοιάζωσι τῇ ἀναγνωσθείσῃ διότι τὰ πάντα ὑποστάντες ἐκ τῆς κακῆς μοίρας τοῦ ἔθνους, καὶ τῆς δυσμοίρου πατρίδος ἡμῶν, τοῦτο μόνον, ἔστω βέβαιος, δὲν θ' ἀνεχθῶμέν ποτε, νὰ καταστήσωσιν οἱ γνωστοὶ βιογράφοι

γελοιογραφίαν τὴν εὐγενῆ καὶ ὑπερήφανον ἱστορίαν τοῦ
κρητικῆς ἀγῶνος.

Ἐ Ἀθήναις τῆ 17 Ἰουλίου 1873.

Χ. Μ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ.

Παλιγγενεσία ἀρ. 2729.

Κύριε συντάκτα τῆς «Σκοπιᾶς»

Καταχωρίσατε παρακαλῶ εἰς τὸ προσεχές φύλλον ὑ-
μῶν τὰ ἐξῆς.

Ἀνέγνωσα εἰς τὸ προχθесινὸν φύλλον τῆς « Αὐγῆς »
τὴν ἐξῆς ἀγγελίαν.

α ΑΓΓΕΛΙΑ. Ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τὸν κύριον σκο-
πὸν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὑπὸ τρεῖς ἀστερίσκους δημοσιευ-
θέντος πρὸ μηνὸς ἀνωλύμου φυλλαδίου μετὰ τὴν ἐπιγρ-
φὴν « τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν » ἤτοι τὸ περὶ τῶν ἀβοη-
θημάτων ζήτημα καὶ νὰ ἐννοήσῃ τὴν αἰτίαν δι' ἣν
ἀρέσκουσι τὰ γραφόμενα εἰς τὸν παρουσιαζόμενον ἐν τῇ
ἐφημερίδι « Σκοπιᾶ » ὡς πατριώτην ἀρθογράφον, στρα-
τιώτην τοῦ Κριάρη ἕνα Πολιτὸν Πολιδοβαρδάκη, δύνα-
ται νὰ ἀναγνώσῃ ἕτερον φυλλάδιον, εὐρισκόμενον ἐν τῷ
βιβλιοπωλείῳ τοῦ κ. Μιχαλοπούλου παρὰ τὸ φαρμα-
κεῖον τοῦ κ. Κρίνου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Κρητὸς ἀπάν-
τησις εἰς τὸ φυλλάδιον τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν ».

Οἱ συντάκται τοῦ κακοηθεστάτου καὶ ἀνωλύμου λι-
βέλλου « Κρητὸς ἀπάντησις εἰς τὸ φυλλάδιον τὰ δίκαια
τῶν Κρητῶν », ἔχουν συμφέρον νὰ πωλήσωσι τὸ φυλλά-
διὸν τῶν καὶ ὠφεληθῶσιν ἐκ τοῦ ἀντιτίμου αὐτοῦ, καὶ
ἐπομένως ἐδικαιοῦντο ν' ἀναγγείλωσι τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ
καὶ νὰ συστήσωσι τὴν ἀνάγνωσίν του, δὲν ἐδικαιοῦντο
ὅμως, ἀναγγέλλοντες τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ, νὰ μὲ προσβάλ-
λωσι καὶ μάλιστα κρυπτόμενοι ὑπὸ τὴν ἀνωθυμίαν τὸ

κατ' ἐμοῦ πάθος των εἶναι μέγα, καὶ ἔχουν δίκαιον, ἀφοῦ ἐγὼ ἀνέλαβον δημοσίως τὴν ὑποστήριξιν τῶν περιεχομένων ἐν τῷ φυλλάδιῳ « τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν » δι' ὧν προσβάλλονται τὰ ἄδिका συμφέροντά των.

Οἱ συντάκται τῆς ἀπαντήσεως καὶ τῆς ἀνωτέρω ἀγγελίας εἶναι εἰς ἄκρον μοχθηροὶ καὶ ψεῦσται, καὶ διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῶν ὕβρεων προσπαθοῦσι ν' ἀναιρέσωσι τὰς κατ' αὐτῶν γραφομένας ἀληθείας. Λέγουσιν ὅτι ὑπὸ συμφέροντος κινούμενος ὑποστηρίζω τὸ φυλλάδιον « τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν », ψεύδονται διότι ἐγὼ, ἂν καὶ διὰ τοῦ φυλλάδιου τούτου τάσσομαι μεταξὺ τῶν δικαιουμένων βοηθήματος προσφύγων ἀγωνιστῶν τῆς Κρήτης, διεκλήρυξα διὰ τῶν ἐφημερίδων καὶ διακηρύττω ὅτι οὐδεμίαν ἀπαιτήσιν βοηθήματος ἔχω. Ὅθεν ὑπ' οὐδενὸς συμφέροντος κινουμαι ὑποστηρίζων τὸ φυλλάδιον « τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν », ἀλλ' ὑπὸ τοῦ συμφέροντος τῆς πολυστενάρτου πατρίδος μου Κρήτης καὶ ὑπὸ συμπαιθείας πρὸς τὰ θύματα τῆς ἐπαναστάσεως, πρὸς τὰ ὄρφανὰ καὶ τὰς χήρας τῶν φονευθέντων ἡρώων, τοὺς ἀκροτηριασθέντας ἐν ταῖς μάχαις ἀγωνιστάς καὶ πολλοὺς οικογενειάρχας ὄπλαρχηγούς, οἵτινες οὐδὲν λαμβάνουσι βοήθημα καὶ δυστυχοῦσιν, ἐνῶ οἱ συντάκται τῆς ἀπαντήσεως ἄνθρωποι οὐτιδανοὶ καὶ ἄσημοι, ἄνθρωποι οὐδεμίαν πρὸς τὴν Κρήτην προσεγγεγκόντες ὑπηρεσίαν, καὶ οὐδὲν ἀπολέσαντες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, κατώρθωσαν διὰ τῆς ἐπιτηδεϊότητός των γὰ λαμβάνουσι ὑπέρογκα βοηθήματα.

Ἀφ' οὗ ἐγὼ οὐδεμίαν ἀπαιτήσιν βοηθήματος ἔχω, περιττὸν ἦτο νὰ κατηγορήσωσιν οἱ συντάκται τῆς ἀπαντήσεως τὴν μεταξὺ τῶν δικαιουμένων βοηθήματος προσφύγων ἀγωνιστῶν κατάταξιν μου, ἀμφισβητοῦντες τοὺς ἀγῶνάς μου, ἀλλὰ τὸ πάθος δὲν τοὺς ἀφίνει. Νομίζουσιν ὅτι μὲ προσβάλλουσιν ὀνομάζοντές με στρατιώτην τοῦ

Κριάρη, ὡς νὰ μὴ γνωρίζῃ ὁ κόσμος ὅτι οἱ στρατιῶται τοῦ Κριάρη ἦσαν καλεῖτεροι ἀπὸ πολλοὺς ἀρχηγοὺς κατὰ τοὺς ἀγῶνας, τὰς θυσίας καὶ τὰ δεινοπαθήματα, ὡς νὰ μὴ γνωρίζῃ ὁ κόσμος ὅτι οἱ ἀγωνισταὶ δὲν κρίνονται ἐκ τῶν τίτλων ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων, διότι οἱ τίτλοι πολλακις ἀπονέμονται παρ' ἀξίαν. Ἐν τῇ ἀπαντήσει τῶν ἀρνοῦνται ὅτι ἠγωνίσθη, ἀλλὰ μήπως δὲν ἠρνήθησαν ἀλλὰ γνωστότερα πράγματα, μήπως δὲν ὑπεστήριξαν ἀλλὰ τερατωδέστατα ψεύδη; Ἄς λάβωσιν ὀλίγην ὑπομονὴν καὶ μετ' ὀλίγον θὰ ἴδωσιν ἐκτενῆ ἀπάντησιν εἰς τὸν ἀνώνυμον λίβελλον αὐτῶν.

Ἄν οἱ συντάκται τῆς ἀπαντήσεως καὶ τῆς ἀνωτέρω ἀγγελίας εἶναι τίμιοι ἄνθρωποι, ἂν ἔχωσι τὴν πεποίθησιν ὅτι λέγουσιν ἀληθείας, διατὶ κρύπτονται ὑπὸ τὴν ἀνωνυμίαν; διατὶ δὲν ὑπογράφουσι τὰ γραφόμενά των, ὡς πρὸς τὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον ὑβρίζουν; φαίνεται ὅτι ἔχουσι πολλὰς ἀσχημίας, τὰς ὁποίας λεπτομερῶς γνωρίζω καὶ διὰ τοῦτο, ὑβρίζοντες ἐμὲ, φοβοῦνται νὰ δεῖξωσι τὸ ὄνομά των.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ἰουλίου 1873.

ΠΟΛΙΟΣ ΠΟΛΙΟΥΔΟΒΑΡΔΑΚΗΣ.

Σκοπιὰ ἀριθ. 129.

Κύριε συντάκτα τῆς Παλιγγεσεσίας.

Δὲν ἤθελον ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν διατριβὴν τοῦ ἀξιότιμου κ. Χ. Μ. Παπαδάκη, ἀλλ' ἐπειδὴ πιθανὸν νὰ νομίση τις, ἴσως καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὡς παραδοχὴν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀξιότιμῳ ὑμῶν ἐφημερίδι γεγραμμένα, καὶ τοι ἄκων, ἀπαντῶ δι' ὀλίγων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ιδέαν τοῦ εἰρημένου κυρίου νὰ μὴ θεωρῇ ὡς λίβελλον τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κρητός, οὐδὲν

λέγω καθ' ὅτι ἕκαστος δύναται νὰ κρίνη κατὰ τὰς ἐαυτοῦ πεποιθήσεις, ὡς κ' ἐγὼ τοῦ νὰ θεωρῶ τὸ φυλλάδιον ἐκεῖνο ὡς λίβελλον κατὰ τοῦ Κριάρη. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ παραδεχθῶ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐτέρου φυλλάδιου τῶν δικαίων τῶν Κρητῶν ὡς ὀρθήν, καθ' ὅτι ἀποκαλεῖ τὸ φυλλάδιον ἐκεῖτο λίβελλον, ἐπεὶδὴ λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ λαμβάνη βοήθημα, διότι ἡγάλητος ὢν, ἔχων οἰκοτρόφους καὶ τὸν διδάσκαλον μετερχόμενος, δύναται νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν· ἔχει ἐπομένως δίκαιον ν' ἀποκαλῆ τὸ φυλλάδιον ἐκεῖνο λίβελλον, διότι ἀπήρεσκον αὐτῷ αἱ ἀλγήθειαι αὐται.

Δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι ἀρχηγός τις τῶν εὐρεθέντων, καθ' ἣν ἡμέραν ἀνέγνωσα ἐν τῷ συλλόγῳ «Παρνασσῶ» τὴν βιογραφίαν τοῦ Κριάρη, μ' ἔκαμε πικροτάτας παρατηρήσεις, διότι κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἀναγνώσεως, οὐδεὶς τῶν ἀρχηγῶν μ' ἔκαμε παρατήρησιν τινα, διότι καὶ οὐδένα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδ' αὐτὸν τὸν Κριάρην, ἐγνώριζον· τὸ ἀληθές δ' εἶναι ὅτι τὴν ἐπιούσαν μὲ ἀπήνητησαν ἐξωθεν τῆς ἐκκλησίας Χρυσοσπηλαιωτίσσης οἱ Κριάρης, Σκαλίδης, Πολυδόβαρδας καὶ δύο ἕτεροι ἀρχηγοί, ὧν τὰ ὀνόματ' ἀγνοῶ, οἵτινες μὲ ἠύχαριστήσαν· ἰδίως ὁ ἀρχηγός Σκαλίδης τοσοῦτον ἠύχαριστήθη ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς βιογραφίας, ὥστε μ' εἶπε μάλιστα ὅτι, ἐὰν ἦνοιγον τὴν καρδίαν αὐτοῦ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, θά ἔβλεπον ἐμαυτὸν ἐντὸς αὐτῆς. Περὶ ὧν δ' ἀναφέρει ὅτι Κρητές τινες ἐθορύβησαν, ἐν ᾧ ἀνεγίνωσκον τὴν βιογραφίαν, τῷ λέγ' ὅτι δὲν εἶναι ἀληθές, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν τῶν παρευρεθέντων κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἀξιοτίμων Κρητῶν κκ. Νικηφοράκη καὶ Δεικτάκη. Ἐπίσης εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ μόνος θορηβήσας ἦν ὁ κ. Χ. Μ. Παπαδάκης, ὅστις καὶ σημειώσεις πρὸς τὸ θεαθῆναι καὶ ἵνα μὲ ἀντικρούσῃ ἐλάβανεν, αἵτινες εἰσέτι δὲν

εἶδον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, πλὴν οὐδείς παρηκολούθησε τὸν θόρυβον αὐτοῦ, ταφέντα ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα, καὶ ὅτι ὁ πρόεδρος παρ' ὀλίγον νὰ ἐκδιώξῃ αὐτὸν τῆς αἰθούσης, δι' ἃν προὔξενησεν ἐπὶ μικρὸν θόρυβον. Πρῶτος δ' ὅστις μοι ἔκαμε παράπονον ἦν αὐτὸς οὗτος, ὅστις μ' ἐπλησίασε μετὰ τινὰς ἡμέρας, καὶ τοι εἰς οὐδεμίαν μετ' αὐτοῦ εὐρισκόμενον σχέσιν καὶ ἀγνοοῦντα τὸν ἄνδρα, κατὰ τὴν πλατείαν τῆς ἐθνικῆς τραπέζης.

Δι' ὅσα δὲ λέγει ὅτι οἱ γνωστοὶ βιογράφοι κατέστησαν γελοιογραφίαν τὴν εὐγενῆ καὶ ὑπερήφανον ἱστορίαν τοῦ κρητικοῦ ἀγῶνος, τῷ λέγω ὅτι κατέστησαν γελοιογραφίαν τὴν ἱστορίαν οὐχὶ οἱ βιογραφοῦντες τοὺς ἐνδόξους ἥρωας, ἀλλ' ὁ κ. Παπαδάκης καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῦ, οἵτινες διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ πείσωσι τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ὅτι εἰσὶ μέγιστοι ἀγωνισταί, ὅτι προσήνεγκον σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Κρήτης καὶ ὅτι διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν, ὡς ὁ εἰρημένος ἀγωνιστής, πρέπει νὰ λαμβάνωσιν ἀνά 90 δραχμὰς κατὰ μῆνα, ἴσας δηλαδὴ πρὸς τοὺς γενναίους ἥρωας Μολογιαννάκην, Γιαννιδοβαρδάκην, Τσόντον κλπ. Ἴδου τίνες κατέστησαν γελοιογραφίαν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης. Εἰς τὴν γελοιογραφίαν δὲ ταύτην ἐπίσημον μέρος κατέχει καὶ ὁ κ. Χ. Μ. Παπαδάκης.

Καὶ ταῦτα διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φοράν πρὸς τὸν ἀγωνιστὴν κ. Χ. Μ. Παπαδάκην.

Ἀθῆναι τὴν 21 Ἰουλίου 1873.

Παλιγγενεσία ἀρ. 2734.

Α. Ι. ΟΛΥΜΠΙΟΣ.

Κύριε Συντάκτα τῆς «Σκοπιᾶς.»

Σᾶς παρακαλῶ νὰ καταχωρίσητε εἰς τὸ προσεχὲς φύλ-

λον τῆς ἀξιοτίμου ἐφημερίδος ὑμῶν τὰ ἐπόμενα.

Ὁ ἀξιοτίμος κύριος Α. Ι. Ὀλύμπιος διὰ διατριβῆς του καταχωρισθείσης εἰς τὴν ἐφημερίδα «Παλιγγενεσίαν» ἀντέκρουσε τρεῖς μόνον σειρὰς τοῦ κακοήθους καὶ ἀνωσύφυλλαδίου τοῦ ἐπιγραφομένου «Κρητὸς ἀπάντησις», τὸ μέρος δηλαδὴ, τὸ ὅποιον ἀφεώρα αὐτόν. Ὁ δὲ Κρῆς Χ. Μ. Παππαδάκης ἀπαντῶν εἰς τὴν διατριβὴν ταύτην τοῦ κ. Ὀλυμπίου, κατεχώρισεν εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2729 φύλλον τῆς προπαρελθούσης Πέμπτης διατριβὴν τινα πλήρη ψεύδους καὶ πάθους, τὰ δὲ ἐν αὐτῇ γραφόμενα τοῦ Παππαδάκη ἀνῆρσε καθ' ὀλοκληρίην ὁ κ. Ὀλύμπιος δι' ἐτέρας διατριβῆς του καταχωρισθείσης εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα εἰς τὸ φύλλον τῆς παρελθούσης Πέμπτης ὑπ' ἀριθ. 2734. Γνωρίζων δὲ καὶ ἐγὼ καλῶς τὴν περὶ τῆς πρόκειται ὑπόθεσιν, κηρύττω ἀναιδέστατα ψεῦδη πάντα τὰ ἐν τῇ διατριβῇ τοῦ Παππαδάκη ἀναφερόμενα.

Πλὴν διὰ τῆς παρουσίας διατριβῆς μου ἔρχομαι νὰ ἐξετάσω δύο τινὰ· α) τίς ἐστὶν ὁ Χ. Μ. Παππαδάκης, ὅστις παρουσιάζεται ὡς ἔντιμος πατριώτης, κηρύττων ἐκυτὸν σπουδαῖον τῆς Κρήτης ἀγωνιστὴν καὶ προσβάλλων τοὺς πράγματι σπουδαίους τῆς Κρήτης ἀγωνιστάς· β) τίς ἡ αἰτία ἢ παρακινήσασα τὸν Παππαδάκην νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν δημοσιότητα καὶ νὰ γράψῃ μὲ τόσον πάθος κατὰ τε τοῦ ἀξιοτίμου κ. Ὀλυμπίου καὶ καθ' ἐνὸς ἐκ τῶν πρώτων τῆς Κρήτης ἀρχηγῶν, ἐκθέτων μάλιστα ψεῦδη ἀναιδέστατα.

Ὁ Χαράλαμπος Παππαδάκης ὅταν ἐξεβράγη ἡ τελευταία τῆς Κρήτης ἐπανάστασις εὕρισκετο ἐν Ἀθήναις καὶ ἐσπούδαζε, διέκοψε δὲ τὰς σπουδὰς του καὶ κατῆλθεν εἰς Κρήτην ὡς ἀπλοῦς ἐθελοντής, διότι οὔτε περιουσίαν τινὰ εἶχεν ἐν Κρήτῃ διὰ νὰ προσφέρῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐπα-

νάστασιν, οὔτε τὴν ἐλαχίστην ἐπιβρόχην εἶχεν ἐκεῖ, καθὼς ἐντελῶς ἀγνωστος καὶ μηδαμινὸς ἄνθρωπος, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀξίας, εἴτε οἰκογενειακῆς εἴτε ἀτομικῆς. Δὲν κατῆλθεν εἰς Κρήτην διὰ τὴν ἀγωνιστὴν ὑπὲρ αὐτῆς, διότι οὔτε νὰ πολεμήσῃ ἐγνώριζε, καθὼς στερούμενος τῶν προσόντων τοῦ πολεμιστοῦ, οὔτε ἄλλως νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἀγῶνα ἠδύνατο, καθὼς ἐντελῶς ἄσημος καὶ ἀνάξιος ἄνθρωπος, ὡς εἴρηται· ἀλλὰ κατῆλθε διὰ νὰ θηρεύσῃ τύχην, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, κατῆλθε διὰ νὰ κατορθώσῃ δι' ἐπιτηδειότητος καὶ ὑποκρισίας, ἐφ' αἷς διακρίνεται, νὰ λάβῃ τίτλον τινὰ ἢ ψευδῆ πιστοποιητικὰ, καὶ δυνάμει αὐτῶν, νὰ ὠφεληθῇ κατόπιν, ὡς πράγματι ἐγένετο. Περιεφέρετο ἐν Κρήτῃ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον προσπαθῶν διὰ τῆς κολακείας καὶ ὑποκρισίας νὰ λάβῃ τίτλον πληρεξουσίου, πλὴν οὐδαμοῦ ἔδωκαν τὴν ἐλαχίστην πρὸς αὐτὸν προσοχὴν, καθὼς ἀνθρωπάριον ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀξίας, ἐπὶ μικρῷ δὲ διαστήματι ὑπηρετήσεν ὡς γραφεὺς ἐν τῇ συνελεύσει. Ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Ἁγιοβασιλιωτῶν, οὓς προσεπάθησε ν' ἀπατήσῃ ὅπως τῷ ὑπογράψωσιν ἔγγραφον πληρεξουσίου, τὸ αὐτὸ δὲ ὑπέστη καὶ εἰς Μεσσαρᾶν ζητήσας νὰ γίνῃ πληρεξούσιος τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ἐδάρη εἰς τὸ χωρίον Τεμένια ζητήσας νὰ γίνῃ τροφοδότης, πολλαχοῦ δὲ ἐνοηθεισῶν τῶν ραδιοφυγῶν του καὶ τῆς ὑποκρισίας του, ἐξυβρίσθη καὶ περιεφρονήθη. Τέλος δὲ, μεταβάς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μονοφατζίου ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς πτώσεως τῆς ἐπαναστάσεως, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκεῖνῃ ἐπανάστασις δὲν ὑπῆρχε, παρέπεισε διὰ μυρίων μέσων, τὰ ὅποια γνωρίζω, τινὰς Χριστιανούς καὶ ὑπέγραψαν αὐτῷ ἐκλογητῆριον ἔγγραφον πληρεξουσίου. Ἐλθὼν εἰς τὴν συνέλευσιν δὲν ἀπεπέμθη μὲν ὑπὸ τῶν ἄλλων πληρεξουσίων, χάρις εἰς τὰς θερμὰς παρακλήσεις του, ἀλλὰ γνωρίζοντες οἱ πληρεξούσιοι τὴν

μηδαμινότητα αὐτοῦ, τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς του καὶ τὴν μὴ ὑπαρξίν ἐπαναστάσεως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐξ ἧς ἦλθεν, οὐδέποτε ἐπέτρεψαν αὐτῷ νὰ ὀμιλήσῃ ἢ νὰ δώσῃ γνώμην, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ περιφρονήσεως τῷ ἐφέροντο. Διὰ ταῦτα πολὺ ταχέως ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς συνελεύσεως ἀφίεις τὸν μετὰ τοσοῦτου κόπου ἀποκτηθέντα τίτλον τοῦ πληρεξουσίου, καὶ προσελθὼν τῷ ἀρχηγῷ Κόρακα ἐγένετο γραφεὺς αὐτοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς ἐπαναστάσεως. Διὰ τῆς ὑποκρισίας καὶ κολακείας, ὠφελούμενος δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Κόρακα, ἀπέκτησε μὲν τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ, ἐβλάψε δὲ αὐτὸν διὰ τῆς διαγωγῆς του οὐκ ὀλίγον, σπουδαιότερον δὲ ἤθελε βλάψῃ αὐτὸν, ἂν παρετίνετο εἰσέτι ἡ ἐπανάστασις. Εἶναι δὲ καὶ τοῦ γελοίου γελοιωδέστερον τὸ νὰ θεωρῆται, ὡς οὗτος διατείνεται, ὁ δεξιὸς τοῦ γενναίου ἀρχηγοῦ Κόρακα βραχίων.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπαναστάσεως, ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας, ἔπεισε τὴν Κυβέρνησιν διὰ τῆς γνωστῆς ἐπιτηδειότητός του, ὅτι εἶναι σπουδαῖος ἀγωνιστὴς, καὶ ἐνῶ δὲν παρέρθη εἰς οὐδεμίαν μάχην, ἐνῶ δὲν ἠγωνίσθη παντάπασιν, ἐνῶ δὲν ἀπώλεσεν, οὔτε εἶχέ τι ν' ἀπώλεσῃ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐνῶ ἦτο ἐντελῶς ἄσημος ἄνθρωπος, ἐνῶ οὐδεμίαν σήμερον ὑφίσταται ἀνάγκην, διότι καὶ τὸν διδάσκαλον μετέρχεται, καὶ τὸν ψάλτην ἐν τῷ Ζωοδόχῳ Πηγῇ, ἐξ οὗ, ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ μισθοῦ του, ἔχει καὶ πλείστας ἄλλας ἀπολαύσας, ἐκ τῶν κηδειῶν, γάμων, βαπτίσεων κλπ. ἐνῶ διατηρεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ του οἰκοτρόφους μαθητάς, παρ' ὧν πληρώνεται, κατώρθωσε, λέγω, νὰ λαμβάνῃ καὶ βοήθημα ὡς ἀγωνιστὴς τῆς Κρήτης ἐκ δραχ. 90 κατὰ μῆνα, ὅσας δηλαδὴ λαμβάνουσιν ὁ Μαθιὸς, ὁ Τσόντος, ὁ Γιαννιδοβαρδάκης, ὁ Νικολοῦδης κλπ. ἄνδρες ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκρυμμένων ἀγωνιστῶν, ἀρχηγοὶ καὶ ἥρωες, ὑποστάντες πλείστας θυσίας καὶ δεινοπαθήματα

ἐν ταῖς μάχαις, καὶ καταστάντες δυστυχεῖς ἕνεκα τῆς ἐπαναστάσεως. Τοιοῦτος ἐστὶν ὁ ἐνδόξος ἀγωνιστὴς καὶ πατριώτης Παππαδάκης. Εἰς τοιούτους ἀνθρώπους δίδει ἡ Κυβέρνησις βοηθήματα, τὸν δὲ γηραιὸν Μπροσνερίτην καὶ τὰ ὄρφανὰ τοῦ ἐνδόξου Ντετιδάκη καὶ τόσων ἄλλων ὀπλαρχηγῶν ἐγκαταλείπει εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν καὶ ἀπελπισίαν.

Ἡ δὲ αἰτία δι' ἣν ὁ Παππαδάκης παρουσιάσθη εἰς τὴν δημοσιότητα γράφων κατὰ Ὀλυμπίου καὶ Κριάρη εἶναι ἡ ἐξῆς. Πρὸ μηνὸς ἐξεδόθη φυλλάδιόν τι ἐπιγραφόμενον « τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν » καὶ πραγματευόμενον περὶ τῶν βοηθημάτων τῶν προσφύγων Κρητῶν. Ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται ὅτι ὁ Παππαδάκης καὶ ἄλλοι τινὲς λαμβάνουσιν ἄνευ ἀνάγκης καὶ παρ' ἀξίαν τὰ βοηθήματα, καὶ πρέπει ν' ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ νὰ δοθῶσιν εἰς τὰ ὄρφανὰ τῆς Κρήτης, εἰς τοὺς πληγωμένους καὶ ἐγκαταλελειμμένους ὀπλαρχηγούς. Τοῦτο ἠρέθισε τὴν χολὴν τοῦ Παππαδάκη, ὅστις, ὑποθέτων ὅτι τὸ φυλλάδιον συνετάχθη τῇ εἰσηγήσει τοῦ Κριάρη, παρουσιάσθη εἰς τὴν δημοσιότητα καὶ ἔγραψε κατ' αὐτοῦ μετὰ μεγίστου πάθους καὶ μοχθηρίας· κατὰ δὲ τοῦ κ. Ὀλυμπίου ἔγραψε, διότι συνέπεσε νὰ γράψῃ οὗτος καὶ ν' ἀναγνώσῃ ἐν τῷ Συλλόγῳ « Παρνασσῶ » τὴν βιογραφίαν τοῦ ἥρωος Κριάρη.

Ἀλλὰ τὰ γρατόμενα τοῦ Παππαδάκη οὐδὲν ἄλλο ἀποτελεσμα θέλουσιν ἔχει, ἢ νὰ ἐπισύρῃσι τὸν οἶκτον καὶ τὴν περιφρόνησιν ἐναντίον αὐτοῦ ἐκ μέρους παντὸς ἀναγνώσαντος, διότι ἀμφότεροι οἱ προσβαλλόμενοι εἰσὶν ἀνώτεροι πάσης μομφῆς, πολὺ δὲ περισσότερον τῶν φωνασκιῶν ἀνθρώπου ἑλεεινοῦ, ὅποιος ὁ Παππαδάκης. Ὁ κ. Ὀλύμπιος εἶναι γνωστότατος ἐν Ἀθήναις καὶ παρὰ πάντων ἀγαπᾶται καὶ ὑπολείπεται διὰ τὰς πλείστας αὐτοῦ

ἀρετάς. Ὁ δὲ Κριάρης εἶναι ἐπίσης γνωστότατος εἰς τὸ Πανελλήνιον καὶ οὐδείς θὰ δυνηθῆ νὰ τὸν καταβιάσῃ ἐν τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης θέσεως, εἰς ἣν τὸν ἀνεβίβασαν τὰ ἔργα του.

Ὁ Παππαδάκης εἶναι ἴσως δυσηρεστημένος διότι ἐγράφησαν αἱ βιογραφίαι τοῦ Κόρακα, τοῦ Κριάρη καὶ τοῦ Χατζημιχάλη καὶ δὲν ἐγράφη ἡ βιογραφία καὶ αὐτοῦ, πλὴν ἐγὼ τῷ ὑπόσχομαι νὰ τὸν εὐχαριστήσω δημοσιεύων τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν ἀρκεσθῆ εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 28 Ἰουλίου 1873.

ΠΟΛΙΟΣ ΠΟΛΙΟΥΔΟΒΑΡΔΑΚΗΣ.

Σκοπιὰ ἀριθ. 130.

Κύριε συντάκτα τῆς Παλιγγεσείας.

Ἀποκρίνομαι εἰς τὴν ἐν τῷ ἀριθ. 2734 τῆς ἀξιότιμου ἐφημερίδος ὑμῶν κατ' ἐμοῦ διατριβὴν τοῦ κυρίου Α. Ι. Ὀλυμπίου, διότι ὄλως διέστρεψε τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων ὁ ἀξιότιμος οὗτος κύριος τὴν ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τοῦ φυλλαδίου Κρητὸς ἀπάντησις, ἐν ᾧ ποὺ λέγεται ὅτι οὐδένα δυσηρέσκει ὁ γράφων τὸν κατὰ τῶν Κρητῶν λιβέλλον τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν, εἰ ἐξύμνει ἀπλῶς ἓνα ἀρχηγόν, ὡς ἐπραΐε καὶ ὁ ἀναγνοὺς τὰ κατὰ Κριάρη ἐν τῷ συλλόγῳ Παρνασσῶ, ἐθήκε τὸ ζήτημα, εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ διατριβὴν ὅτι ἐκεῖνος ψεύδεται καὶ ὅτι ἄρα τὰ ἀναγνωσθέντα δυσηρέστησαν τοὺς ἀγωνιστὰς Κρητὰς. Ἐγὼ δὲ ἀπαντῶν τῷ Ὀλυμπίῳ συνεφώνησα αὐτῷ καὶ διὰ πραγμάτων ἀπέδειξα ὅτι ὄντως δυσηρέστησε τὸ ἀνάγνωσμά του ἤδη ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ διατριβῇ προσπαθῶν νὰ πείσῃ ὅτι ἡ κατ' αὐτὸν βιογραφία

δὲν δυσηρέστησεν, ἀλλὰ μάλιστα νύχαρίστησε, περιέ-
πεσεν εἰς οἰκτρὰν ἀντίφασιν!

Εἶτα μὴ ἔχων τί πλέον νὰ εἶπη καὶ ἐξερχόμενος ὅλως
τοῦ κυρίου θέματος κατατρέβεται εἰς ὕβρεις καὶ συκο-
φαντίας κατ' ἐμοῦ, λέγων, ὅτι ἐθορύβησα ἐν τῷ συλλό-
γῳ τοσοῦτον, ὥστε ὁ κ. πρόεδρος παρ' ὀλίγον ἐξεδίωξέ
με τῆς αἰθούσης, ὅπερ ψεῦδος ἀναιδέστατον καὶ πρὸς
τοῦτο ἐπικαλοῦμαι καὶ γὰρ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀξιολόγων
κ. κ. Νικηφοράκη, Δεικτάκη καὶ λοιπῶν παρευρεθέντων
ἀρχηγῶν καὶ πληρεξουσίων συμπατριωτῶν μου. Εἶνε δὲ
ἀληθές ὅτι κατὰ τε τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἀνάγνω-
σιν τῆς βιογραφίας τοῦ κυρίου Α. Ι. Ο. ὡς ἐνδιαφερό-
μενος περὶ τῆς νέας ἱστορίας τῆς πατρίδος μου, ἦν καλῶς
ἐκ πείρας γινώσκω, ἐκράτησα σημειώσεις οὐχὶ πρὸς τὸ
θεαθῆναι, ἀλλ' ἵνα τηρήσω ἐν τῇ μνήμῃ ἀσφαλῶς καὶ
κρίνω περὶ τῶν γραφομένων τοῦτο δὲ χάριν τῆς ἱστορίας
καὶ οὐχὶ ἐκ πνεύματος ἀντιπαθείας πρὸς τὸν ἀρχηγὸν
Κριάρην οὔτε ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν γράφοντα. Ἐπίσης
εἶνε ἀληθές ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ καὶ πληρεξούσιοι τὰ μέγιστα
δυσαρεστηθέντες ἐκ τῆς πρώτης ἀναγνώσεως συντάξαν
ἀνασκευὴν ἵν' ἀποστείλωσιν αὐτὴν εἰς τὸ προεδρεῖον τοῦ
συλλόγου, ἐγὼ δ' ἐκ πνεύματος εἰρήνης ἔπεισα αὐτοὺς
εἰς τὸ φρονιμώτερον, νὰ πείσωσι δηλαδὴ τὸν Α. Ι. Ο.
νὰ δεχθῆ παρατηρήσεις καὶ κρίσεις ἐπὶ τῶν ἐσφαλμένων
πληροφοριῶν καὶ κρίσεων αὐτοῦ ἐν τῇ βιογραφίᾳ, αἵτινες
προσέβαλλον ἀντικρὺς τὴν ὅλην ἱστορίαν τοῦ ἀγῶνος,
πρὸς τοῦτο δ' ἐπεμψάν με καὶ ἔλαβον συνέντευξιν μετὰ
τοῦ κυρίου Α. Ι. Ο. καθ' ἣν πολλὰ ἔκαμον νὰ πείσω
αὐτὸν νὰ ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου τὸ φοβερὸν αὐτὸ σκάνδαλον
διὰ τὴν πατρίδα μου καὶ δεχθῆ τὰς παρατηρήσεις τῶν
συμπatriωτῶν μου· τέλος πεισθεὶς ὑπεσχέθη δευτέραν
ἀνάγνωσιν εἰς ἐπήκοον αὐτῶν ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ, καθ'

ἦν συνέβη ἀκριβῶς ὅ,τι ἔλεγον ἐν τῇ πρώτῃ διατριβῇ· μεθ' ἃ ἐπιμένοντας νὰ πέμψωσιν εἰς τὸν σύλλογον τὴν ἀνασκευὴν ἐπὶ ὅλον ἔτος ἐγὼ ἀπέτρεψα καὶ τούτου, πείσας αὐτοὺς ὅτι τὰ ἀναγινωσκόμενα οὐδὲν ἔχουσι κῦρος ἱστορικόν, ἕως οὗ ταῦτα δημοσιευθῶσι καὶ καταστῶσι κτῆμα τῆς κοινωνίας, ὁπότε μόνον ἔχουσι δικαίωμα νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν προσβαλλομένην ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον· δι' ὃ μέμφονται πικρὰ καὶ ἐμὲ σήμερον, ὅτι δὲν ἀφῆκα αὐτοὺς νὰ πράξωσιν ἕκτοτε τὸ ἑαυτῶν καθῆκον.

Ἄλλ' ὅμως ὁ κ. Α. Ι. Ο. ἀντὶ νὰ εὐχαριστῇ μοι ὅτι ἐπέζητησα νὰ φωτίσωμεν αὐτὸν οἱ εἰδότες εἰς τὰ περὶ Κριάρη καὶ λοιπῶν ἀλλοκότους συγγραφέας του, ἐξεμάνη δεινὰ κατ' ἐμοῦ ὑβρίζων με ἀλόγως καὶ κατηγορῶν μου ἀδίκως κατὰ πρωτοφανῆ συγγραφέως διαγωγὴν· διατί; διότι ἤθελε βεβαίως νὰ δεχθῶμεν τὰ ῥήματα αὐτοῦ ὡς θέσφατα καὶ κλίνωμεν πρὸ αὐτῶν τὴν κεφαλὴν! Πᾶς εὐγενὴς καὶ λόγιος ἄνθρωπος γράφων ἱστορίαν δαπανᾷ καὶ ἔτη πολλὰ καὶ χρήματα πολλὰ, ἐρευνᾷ ἐπιτοπίως ζῆτεῖ τὰς εἰδήσεις παρὰ τῶν γερόντων τῆς ἐποχῆς ἦν ἀναδιφᾷ, ἐπικαλεῖται πάντα εἰδότα νὰ φωτίσῃ αὐτὸν καὶ ὕστερον μετὰ πολλῆς τῆς μετριότητος ἐξαιτεῖται τὴν εὐμενῆ κρίσιν τοῦ κοινοῦ· ὁ δὲ Α. Ι. Ο. ξένος ὅλως τῶν γεγονότων καὶ τολμῶν μάλιστα νὰ γράψῃ ἱστορίαν τοῦ εἰσέτι ἀχνίζοντος Κρητικοῦ ἀγῶνος καὶ περὶ ζώντων προσώπων, οὐδένα ἐρωτᾷ, οὐδένα τῶν δρασάντων προσώπων συμβουλευέται, καθὰ αὐτὸς λέγει, ἀρύεται τὰς εἰδήσεις του ἐκ τῶν τριόδων καὶ ὡς ἐκ τρίποδος γράφων κηρύσσει φοβερόν πόλεμον κατὰ τοῦ κρινοῦντος αὐτόν· περιεργος συγγραφεὺς! Δίαν καταγέλαστος καθίσταται ὁ βιογράφος οὗτος νομίζων, ὅτι ὑβρίζει με, διότι ἐργάζομαι ἀκκαμάτως, ἵνα ἐπαρκέσω εἰς τὰς περικυκλούσας με ἀνάγκας, καὶ περατώσω τὰς σπουδὰς μου· καὶ ἐγὼ μὲν

εἰμι καὶ ἔσομαι φίλος τῆς ἐργασίας, διότι ἔμεινα ὄρφανός ἐκ τοῦ πολέμου καὶ δυστυχῆς, αὐτὸς δ' ἔστω φίλος τῆς ἀργίας, διότι τὰ χυθέντα αἵματα τῶν πατέρων τῶν ὄρφανῶν ὡς ἐγὼ, παρεσκεύασαν καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτοῦ πλουσίαν κληρονομίαν, ἐν ἣ ἐντροφῶν ἔχει δίκαιον νὰ ὑβρίζῃ τοὺς φιλοπόνοους καὶ ἐργαζομένους ὅπως πορίζωνται τὸν βίον· τέλος ἡμεῖς ὄρκον ἔχομεν πατροπαράδοτον τὸ ἱερὸν τῶν πατέρων ἔργον νὰ ἐξακολουθῶμεν, κὰν γελοιοὶ διὰ τοῦτο φαινώμεθα εἰς τὸν κ. Ὀλύμπιον καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτοῦ καὶ ὡς καθῆκον πρὸς τὴν πατρίδα πράττοντες οὐδεμίαν ἀξίωσιν ἔχομεν δι' ὅτι ἂν ποτε πράξωμεν μέγιστοι ἀγωνισταὶ νὰ ὀνομασθῶμεν, οὐδὲ νὰ πείσωμέν τινα εἰς τοῦτο ἐπιχειρήσαμεν ἢ ἐπιχειροῦμεν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 4 Αὐγούστου 1873.

Χ. Μ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ.

Παλιγγενεσία ἀριθ. 2743

Κύριε συντάκτα τῆς Παλιγγενεσίας.

Συμβουλεύω τὸν ἀξιότιμον φίλον μου κ. Α. Ι. Ὀλύμπιον νὰ μὴ καταδεχθῇ ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ὄλιω ψευδῇ καὶ διστραμμένην διατριβὴν τοῦ Κρητὸς Χ. Παπαδάκη, α) διότι ὁ Παπαδάκης οὗτος εἶναι πολὺ πρόστυχος ἄνθρωπος, καὶ εἶναι ἀναξιοπρεπὲς εἰς τὸν κ. Ὀλύμπιον νὰ συζητῇ μὲ αὐτὸν, καὶ β') διότι ὁ Παπαδάκης δὲν εἶναι παντάπασιν εὐλικρινής, ἐπειδὴ εἰς τὰς διατριβάς του οὐδέποτε γράφει ἀληθείας, ἀλλὰ πάντοτε ψεῦδος μεταχειρίζεται, ὑπὸ τοῦ συμφέροντος αὐτοῦ κινούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ πάθους τετυφλωμένος.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ ἐγὼ ἔπρεπε νὰ τὸν περιφρονήσω δι' ὅσα κατ' ἀξιοτίμου φίλου μου ἔγραψεν,

ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ποιότητα τοῦ Παπαδάκη ὀλίγοι γνωρίζουσιν, ἵνα μάθωσιν αὐτὸν πάντες καὶ ὅτι πάντοτε ἀνυπόφορα ψεύδη γράφει, θέλω ἀντικρούσει τὰ κατὰ τοῦ κ. Ὀλυμπίου γραφόμενα αὐτοῦ, διὰ διατριβῆς μου καταχωρηθησομένης εἰς τὸ προσεχές φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Σκοπιᾶς ».

Ἀθῆναι 10 Ἀυγούστου 1873.

Κ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Παλιγγενεσία ἀριθ. 2746.

Κύριε συντάκτα τῆς Σκοπιᾶς.

Ἀνέγνωσα τὴν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2743 φύλλον τῆς « Παλιγγενεσίας » καταχωρηθεῖσαν διατριβὴν τοῦ Κρητὸς Χ. Παπαδάκη κατὰ τοῦ ἀξιοτίμου φίλου μου κ. Α. Ι. Ὀλυμπίου. Αἰ ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ἀηδεῖς κατηγοροῦμαι, οὐ μόνον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βλάψωσι τὸν κ. Ὀλύμπιον ὁ ὁποῖος εἶναι γνωστὸς ἐν Ἀθήναις καὶ παρὰ πάντων ὅσοι αὐτὸν ἐγνώρισαν ἀγαπᾶται καὶ ὑπολήπτεται διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐπέσυραν τὸν οἶκτον καὶ τὴν περιφρόνησιν παντὸς ἀναγνώσαντος ἐναντίον τοῦ γράψαντος Παπαδάκη, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἐκ τῶν λαβόντων ἀφορμὴν νὰ γνωρίσωσιν αὐτὸν ὑπολήπτεται. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ μὴ γνωρίζοντες τὸν κ. Ὀλύμπιον ὡς καὶ τὸν Παπαδάκην, δὲν δύνανται νὰ κρίνωσι περὶ τῶν γραφομένων τούτου, σπεύδω διὰ τῆς παρούσης διατριβῆς μου, ν' ἀποδείξω ὅτι πάντα τὰ ἐν τῇ διατριβῇ τοῦ Παπαδάκη ἀναφερόμενα εἰσὶ ψεύδη ἀναιδέστατα.

Ἐν πρώτοις ὁ Παπαδάκης ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ κ. Ὀλύμπιος ἀντιφάσκει, ἐπειδὴ εἰς μὲν τὴν πρώτην διατριβὴν του λέγει ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῆς βιογραφίας τοῦ

Κραίρη δυσηρέστησε τούς αγωνιστάς τῆς Κρήτης, εἰς δὲ τὴν δευτέραν διατριβὴν του λέγει ὅτι ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς πύχαρίστησεν αὐτούς· εἰς τοῦτο ψεύδεται ὁ Παπαδάκης ἀναιδῶς καὶ ἐν γνώσει, διότι ὁ κ. Ὀλύμπιος εἰς μὲν τὴν πρώτην διατριβὴν του ἔγραψεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς βιογραφίας δυσηρεστήθησαν οἱ μὴ παρευρεθέντες κατ' αὐτὴν ἀρχηγοὶ οὐδ' ἐξοραδιούργησαν (ὁ ἐν λογίοις δηλ. καὶ ἀγωνισταὶς πρῶτος Παπαδάκης) παραστήσαντες αὐτοῖς ψευδῆ πράγματα, εἰς δὲ τὴν δευτέραν διατριβὴν του ἔγραψεν ὅτι, οὐδεὶς ἐκ τῶν παρευρεθέντων κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς βιογραφίας δυσηρεστήθη, ἀλλὰ πάντες πύχαριστήθησαν ἐκτὸς τοῦ Παπαδάκη.

Ἄρνεϊται ὁ Παπαδάκης ὅτι ἐθορύβησεν ἐν τῷ συλλόγῳ, ἀλλὰ ψεύδεται καὶ εἰς τοῦτο, διότι ἤμην παρὼν καὶ δις ἤκουσα τὸν πρόεδρον διατάξαντα νὰ παύσῃ ὁ ἐν τῷ διαδρόμῳ θορυβῶν, ὅστις ἦτο αὐτὸς ὁ Παπαδάκης, οὗτινος ὁ μικρὸς θόρυβος κατεπνίγη ὑπὸ τῶν ἐπιδοκίμασιῶν καὶ τῶν χειροκροτήσεων. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι κατόπιν προσεπάθησε πολὺ ὁ Παπαδάκης νὰ ἐγειρῇ ἀντιζηλίαι καὶ ἔριδας μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἀνασκευῶν κατὰ τῆς βιογραφίας, ἀλλ' ἀπέτυχε, πάντα δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ γραφόμενα ὅτι προέλαβε τὰς ἔριδας καὶ τὰς ἀνασκευῶν δὲν εἶναι ἀληθῆ. Παραπονεῖται ὁ Παπαδάκης καὶ λέγει ὅτι ὁ κ. Ὀλύμπιος διὰ νὰ γράψῃ τὰς βιογραφίας τῶν τριῶν πρώτων ἡρώων τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως ἔλαβε τὰς πληροφορίας ἀπὸ τὰς τριόδους καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοὺς γνωρίζοντας πράγματα, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Παπαδάκην καὶ τοὺς ὁμοίους του. Ἄλλὰ πῶς ἔχει τὴν ἀπαίτησιν νὰ λάβωσιν ἀπὸ αὐτὸν πληροφορίας, ἀφοῦ πάντες οἱ συμπατριῶταί του ὁμολογοῦσιν αὐτὸν ἄσχημον ἄνθρωπον καὶ ψευδαγωνιστὴν; Πῶς ἀποφαίνεται

ὅτι ἐκ τῶν τριόδων ἔλαβε τὰς πληροφορίας ὁ κ. Ὀλύμπιος, ἀφοῦ δὲν γνωρίζει πόθεν τὰς ἔλαβε; Μὴ εἰς τὰ 1873 ἔχη αὐτὸς τὴν προφητικὴν δύναμιν; Διατὶ ὀνομάζει τὸν κ. Ὀλύμπιον ἱστοριογράφον τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ αὐτὸν τὰ τοῦ ἱστοριογράφου προσόντα; ἢ δὲν ἐννοεῖ ὅτι ὁ κ. Ὀλύμπιος βιογραφίας ἔγραψε καὶ οὐχὶ ἱστορίαν; ἢ νομίζει ὅτι ἡ συγγραφή βιογραφίας καὶ ἱστορίας εἶναι τὸ αὐτό;

Ψεύδεται ἀναιδῶς λέγων ὅτι ὁ κ. Ὀλύμπιος τὸν κατηγορήσῃ διότι ἐργάζεται πολυτρόπως ἵνα ἐξοικονομῇ τὰς ἀνάγκας του. Πᾶς δὲ ἀναγνώσας τὰς διατριβὰς τοῦ κ. Ὀλυμπίου, θαυμάζει τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς ὁ Παπαδάκης διαστρέφει τὰ πράγματα καὶ ψεύδεται ἀσυγγνώστως. Ὁ κ. Ὀλύμπιος δὲν ἔγραψε τοιοῦτόν τι, ἀλλ' εἶπεν ὅτι ἀφοῦ ὁ Παπαδάκης πολλὰ ἐπαγγέλματα μετέρχεται καὶ πλεῖστα ἀπολαμβάνει, ὡς ὁ γράψας «τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν» ἀναφέρει καὶ δὲν ἀνῆρσεν, οὔτε δύναται ν' ἀναιρέσῃ ὁ Παπαδάκης ταῦτα, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ λαμβάνῃ καὶ βοήθημα ὡς ἀγωνιστῆς τῆς Κρήτης, ἐνῶ οἱ πράγματι ἀγωνισταὶ, αἱ χῆραι καὶ τὰ ὄρφανὰ τῶν φονευθέντων ἀγωνιστῶν λιμοκτονοῦσι μὴ λαμβάνοντα βοήθημα. Εἶναι δὲ γελοιωδέστατος ὁ Παπαδάκης ὀνομάζων φίλον τῆς ἀργίας τὸν φιλοπόνοτατον καὶ ἀκάματον Ὀλύμπιον, τὸν ἀκούραστον καὶ ἀφιλοκερδῆ προστάτην τῶν πτωχῶν καὶ ἀξίων προστασίας, ἰδίᾳ δὲ πολλῶν πατριωτῶν αὐτοῦ τοῦ Παπαδάκη, ἐκ τῶν αἱμάτων καὶ τῶν θυσιῶν τῶν ὁποίων τρέφεται αὐτὸς σήμερον. Δὲν ἤξεύρω δὲ πῶς νὰ ὀνομάσω αὐτὸν δι' ὅσα γράφει ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ καὶ τῶν πατέρων του παρεσκεύασαν πλουσίαν κληρονομίαν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ὀλυμπίου καὶ ἀνεψιὸν καὶ ἕνα τῶν κληρονόμων τοῦ Χορτάκη. Μόνον ἄνθρωπος λίαν μοχθηρὸς καὶ ἀγνοῶν

τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ μεγάλου καὶ ἱεροῦ ἀγῶνος Ὀλύμπιον καὶ Χορτάκη, ἠδύνατο νὰ γράψῃ τοιαύτας ἀνοησίας, βλακειὰς καὶ κακοθεσίας.

Τέλος ὁ Παπαδάκης ἐν τῇ διατριβῇ του λέγει ὅτι δὲν ἀξιοῖ νὰ ὀνομάζηται μέγιστος ἀγωνιστῆς, καὶ οὐδένα προσεπάθησε νὰ πείσῃ ὅτι εἶναι τοιοῦτος· ἀλλ' ἂν τοῦτο ᾗναι ἀληθές, διατὶ ἔπεισε τὴν Κυβέρνησιν διὰ μέσων ὄχι καλῶν, ὅτι εἶναι ἀγωνιστῆς σπουδαῖος! διατὶ δέχεται νὰ λαμβάνῃ ὡς τοιοῦτος βοήθημα, ὅσον λαμβάνουσιν οἱ πράγματι σπουδαῖοι ἀγωνισταὶ Μαθιῶς, Γιαννιδοβαρδάκης, Τσόντρος καὶ λοιποὶ; διατὶ λαμβάνων αὐτὸς βοήθημα, βλέπει μετ' ἀπαθείας τὰς οἰκογενείας τῶν φονευθέντων ἀρχηγῶν ἐν μεγίστῃ ἐνδειᾷ;

Ψεύδεται ὁ Παπαδάκης λέγων ὅτι ὁ κ. Ὀλύμπιος ἐξύβρισε καὶ ἐσυκοφάντησεν αὐτόν. Ὁ κ. Ὀλύμπιος δὲν ἔπραξε τοιοῦτόν τι, διότι δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ συκοφαντήσῃ ἓνα πρόστυχον ἄνθρωπον· οὐδ' εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν Παπαδάκην κατὰ τὴν ἀνατροφὴν, ἀλλ' ἔγραψεν ἀληθείας, αἵτινες ἐφάνησαν πικραὶ εἰς τὸν Παπαδάκην, καθὸ ἀντικείμεναι εἰς τὰ ἄδικοι συμφέροντά του.

Εἰς πάντα λοιπὸν ψεύδεται καὶ συκοφαντεῖ ὁ Παπαδάκης, πάντα δὲ διαστρέφει ἐπὶ σκοπῷ νὰ προσβάλλῃ ἄνθρωπον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου εἶναι πολὺ μικρός· ἀλλ' ἄς μάθῃ ὅτι ἐν Ἀθήναις δὲν περνοῦν τὰ ψεύδη καὶ αἱ συκοφανταὶ του.

Ἀθῆναι τῇ 12 Δεγούστου 1873.

Κ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Σκοπιὰ ἀριθ. 134.

Κύριε συντάκτα τῆς Παλιγγεσεσίας.

Συμβουλεύω καὶ ἐγὼ τὸν φίλον καὶ συμπατριώτην

μου ἀξιότιμον κ. Χ. Μ. Παπαδάκην νὰ μὴ καταδεχθῆ οὐδὲ κὰν λέξιν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸν νέον ὕβριστὴν ἀρθρογράφον Κ. Ἀργυρόπουλον διότι, πρῶτον μὲν αἱ ὕβρεις δὲν δύνανται ποτε ν' ἀποτελέσωσιν ὑπόθεσιν συζητήσεως, ἔπειτα δὲ ἀρκούντως τὸ κοινὸν ἐπίσθη ἐξ ὧσων ἐγράφησαν, ποῖον συμφέρον παρακινεῖ τοὺς περὶ τὸν κ. Α. Ι. Ὀλύμπιον εἰς τὸ νὰ ζητῶσι νὰ ἐξευτελίξωσι διὰ τοῦ τύπου τοὺς ἀντικρούοντας τὰ ἀναίσχυντα αὐτῶν ψεῦδη.

Ἐν Πειραιεὶ τῇ 14 Αὐγούστου 1873.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΤΥΛΛΙΑΝΑΚΗΣ.

Παλιγγενεσία ἀριθ. 2750.

Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῆς Παλιγγενεσίας ἐφύτρωσε καὶ κάποιος Ἀπόστ. Γ. Τυλλιανάκης συμβουλευὼν τὸν Παπαδάκην νὰ μὴ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν κ. Ἀργυρόπουλον διότι αὐτὸς ὡς ἀγωνιστὴς ἐπίσθη ἐξ ὧσων ἐγράφησαν. Προσεχῶς θέλομεν ἀπαντήσῃ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἀγωνιστὴν.

Σχοπιὰ ἀριθ. 134.

Ὁ Στυλ. Παπαδάκης.

Μεταφέρομεν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3769 φύλλου τοῦ «Ἐθνοφύλακος» τὴν κάτωθι διατριβὴν, ἵνα ἴδῃ τὸ κοινὸν τίνες κατώρθωσαν νὰ λαμβάνωσιν ὡς ἀγωνισταὶ βοηθήματα.

«Ὁ Στυλ. Παπαδάκης ἀπὸ Βραχάσι τοῦ Μεραμπέλου ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν μὲ ἀνδρείαν τῆς συνελεύσεως, καθ' ἣ πληρεξούσιος, δὲν ἐπέστρεψε πλέον καὶ τοὶ προσκληθεῖς δὶς καὶ τρίς, ἵνα

»ἐπανέλθη, καὶ μὴ ἐπανελθὼν ἤναγκάσθη ἢ τε συνέ-
 »λευσις καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν νὰ
 »τὸν ἀποκηρύξωσι καὶ ἀντικατέστησαν αὐτὸν, οὗτος δὲ
 »διαμένων εἰς Ἀθήνας ἐνήργησε διὰ τῆς δολιότητος
 »νὰ καταταχθῆ εἰς τὴν τάξιν τῶν πρωταγωνιστῶν,
 »λόγῳ μὲν ὡς πληρεξούσιος καὶ ὅτι κατεστράφη ἡ πε-
 »ριουσία του, ὅπου ποτὲ δὲν εἶχεν, εἰμὴ τῶρα ποῦ θέλει
 »μεταποιήσῃ τὰ παρ' αὐτοῦ κλαπέντα ἐργαλεῖα τῆς
 »ιατρικῆς (ἀξίας 5,000 φράγκων) μετὰ τοῦ συνεταίρου
 »του Σφακιανᾶκη· κατώρθωσε συνάμα καὶ ἀπεστάλη ὡς
 »ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως εἰς Εὐρώπην ἵνα σπουδάσῃ
 »τὴν νομικὴν ἐνθεν ἐπιπρέφων δὲν ἐστάθη εἰς Ἀθήνας
 »εἰμὴ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπαρουσιάσθη
 »ὡς ὑπήκοος ὀθωμανὸς καὶ ζητήσας μετέβη εἰς Κρήτην,
 »διορισθεὶς μετὰ τοῦ Καϊμακάμη ὡς ἀκόλουθος, νῦν δὲ
 »ἐνεργεῖ ὅπως διοργανίσῃ θέσεις καὶ διὰ τοὺς συνεταί-
 »ρους ὅπως καὶ οὗτοι μεταβῶσιν ἐκεῖ.

« Εἶναι δὲ πολὺ ἄδικον ἂν εἰσέτι μισθοδοτῆται παρὰ
 »τοῦ ἔθνους, ἐνῶ ὑπηρετεῖ τὴν ὀθωμανικὴν κυβερνήσιν.»

» Δ. ΓΑΪΤΑΝΟΣ.

Σ. τοῦ Σ. Ὁ διατριβογράφος καταγγέλλει ῥητὰς πρά-
 »ξεις τοῦ ἀγωνιστοῦ Στυλιανοῦ Παπαδάκη, τὸν ἀπεκή-
 »ρυξε λέγει ἡ συνέλευσις, ἔκλεψεν ἐργαλεῖα 5,000
 »φράγκων, καὶ διορίσθη ἀκόλουθος μετὰ τοῦ Καϊμα-
 »κάμη ἐν Κρήτῃ.

Διὰ τὰ ἀνθραγαθήματα λοιπὸν ταῦτα ἐλάμβανε καὶ
 λαμβάνει 200 δρ. κατὰ μῆνα; Ἀλλ' ἕως πότε οἱ τυ-
 χοδιῶνται καὶ οἱ ἀγύρται θὰ ἐκμυζῶσι τῆς Ἑλλάδος
 τὸ ταμεῖον; Καὶ ἔπειτα φωνάζουν οἱ Περίδαι καὶ οἱ Χ.
 Παπαδάκαι ὅτι εἶχεν ἄδικον ὁ γράψας τὰ δίκαια τῶν
 Κρητῶν; Ἴδου ὁ ἀρχηγέτης τῶν παρ' ἀξίαν λυμβα-

νόντων βοήθημα, ἐξ αὐτοῦ δύναται τις νὰ κρίνη καὶ τοὺς λοιπούς.

Ἄλλὰ τοῦλάχιστον ἡ σημερινὴ κυβέρνησις ἔργον θεάρεστον θὰ πράξῃ ἐὰν ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ βοήθημα, ὅστις εἶναι ἤδη εἰς τουρκικὴν ὑπηρεσίαν καὶ διαιρέσῃ αὐτὸ εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας δικαιουμένους, ὡς ἐν παραδείγματι εἰς τὴν χήραν καὶ τὰ ὄρφανὰ τοῦ Παυλῆ Ντετιδάκη, εἰς τὸν γέροντα Θεόδωρον Ἐμποροσνερίτην, καὶ εἰς τοὺς δύο Ῥεθυμνίους ἱερεῖς, ἵνα τοῦλάχιστον λαμβάνωσι πρὸς τὸ παρὸν ἀνὰ 50 δραχ. Κατόπιν δὲ νὰ ἐξετάσῃ καὶ τὰ λοιπὰ βοηθήματα καὶ φέρῃ τὴν προσήκουσαν θεραπείαν. Λέγομεν δ' ὅτι πρέπει νὰ σπεύσῃ ἡ Κυβέρνησις νὰ διαθέσῃ τὸ βοήθημα τοῦ εἰρημένου ὡς ἀνωτέρω, ἵνα μὴ εὐρεθῶσι καὶ προκαταλάβωσιν αὐτὸ ψευδαγωνισταὶ καὶ τυχοδιῶκται.

Σκοπιὰ ἀριθ. 135.

Κύριε συντάκτα !

Εἰς τὸν «Ἐθνοφύλακα» τῆς παρελθούσης Τρίτης κατεχωρήθη διατριβὴ τις, πλήρης ψεύδους καὶ συκοφαντίας κατὰ τοῦ κ. Στυλ. Παπαδάκη. Οἱ γράψαντες τὴν διατριβὴν ἐλαυνόμενοι ὑπὸ τοῦ φθόνου, ὃν διεγείρει εἰς τὴν ψυχὴν των ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀντιπάλου, καὶ θέλοντες νὰ καταστρέψωσι ταύτην, δὲν ὀκνοῦσι νὰ κάμωσι πρὸς τοῦτο χρῆσιν παντὸς μέσου, καὶ ὅσον δήποτε ἀντιβαίνοντος εἰς τὴν ἠθικὴν, καὶ ὅσον δήποτε ἀπέχοντος τῆς ἀληθείας. Οὕτω π. χ. εἶναι ψευδέστατον ὅτι «ἠναγκάσθη ἡ τε συνέλευσις καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐπαρχιῶν νὰ τὸν ἀποκηρύξωσι» διότι ὁ κ. Στυλ. Παπαδάκης ἀποσταλείς ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπαρχιῶν ὡς βουλευτὴς Κρήτης, διέμεινε καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Ἀθή-

ναις τῇ διαταγῇ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπίσης εἶναι ψεῦδος ὅτι ἀδιὰ τῆς δολιότητος ἐνήργησε νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν προταγωνιστῶν», διότι οὐδεις μέχρι τοῦδε οὔτε ἐν Κρήτῃ οὔτε ἐνταῦθα διημφισβήτησε τοὺς ἀγῶνας, οὐς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κινήματος μέχρι τέλους τῆς ἐπαναστάσεως κατέβαλε καὶ οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων περιπλέον δὲ ὁ κ. Ζαίμης δύναται νὰ μαρτυρήσῃ, ἂν τὸ ὄνομά του ὑπῆρχεν ἢ οὐ εἰς τὸν κατάλογον τῶν προγεγραμμένων, ὅστις διεβιβάσθη εἰς Ἀθήνας διὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ἐπαναστάσεως. Περὶ δὲ τῶν ἐργαλείων ὁ κ. Παπαδάκης οὐδόλως ἐνέχεται ταῦτα, ὡς καὶ πάντα τὰ πράγματα τῶν ἀποστελλομένων φορτίων, παρεδόθησαν εἰς τὸν γενικὸν ἀρχηγόν, καὶ οὗτος εἶναι ὑπόλογος περὶ αὐτῶν. Ὅτι δὲ ὁ κ. Παπαδάκης ἀπεστάλη ὑπότροφος εἰς Εὐρώπην (διὰ τῆς χορηγίας 100 δραχμῶν), τοῦτο εἶναι τὸ μέγα ἔγκλημα, διὰ τὸ ὁποῖον γῆ καὶ θάλασσα συνεταράχθη, καὶ διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταδιώκεται ἐνόσω ζῆ' ἄλλ' ὃ δειλαιοὶ! δὲν ἔπρεπε μᾶλλον νὰ χαίρετε, καὶ νὰ ζητῆτε ὅπως καὶ ἄλλοι νέοι Κρηῖτες ἐκπαιδευθῶσι καὶ χρησιμεύσωσιν ἔπειτα εἰς τὴν διψῶσαν παιδείας πατρίδα των; ἀλλὰ ποῦ ἀφῆκεν ὁ φθόνος νὰ ὠφεληθῶσι καὶ οἱ Κρηῖτες ἐκ τῶν τόσων ἀγῶνων καὶ θυσιῶν τῆς πατρίδος των, τῆς ὁποίας τὰ μεγάλα δικαιώματα κατεχώθησαν καὶ κατεπλήγησαν ὑπὸ τῶν μαινομένων κυμάτων τῆς συκοφαντίας, τοῦ ψεύδους, τῆς κακεντρεχείας καὶ τῆς κακοηθείας! Καὶ τὸ νὰ ζητήσῃ τις νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς φίλους του θεωρεῖται ἔγκλημα ὅσον δὲ μεγαλειτέρα εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τινος, τόσω μᾶλλον ἐπιζητεῖται ἡ καταστροφή του, ἐν μέσῳ τῆς ἀνοχῆς ἢ τῆς ἐπιχαιρεκακίας τῶν ἄλλων. *

Ἀλήθεια ἀριθ. 1947.

Κύριε συντάκτα τῆς Παλιγγενεσίας.

Ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 2750 φύλλῳ τῆς ἐφημερίδος ὑμῶν καταχωρηθεῖσαν διατριβὴν τοῦ ἀγνώστου μοι Α. Τυλλιανάκη, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου κρύπτεται ὁ γνωστὸς καταστάς Χ. Μ. Παπαδάκης, ὁ ἀριστερὸς ψάλλτης τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, λέγω ὅτι καὶ ὅταν ὀμιλῶ καὶ ὅταν γράφω, πάντοτε τὴν ἀλήθειαν ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀδιαφορῶν ἂν ἡ ἀλήθεια αὕτη ἦναι πικρὰ διὰ τὸν Παπαδάκην καὶ τοὺς ὁμοίους του. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὡς καὶ οἱ ὅμοιοί του, πάντοτε ψεύδονται καὶ συκοφαντοῦσι, τοῦτο δ' ἐπραξάν καὶ διὰ τῆς τελευταίας διατριβῆς των τῆς ὑπὸ τοῦ Τυλλιανάκη υπογραφείσης, ἐκθέτοντες τὸ ἀναιδέστατον ψεῦδος, ὅτι οἱ περὶ τὸν Ὀλύμπιον, δηλαδὴ ἐγὼ, ὑπὸ συμφέροντος κινοῦνται, κατηγοροῦντες τὸν Παπαδάκην καὶ τοὺς ὁμοφρονοῦντας αὐτῷ. Προκαλῶ αὐτοὺς νὰ ἐκθέσωσι τὸ κινοῦν ἡμᾶς συμφέρον, ἄλλως μοὶ δίδεται τὸ δικαίωμα ν' ἀποκαλέσω αὐτοὺς δημοσίως ψεύστας καὶ ἀτίμους. Ἀδυνατοῦσι ν' ἀναιρέσωσι τὰ γραφόμενά μου καὶ διὰ τοῦτο γράφουσιν ἄσχετα καὶ ψευδῆ πράγματα διὰ νὰ φαίνωνται ὅτι δῆθεν ἀπολογοῦνται, πλὴν ἐξ ὅσων ἤδη ἐγράφησαν, ἐγγώρισε τὸ κοινὸν καὶ τὴν ποιότατα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ κινοῦν αὐτοὺς συμφέρον, ὅπερ οὔτε αὐτοὶ ἐτόλμησαν ν' ἀρνηθῶσιν· ἐπομένως ματαιοπονοῦσι προσπαθοῦντες νὰ πείσωσι τὸ κοινὸν ὅτι εἶναι ἄνθρωποι εἰλικρινεῖς καὶ ὅτι ἔχουσι δίκαιον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Αὐγούστου 1873.

Παλιγγενεσία ἀρ. 2761.

Κ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Κύριε συντάκτα τῆς «Σκοπιᾶς»

Μεθ' ὅσα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 130 ἔγραψα περὶ τοῦ Πα-

παδάκη, ἔρχομαι σήμερον νὰ προσθέσω καὶ τὰ ἀκόλουθα.

Ὁ Χαράλαμπος Παπαδάκης, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, εἶναι οἱ προδόται τῆς πολυστενάκτου Κρήτης, οἱ ἔμπαϊκται τοῦ ἐνδόξου καὶ πολυτροπαίου αὐτῆς ἀγῶνος, καὶ οἱ ἀσπονδότετοι ἐχθροὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι προσφύγων θυμάτων αὐτοῦ.

Λέγω δὲ αὐτοὺς προδότας τῆς Κρήτης, διότι δὲν δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν ἄλλως ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐνῶ εἶναι ἐντελῶς ἄσημοι καὶ οὐτιδανοὶ ἄνθρωποι, ἐνῶ οὐδὲ ὅπως ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς Κρήτης καὶ οὐδὲν ἀπώλεσαν κατὰ τὴν ἐπαναστάσιν, κατῴρθωσαν διὰ τῆς ἐπιτηδειότητός των νὰ θεωρῶνται μέγιστοι ἀγωνισταὶ καὶ νὰ λαμβάνωσιν, ἄνευ ἀνάγκης βοηθήματα, ν' ἀφίσωσι δὲ ἄνευ βοηθήματος τὰ ὄρφανὰ καὶ τὰς χήρας τῶν φονευθέντων ἀρχηγῶν, τοὺς ἐν ταῖς μάχαις ἀκροστηρισθέντας καὶ τόσους ἄλλους ἐπισήμους καὶ δυστυχεῖς ἀγωνιστάς, νὰ μαράνωσιν οὕτω τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ζῆλον τῶν πατριωτῶν καὶ νὰ καταστρέψωσι τὸ μέλλον τῆς Κρήτης, αὐτοὶ δὲ νὰ ἐντροφῶσιν ἐν Ἀθήναις, ὑπέρογκα λαμβάνοντες βοηθήματα, δικαίωματι τῶν αἱμάτων τῶν σήμερον λιμοκτονούντων.

Ἐμπαϊκτας δὲ τοῦ ἐνδόξου καὶ πολυτροπαίου τῆς Κρήτης ἀγῶνος εἶπον αὐτοὺς, διότι πράγματι εἶναι τοιοῦτοι, ἐξερχόμενοι εἰς τὴν δημοσιότητα καὶ θέλοντες νὰ πείσωσι τὸν κόσμον ὅτι αὐτοὶ εἶναι σπουδαῖοι ἀγωνισταὶ καὶ ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως, αὐτοὶ οἱ τέσον γελοῖοι καὶ ἄσημοι ἄνθρωποι, οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀτενίσωσιν οὔτε εἰς τὸν ἔσχατον τῆς ἐπαναστάσεως στρατιώτην. Ἀλλοίμονον! πόσον γελοῖος θὰ ᾔτο ὁ ἐνδόξος ἐκεῖνος καὶ φοβερὸς τῆς Κρήτης ἀγῶν, ἂν πράγματι ἀρχηγοὶ αὐτοῦ ᾔσαν οἱ Παπαδάκαι καὶ οἱ Σαρολίδαι, οἱ Βαρδίδαι καὶ Μαλικοῦται καὶ ἡ ὁμάς αὐτῶν.

Εἶναι δὲ καὶ οἱ ἀσπονδότατοι ἐχθροὶ τῶν ἐν Ἀθήναις δυστυχῶν θυμάτων τοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνος· διότι δὲ φθάνει ὅτι διὰ τῶν αἰμάτων τούτων τρέφονται αὐτοὶ σήμερον καὶ εἶναι παραίτιοι τῆς δυστυχίας τῶν ὀρφανῶν, τῶν ἀκροτηριασμένων καὶ λοιπῶν ἀγωνιστῶν, ἀλλ' ἔχουσι τὴν ἀναίδειαν καὶ τὸ θάρρος οἱ ἄθλιοι νὰ ὑβρίζουσι τοὺς φίλους τῶν δυστυχῶν ἀγωνιστῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, τοὺς λαμβάνοντας ὑπὲρ αὐτῶν μέριμνάν τινα. Πόλεμον ἐκίνησαν κατ' ἀνθρώπων ἀξιοτιμῶν καὶ ὑβρίζουσιν αὐτοὺς, διότι οὗτοι ἠθέλησαν ν' ἀναμιχθῶσιν εἰς τὰ Κρητικὰ πράγματα καὶ νὰ θποστηρίξουσι τὰ δίκαια τῶν ἀληθῶν ἀγωνιστῶν τῶν ἀναξίως λιμοκτονοῦντων, χάριν τῶν ἐπιτηδείων.

Ἄς ἐντροφῶσιν οἱ ἄθλιοι, ἅς παίζουσι μὲ τὴν δυστυχίαν τῶν ὀρφανῶν, τῶν ἀκροτηριασμένων καὶ τῶν καταστραφέντων ὄπλαρχηγῶν. Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ δώσωσι λόγον τῶν πράξεών των.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 20 Αὐγούστου 1873.

ΠΟΛΙΟΣ ΠΟΛΙΟΥΔΟΒΑΡΔΑΚΗΣ.

Σκοπιὰ ἀρ. 138.

Μετὰ τὴν καταχώρησιν τῶν ἀνωτέρω διατριβῶν οὐδὲν ἔχω νὰ προσθέσω. Ὁ ἀναγνώστης ἤδη βλέπει ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου τούτῳ τὴν ὅλην περὶ τῶν κρητικῶν βοηθημάτων πάλιν, καὶ ἅς κρίνῃ καὶ ἴδῃ τίς ἔχει τὸ δίκαιον, ἐγὼ ἢ οἱ ἀντιφρονοῦντές μοι; Ἐθῆκα ἐνταῦθα καὶ τὰς ὑπὲρ καὶ τὰς ἐναντίον διατριβάς, ἵνα πᾶς τις ἐν ἀμεροληψίᾳ τὴν ἑαυτοῦ δώσῃ ψῆφον.

Τ Ε Λ Ο Σ.

15-7

20/7

ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ

Παρά τῷ βιβλιοπωλείῳ τοῦ κ. Ν. Β. Νάκη
καὶ τιμᾶται δραχμῆς.

Παρά τῷ αὐτῷ βιβλιοπωλείῳ εὐρίσκεται καὶ
τὸ φυλλάδιον τοῦ ἰδίου «Τὰ δίκαια τῶν Κρη-
τῶν» καὶ τιμᾶται λεπτῶν 50.

